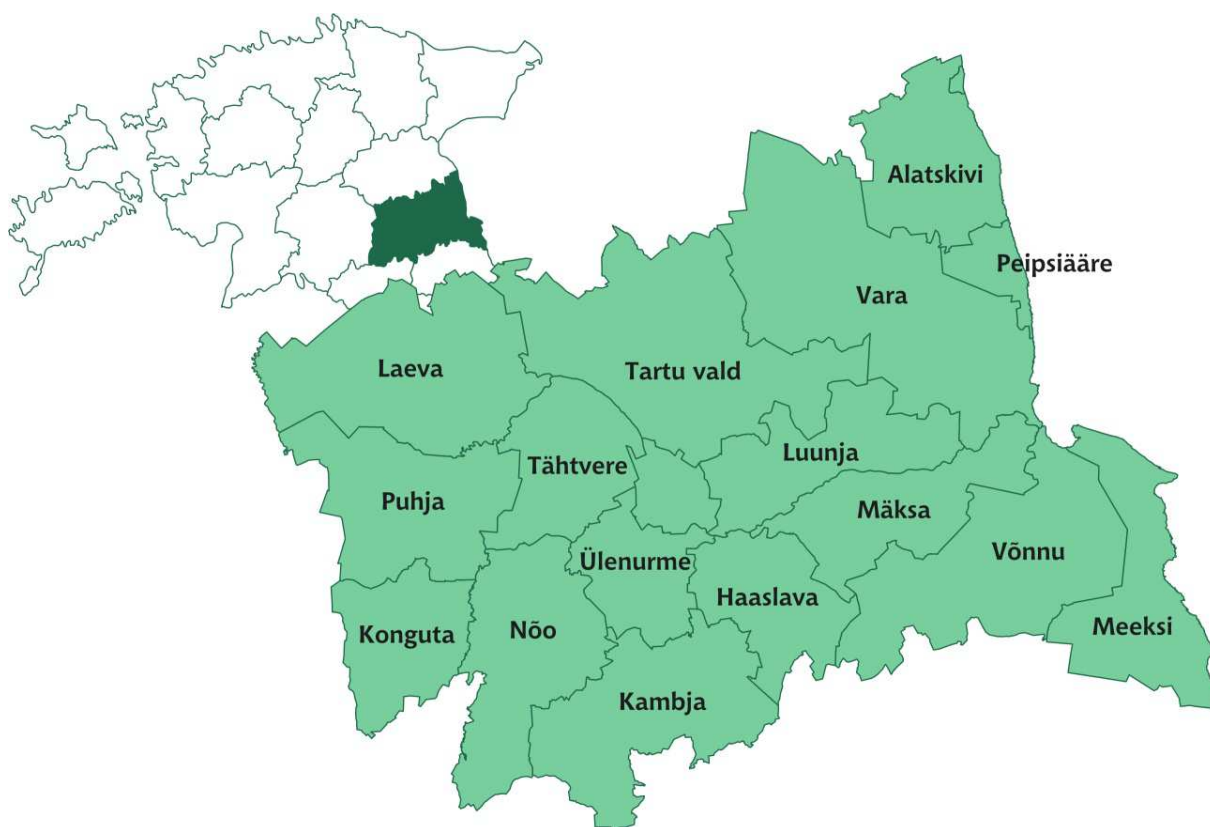

TARTUMAA ARENDUSSELTS

STRATEEGIA 2008 – 2013

Tartu 2008

Kontaktandmed:

Tartumaa Arendusselts

Aadress: Riia 15, Tartu 51010

Telefon: 7430088, 53409873

E-post: kristiina.liimand@tas.ee

Veebiaadress: www.tas.ee

Strateegia kinnitamise koht: Reola, Ülenurme vald, Tartumaa

Strateegia kinnitamise kuupäev: 13.06.2008

Strateegia kinnitamise protokollinumber: 1

Juhatuse esimees: Viktor Muuli

/

/

Hea lugeja,

Sa hoiad käes Tartumaa Arendusseltsi strateegiat aastateks 2008-2013, mille olulisimaks tulemuseks on ühtne tegevusjuhised, mis on aluseks Tartumaa Arendusseltsi tegevusele kuni 2013. aastani.

Tartumaa arengustrateegia põhjal on Tartumaa tulevikuvisioniks hea elu haritud maal. Ka Tartumaa Arendusselts näeb Tartumaa tulevikku helgetes värvides, täpsemalt parima elu- ja tegevuskeskkonnaga piirkonnana Eestis.

Maaelu arengut toetav ja juba 1991. a. käivitunud LEADER programm on üks edukamaid Euroopa Komisjoni algatusi. Programmi edu üheks aluseks on ka see, et maapiirkondadel on võimalus kohapeal otsustada toetatavate tegevuste ja toetuste jagamise üle. Loodan, et vähemalt sama tulemuslikuks kujuneb LEADER programmi rakendumine ka Tartumaal.

Meie strateegia on valminud koostöös väga paljude erinevates vanuses ja valdkondades tegutsevate inimestega, kelle üleslugemine siinkohal läheks liigagi pikale. Täna südamest kõiki, kes strateegia valmimisele kaasa on aidanud.

Soovin nii Tartumaa Arendusseltsi liikmetele kui ka teistele tartumaalastele julget pealehakkamist ja sihikindlust oma ideede ja ettevõtmiste teostamiseks.

Viktor Muuli
Tartumaa Arendusseltsi juhatuse esimees

SISUKORD

LÜHIKOKKUVÕTE STRATEEGIAST	6
ABIKS LUGEJALE	12
1. ÜLDOSA	13
1.1. Kohalik tegevusgrupp.....	13
1.2. Tegevuspiirkond	13
1.3. Liikmeskond	15
1.4. Kohaliku tegevusgrupi areng ja kogemused.....	17
1.4.1. Tartumaa Arendusseltsi liikmete areng ja kogemused.....	17
1.4.2. Strateegia koostamine ja töörühmad	21
1.4.3. Juhatuse areng ja kogemused	21
2. KOHALIKU TEGEVUSGRUPI ÜLESEHITUS JA ARENDAMISE KIRJELDUS..	23
2.1. Juhtimine ja töökorraldus	23
2.2. Kohaliku tegevusgrupi majanduslik elujõulisus.....	25
3. TEGEVUSPIIRKONNA SOTSIAALMAJANDUSLIKU OLUKORRA	
KIRJELDUS	28
3.1. Geograafiline asukoht ja infrastruktuur	28
3.2. Rahvastik	30
3.3. Majandus ja ettevõtlus	34
3.4. Kultuur, sport ja vaba aeg	39
3.5. Sotsiaalvaldkond.....	40
3.6. Keskkond ja turism.....	41
4. TEGEVUSPIIRKONNA SOTSIAALSETE GRUPPIDE JA ORGANISATSIOONIDE	
VAJADUSED	46
5. STRATEEGILISED VALIKUD	57
5.1. Strateegia struktuur, sidusus ja loogika	57
5.2. Meetmete kujunemine ja taotluste hindamise põhimõtted	59
5.3. Strateegia seosed teiste arengudokumentide ja toetusmeetmetega.....	63
5.3.1. Strateegia seos Eesti maaelu arengukava (MAK) eesmärkidega	63
5.3.2. Seosed arengukavade ja strateegiatega.....	64
5.3.3. Seosed ja ühisosad teiste toetusmeetmetega.....	69
5.4. Koostööpartnerid	71
6. OSKUSTE OMANDAMINE JA TEGEVUSPIIRKONNA ARENDAMINE.....	75
6.1. Kaasamine	75
6.2. Piirkonna elanikele suunatud teavitused ja koolitused.....	78
7. STRATEEGIA OODATAVAD TULEMUSED JA SEIRE	79
7.1. Strateegia oodatavad tulemused	79
7.2. Finantseerimine	82
7.3. Seire.....	85
8. STRATEEGIA KOOSTAMISE PROTSESS JA STRATEEGIA KOOSTAMISEL	
KASUTATUD MATERJALID	87
9. STRATEEGIA ELLUVIIMISE KAVA	94

LISAD	99
Lisa 1. Mittetulundusühingu Tartumaa Arendusselts põhikiri	99
Lisa 2. Väljavõte Tartumaa Arendusseltsi üldkoosoleku protokollist.....	107
Lisa 3. Tartumaa Arendusseltsi tegevusplaan strateegia koostamiseks	109
Lisa 4. Tartumaa Arendusseltsi kommunikatsiooni- ja avalikustamisplaan	121

LÜHIKOKKUVÕTE STRATEEGIAST

LEADER-lähenemine põhineb eeldusel, et maapiirkonnad arenevad tõhusamalt, kui arendustegevust koordineerivad ja selle eest vastutavad kohalikud tegevusgrupid. Selle põhimõtte alusel on koostatud ka Tartumaa Arendusseltsi (TAS) strateegia aastateks 2008–2013. Enam kui sajaleheküljelise arengustrateegia koostamisel olid tähtsaimad ülesanded järgmised:

- tegevuspiirkonna sotsiaalmajandusliku olukorra kirjeldamine ja ühisosa kaardistamine;
- strateegiliste valikute tegemine ehk enim lahendamist vajavate kitsaskohtade välja selgitamine ja neile vastavate meetmete välja töötamine;
- tegevuskava koostamine ja oodatavate tulemuste määratlemine.

Strateegia koondtulemus on ühtne põhjendatud tegevusjuhhis, mis on aluseks Tartumaa Arendusseltsi tegevusele aastatel 2008 – 2013.

Käesoleva strateegia koostamist koordineeris Tartumaa Arendusselts, kes hakkab vastutama ka strateegia rakendamise eest. Tartumaa Arendusselts on kohalik tegevusgrupp, mille põhieesmärgiks on **kohaliku elu edendamine avaliku, ettevõtlus- ja mittetulundussektori koostöös**. Tegevusgruppi kuulub kolme sektori esindajatena kokku 81 liiget, sh 16 Tartumaa kohalikku omavalitsusüksust, 39 mittetulundusühingut ja 26 eraettevõtet. **Partnerluspõhimõtet** on arvestatud ka TASi juhatuse koosseisu määramisel ning igast kohalikest omavalitsusest kuulub juhatusse üks liige. Juhatuse 16 liikmest esindavad 6 kohalikke omavalitsusi, 5 mittetulundusühinguid ja 5 eraettevõtet. Organisatsiooni igapäevast tegevust juhib tegevjuht, strateegia rakendamiseks on planeeritud 4 täistöökohta – tegevjuhi, meetmespetsialisti, raamatupidaja ja juhatuse töökoht.

Strateegia elluviimisel rakendatakse selle koostamise käigus saadud kogemusi. Tegevuste rahastamiseks on planeeritud järgmised allikad:

- 1) LEADER-meede;
- 2) liikmemaksud;
- 3) projektitaotlejate omafinantseering;
- 4) teised programmid ja projektid;
- 5) Tartumaa Arendusseltsi majandustegevus.

Strateegia koostamisel oli võrdlemisi kõrge Tartumaa Arendusseltsi omaosalus, mis moodustas 35 % kogueelarvet – 1 455 471 kroonist. Omaosalus kaeti liikmemaksudest ja õppereiside osalustasudest. TASi liikmemaks on 500 krooni aastas mittetulundusühingutel, 1000 krooni aastas ettevõtjatel ja 12 krooni elaniku kohta aastas omavalitsustel. Organisatsiooni paremaks majandamiseks kasutatakse sildfinantseerimist. Kokkuvõttes saab öelda, et Tartumaa Arendusselts sai strateegia koostamisel eelarve täitmiseks hästi hakkama ning on valmis strateegia edukaks rakendamiseks.

Strateegia koostamisel osalesid mitmed **koostööpartnereid** ning suurema sidususe saavutamiseks ja lisakompetentsi hankimiseks on plaanis kaasata neid ka strateegia elluviimise. Aktiivsemad koostööpartnerid strateegia meetmete väljatöötamisel olid Tartumaa Noortekogu, Tartu Ärinõuandla, Peipsiveere Arengu Sihtasutus, Kodukant Tartumaa ja Sihtasutus Tartumaa Turism, Tartu Maavalitsus, lisaks neile nii kodu- ja välismaised LEADER-meedet rakendavad tegevusüksused, Põllumajandusministeerium ja PRIA.

Strateegia koostamise ajal alustas Tartumaa Arendusselts aktiivselt **rahvusvahelise koostöövõrgustiku** loomist eesmärgiga saada LEADER-programmi rakendamise kohta võimalikult mitmekesiseid kogemusi ning panna alused koostööprojektideks tulevikus. Koostöösidemed loodi tegevusgruppidega Soomes, Lätis, Leedus, Tšehhis ja Itaalias. Kõige pikaajalisem koostöö on Tartumaa Arendusseltsil olnud Kesk-Soomes tegutseva LEADER-meedet rakendava tegevusgrupiga Viisari RY. Strateegia koostamise ajal toimus kokku 3 ühisseminari ja 2 õppereisi Viisariga. Lisaks külastas Tartumaa Arendusseltsi delegatsioon (juhtkonna liikmed ja strateegia töörühma liikmed) 2008. aasta aprillis, mais ja juunis Lõuna-Tšehhis tegutsevaid tegevusgruppe Ruze ja Posazavi, Leedu tegevusgruppe Kretinga District Rural Development Association ja North West Lithuanian LAG, Lõuna-Itaalias tegutsevaid tegevusgruppe Verde Irpinia ja Gargano ning Läti tegevusgruppi Kandava Partnership.

Lisaks organisatsioonidele oli strateegia koostamisse kaasatud palju **kohalikke elanikke**. Detsembrist 2006 kuni aprillini 2007 külastas Tartumaa Arendusselts kõiki omavalitsusi ning viis koostöös valla esindajatega läbi ümarlauad, millel osales kokku ligi sada inimest. Jaanuaris 2008 viidi läbi viis vallaseminarid eesmärgiga saada teada võimalike kasusaajate hinnang väljapakutud meetmele. Vallaseminaridel osalesid 16 valla esindajad (107 inimest) ehk keskmiselt 21,4 inimest kohtumise ja 6,7 valla kohta. Pea viiendik (18,7%) kõikidest vallaseminaril osalejatest olid eraettevõtjad, kolm viiendikku (62,6%) osalejatest töötasid erinevatel ametikohtadel, ülejäänud viiendik jagunes töötute, pensionäride ja (üli)õpilaste (12,1%) vahel. 57,9% osalejatest oli kõrgharidusega või õppis kõrgkoolis. Naised moodustasid osalejate arvust täpselt kaks kolmandikku ning meeste arvele jäi üks kolmandik. Ootuspäraselt oli kohal üsna palju arendusseltsi liikmeid (45,8% osalejatest), sh enamus juhatuse liikmetest (15 inimest 16-st). Samas olid üle poolte (54,2%) osalenutest väljastpoolt seltsi ridu, mis näitab, et LEADER strateegia on oluline ka tavainimestele.

Tartumaal elab kokku 147 800 inimest, sh Tartu linnas 98 700 (2007. aasta lõpu andmed), nendest Tartumaa Arendusseltsi hõlmavas piirkonnas **35 422** ehk ligikaudu 24% kogu rahvastikust. Tartumaa Arendusseltsi piirkonna väikseima elanike arvuga omavalitsus on Meeksi vald (734 elanikku), suurim Tartu vald (5 008 elanikku). Tartumaa Arendusseltsi piirkond asub Kagu-Eestis Peipsi ja Võrtsjärve vahel ning hõlmab suurema osa Tartumaast (87% maakonna territooriumist). Kolmandikku maakonnast katab mets, kolmandik on põllumaa, ligi veerandi moodustavad sood. Piirkonda läbiv ja ühendav oluline sümbol on Suur-Emajõgi. Tartumaa Arendusseltsi tegevuspiirkonna infrastruktuurid on valdavalt seotud Tartuga. Piirkonna tömbekeskusesse Tartusse koondub kokku 7 põhimaanteed. Äriregistri andmetel oli 01.01.2008 seisuga Tartumaal registreeritud 11 366 äriühingut, mittetulundusühinguid ja sihtasutusi 3090. TASi piirkonnas on esindatud kõik traditsioonilisi tootmisharusid viljelevad ettevõtted. Kõige ühtlasemalt on maakonnas arenenud puidutööstus. Kultuuriliselt ei eristu Tartumaa Arendusseltsi piirkond palju muust Eestist, välja arvatud eripärane Peipsiveere piirkond, mille kujunemist on palju mõjutanud vanausuliste kogukonnad. Sotsiaalset sidusust aitavad hoida piirkonnas toimivad võrgustikud.

LEADER-meetme raha jagamise aluseks kaardistati **Tartumaa Arendusseltsi piirkonna omavalitsuste, sotsiaalsete gruppide ja organisatsioonide ühised vajadused, mille mõjutamisega on võimalik suurendada kogu piirkonna edukust ja heaolu.**

Need vajadused on:

- noorte väljarände pidurdamine;
- noorte lähendamine oma kogukonnale;
- kogukondade koostöö arendamine ja ühtsustunde suurendamine;
- ettevõtlusaktiivsuse suurendamine;
- ettevõtjatevahelise koostöö arendamine;
- ühiskasutatavate loodusobjektide olukorra parandamine ja puhketeenuste mitmekesistamine.

Ühiste vajaduste kõrval on oluline rõhutada Tartumaa Arendusseltsi piirkonna arenguvõimalusi ehk ühiseid positiivseid jooni:

- Tartu linn kui piirkonna meditsiini-, teadus- ja hariduskeskus;
- atraktiivne looduskeskkond ja rikas kultuuripärand;
- aktiivne noorte- ja seltsitegevus;
- hea haridus on kättesaadav kogu piirkonnas;
- keskmisest suurem asustustihedus ja suur rahvaarv;
- ainulaadsed kohalikud ressursid;
- hea ettevõtluskeskkond;
- palju tugevaid arendusorganisatsioone.

Strateegia meetmed keskenduvad TASI piirkonna vajadustele ja aitavad väärtustada ja arendada ühiseid tugevusi. See võimaldab suuremal osal elanikest leida tööd kodukohas ning omandada kvaliteetset haridust lähiregioonis.

Strateegiliste valikute aluseks oli ühelt poolt tegevuspiirkonna sotsiaalmajanduslik olukord ning ühised vajadused ja arenguvõimalused, teiselt poolt Tartumaa Arendusseltsi **visioon Tartumaast kui parima elu- ja tegevuskeskkonnaga piirkonnast Eestis.**

Strateegia meetmed seavad põhirõhu mitmetele maaelu arengu võtmevaldkondadele – **NOORED, ETTEVÕTLUS, KOGUKONNAD, KESKKOND ja VÕRGUSTIKUD.** Strateegia läbiv põhimõte oli arvestamine lõppkasusaajate huvidega ning kõigi kolme sektori esindajate arvamus oli meetmete kujundamisel otsustava tähtsusega.

Aastatel 2008–2013 jaotatakse Tartumaal LEADER vahendeid järgmiste meetmete raames:

- noorte suurema sidususe saavutamine kogukonnaga;
- kogukondade jätkusuutlikkuse arendamine ja tugevdamine;
- asukohapõhiste toodete ja teenuste arendamine;
- väikeettevõtluse toetamine;
- keskkonnasõbralike elamis- ja puhkevõimaluste mitmekesistamine;
- võrgustike arendamine ja teadmuse ülekanne.

Eraldi tasub esile tõsta meetet „**Noorte suurema sidususe saavutamine kogukonnaga**“, mis on välja töötatud konkreetse sihtgrupi – noored – toetamiseks, arvestades sihtgrupi otseseid vajadusi. Meede keskendub noorte positiivsete väärtushinnangute kujundamisele. Meetme raames esitatavate projektide hindamisele on planeeritud kaasata Tartumaa Noortekogu esindajate osalemine. Samuti on noortekogu abiks info edastamisel noortele ja nende nõustamisel, taotluste ettevalmistamisel ja hilisemal projektijuhtimisel.

Strateegia elluviimise tulemusena peab paranema erinevate sihtgruppide olukord ja arenguvõimalused. Arvestatud on põhimõtet, et võimendatakse tugevusi ja vähendatakse puudusi; säilima peab üldine tasakaal, teiste edukus ei tohi tekkida kõrvalseisvate sidusgruppide arvelt.

Võrreldes teiste programmide ning toetuskeemidega on käesoleva strateegia toetusmeetmed mitmeti uuenduslikud:

- meetmete väljatöötamisel ja tähtsusjärjestamisel ning toetussummade suuruse määramisel osalesid **lõppkasusaajad**. Eraldi keskenduti noortele;
- meetmed keskenduvad kogu piirkonna **ühisosale** ning meetmete väljatöötamisel arvestati lisaks kohalikele vajadustele ka **arenguvõimalusi**, mis aitavad luua täiendavat lisaväärtust piirkonnas;
- toetusmeetmed on piisavalt **laiapõhjalised** ning arvestavad maksimaalselt taotleja vajadusi; toetuse taotlemise tingimused on **paindlikud** (taotluste jooksev esitamine, menetlemine on kord kvartalis) ning sellega kaasneb taotlejate pidev nõustamine ja tagasiside andmine;
- eelistatud on projektid, milles eesmärgi saavutamiseks teevad **koostööd** mitu erinevat organisatsiooni; oluline on **sektoritevahelise** koostöö aktiveerimine.

Strateegiadokument lisandub lõimituna teistele arengukavadele ja strateegiatele, **andes olulist lisaväärtust näiteks Maaelu Arengukavale, kuna käesolevas strateegias ettenähtud tegevused aitavad tõhusalt toetada Maaelu Arengukava olulisi tegevussuundasid ning strateegilisi eesmärke.** Strateegias ettenähtud tegevused võimaldavad pakkuda tõhusat abi ka kohalike omavalitsuste arengudokumentide elluviimisel ja eesmärkide saavutamisel.

Strateegia rakendamise **soovitavad tulemused** väljenduvad meetmete tegevussuundades. Tulemuste saavutamiseks on seatud eesmärgid, eesmärkidest lähtuvalt on kavandatud tegevused. Oodatavad tulemused saab üldistades jaotada kaheks suuremaks grupiks: osa on lühiajalises perspektiivis mõõdetavad, kuid suure osa tulemuste mõju piirkonnale saame hinnata alles pikema aja möödumisel.

Otsene mõõdetav mõju väljendub kohalike omavalitsuste, ettevõtete ja organisatsioonide koostööna läbi viidud projektide arvus ja kvaliteedis. Teine oluline tulemus on kohaliku elanikkonna aktiivsem osalemine omavalitsuse tegevuses ning otsustamisprotsessis. Kolmanda üldise mõjuna saab välja tuua ettevõtjate aktiivsema kaasamise kohalikku ellu.

Strateegia olulisemad tulemused võtmevaldkondade lõikes on:

- **NOORED** – noorte arv maapiirkonnas ei vähene;
- **ETTEVÕTLUS** – ettevõtlusaktiivsus on suurenenud;
- **KOGUKONNAD** – kogukondadevaheline koostöö on paranenud;
- **KESKKOND** – puhketeenused on mitmekesised ja isemajandavate puhkeobjektide arv on suurenenud;
- **VÕRGUSTIKUD** – avaliku, era- ja mittetulundussektori koostöövõimekus on hea.

Strateegia tulemuste saavutamise alus on Tartumaa Arendusseltsi tegevuste rahastamine, mõjud sõltuvad otseselt eelarve mahust ja jagunemisest. “Pehme” toetuste korral tekivad tulemused kiiremini, investeringumeetmete korral on tulemusteni jõudmine pikaajalisem protsess.

Kogu strateegia eelarve koostamisel ja jagamisel on arvestatud protsentuaalsete osakaaludega, ükski strateegias toodud eelarve osa ei ole väljendatud rahalises väärtuses. Tulemuste saavutamise eelduseks on tehtavad investeringud ning eraldatavad toetused, seega on tulemuste ajaline ning meetmeline jaotus tugevas korrelatsioonis rahaeraldustega. Meetmete lõikes on eelarve jaotatud vastavalt vallaseminaride ning Tartumaa Arendusseltsi strateegiakomisjoni otsustele. Mõlemal hinnangul oli 50% osakaal, seega arvestati nii kohaliku elanikkonna ja organisatsioonide arvamust kui ka Tartumaa Arendusseltsi jätkusuutlikkust ning vastavust üldistele eesmärkidele. Täpse ülevaate saamiseks eelarve jagunemisest annab alljärgnev tabel:

Tabel 1
Toetuseks jaotatavate vahendite eelarve jaotus aastate ja meetmete lõikes, %¹

Meede	2009	2010	2011	2012	2013	Kokku
Noorte suurema sidususe saavutamine kogukonnaga	3,57%	5,87%	5,36%	3,57%	2,04%	20,42%
Kogukondade jätkusuutlikkuse arendamine ja tugevdamine	4,49%	7,37%	6,73%	4,49%	2,56%	25,64%
Asukohapõhiste toodete ja teenuste arendamine	2,10%	3,45%	3,15%	2,10%	1,20%	12,01%
Väikeettevõtluse toetamine	2,82%	4,63%	4,23%	2,82%	1,61%	16,12%
Keskkonnasõbralike elamis- ja puhkevõimaluste mitmekesistamine	3,70%	6,08%	5,55%	3,70%	2,11%	21,14%
Võrgustike arendus	0,82%	1,34%	1,23%	0,82%	0,47%	4,67%
Kokku	17,50%	28,75%	26,25%	17,50%	10,00%	100,00%

Tartumaa Arendusseltsi meetmete eelarve jagunemisel on arvestatud, et võimalikult suured toetussummad oleksid suunatud eelkõige reaalse finantseerimisperioodi (2009 - 2013) keskele. Eelarve koostamisel on jälgitud, et eelarve oleks selge, põhjendatud ja realistlik ning seotud strateegias toodud eesmärkide ja tegevustega. Esimesel meetmete rahastamisaastal toetuste maksmise süsteemid alles käivitatakse ning taotlejate tegevuse ei ole aktiivsustippu saavutanud. 2010 ja 2011 aastal on meetmete eelarve maht kõige suurem, kuna protsessid on käivitatud ja toetusi loodetakse välja maksta võimalikult suures mahus.

¹ Kuna 20% LEADER vahenditest eraldatakse Tartumaa Arendusseltsi jätkusuutlikkuse tagamiseks, siis antud tabelis on esitatud ülejäänud 80% vahendite jagunemine.

Toetuste maksmisel on oluline pidev kontroll nende kasutamise üle ning saavutatu seire eesmärgiga kindlustada strateegia tulemuslik, kvaliteetne ja õiglane rakendamine. Selleks rakendatakse nii Tartumaa Arendusseltsi seirekomisjoni kui väliseksperte. Lisaks strateegia seirele toimub seire ka projektide tasandil - jälgitakse, et projekt viidaks ellu tulemuslikult, eesmärgipäraselt ja vastavuses toetusotsuse tingimustele. Nimetatud kahetasandilise seire abil tagatakse nii strateegia kui toetusetaotluste kontrollsüsteem. Täpsemad seire tingimused ja kord kehtestatakse loodava rakenduskava raames.

Tartumaa Arendusseltsi strateegiadokumendiga saab tutvuda meie kodulehel www.tas.ee. Lisainformatsioon emaili: kristiina.liimand@tas.ee ja telefoni 7430088 teel.

Koostajad

ABIKS LUGEJALE

Alljärgnevas tabelis on huvitatud lugejale esitatud kokkuvõttev lühispikker, mis võimaldab strateegia peatükkide hulgast leida kiiresti strateegia olulisemad võtmetegurid.

Tabel 2
Strateegia võtmetegurid

Võtmetegur	Viide peatükile
Tegevusgrupi ühtsus	1.2, 1.3, 3, 4
Partnerluspõhimõtete arvestamine	1.3, 2.1, 5.2, 5.4, 6.1, 6.2, 8
Haldamise funktsionaalsus	2.1, 9
Majanduslik elujõulisus	2.2, 7.2
Piirkondlik ja rahvusvaheline koostöö	5.4, 6.1, 6.2
Uuenduslikkus	5.2
Seesmine sidusus	3, 5.1, 5.2
Integreeritud lähenemine teistele strateegilistele dokumentidele	5.3.1, 5.3.2
Kohalike arenguvõimaluste kasutamine	4, 5.2
Kogu piirkonna ja elanikegruppide kaasatus	1.2, 1.3, 1.4, 6.1, 6.2, 8
Noorte kaasamine	1.3, 1.4, 5.2, 5.4, 6.1, 6.2, 8
Jätksuutlikkus	2.2, 7.2, 9
Elluviidavate tegevuste selgus	2.1, 2.2, 5, 6, 7, 9, läbivalt kogu strateegias

1. ÜLDOSA

1.1. Kohalik tegevusgrupp

Tartumaa Arendusselts (TAS) on kohalik tegevusgrupp, mille tegevuse põhieesmärk on kohaliku elu edendamine avaliku, ettevõtlus- ja mittetulundussektori koostöös. Sellesse tegevusgruppi kuuluvad kolme sektori esindajad. Ühtekokku on TASil 81 juriidilist liiget, neist 16 Tartumaa kohalikku omavalitsusüksust, 39 seltsi (küla-, nais-, spordi-, käsitöö-, isetegevus-, loodusseltsid) ja 26 eraettevõtet. Tartumaa Arendusselts asutati Tartus 27. juulil 2006. Asutajaliikmeid oli 52 (vt. Tabel 4). Asutamiskoosolekul kinnitati Tartumaa Arendusseltsi põhikiri (vt. Lisa 1) ja valiti 12-liikmeline juhatus. 2007. aastal liitusid TASiga veel 4 valda – Haaslava, Kambja, Vara ja Peipsiääre – ning kinnitati 4 uut juhatuse liiget.

1.2. Tegevuspiirkond

Tartumaa Arendusseltsi tegevuspiirkonna moodustavad 16 valda Tartumaal: Alatskivi, Haaslava, Kambja, Konguta, Laeva, Luunja, Meeksi, Mäksa, Nõo, Peipsiääre, Puhja, Tähtvere, Vara, Võnnu, Ülenurme ja Tartu vald.

Joonis 1
Tartumaa Arendusseltsi tegevuspiirkond

Tartumaa on territooriumi (2942,1 km²) poolest Eestis üle keskmise suurusega maakond. Kokku on Tartu maakonnas 22 kohaliku omavalitsuse üksust (3 linna ja 19 valda). **TASi tegevuspiirkonna** moodustavad 16 valda; Rannu ja Rõngu vald kuuluvad Võrtsjärve Ühenduse tegevusgrupi piirkonda ning Piirissaare vald Piiriveere Liidri tegevuspiirkonda. Samuti ei kuulu TASi tegevuspiirkonda Tartu, Elva ja Kallaste linn.

TASi tegevuspiirkonna pindala on 2612 km² ning keskmine asustustihedus 13,6 in/km² (Statistikaamet, 2007), mis jääb alla Eesti keskmisele (30,9 in/km²), kuid on suurem Eesti valdade keskmisest (11,1 in/km²). Tegevuspiirkonna asustustihedus on kõrgem Tartu linna ümbritsevates valdades – Ülenurme, Tähtvere ja Nõo vallas (asustustihendus vastavalt 54,9; 25,7 ja 21,4 in/km²) ning väikese territooriumi tõttu ka Peipsiääre vallas (28,4 in/km²). Hõredaima asustusega on Laeva (3,7 in/km²), Meeksi (5,1 in/km²), Võnnu (5,2 in/km²) ja Vara (5,9 in/km²) vald. TASi piirkonnas elab 35 422 inimest, Tartu maakonnas kokku 147 800, millest Tartu linna elanikkond on 98 700 inimest.

Tabel 3
Rahvaarv, pindala ja asustustihedus (Statistikaamet, 2007)

Vald	Rahvaarv	Pindala, km ²	Asustustihedus, el/km ²	Vallakeskuse kaugus maakonnakeskusest, km
Alatskivi vald	1 382	128,38	10,8	41,9
Haaslava vald	1 681	110,02	15,3	11,6
Kambja vald	2 440	189,22	12,9	16,8
Konguta vald	1 350	107,6	12,6	32,1
Laeva vald	866	233,18	3,7	27
Luunja vald	2 570	131,54	19,5	10,9
Meeksi vald	734	143,48	5,1	55,4
Mäksa vald	1 723	133,47	12,9	19,1
Nõo vald	3 622	168,92	21,4	15,5
Peipsiääre vald	880	30,95	28,4	42,8
Puhja vald	2 307	167,54	13,8	25,7
Tartu vald	5 008	300,26	16,7	8,3
Tähtvere vald	2 954	114,79	25,7	13
Vara vald	1 957	333,81	5,9	22,9
Võnnu vald	1 210	232,63	5,2	25,7
Ülenurme vald	4 738	86,35	54,9	6,6
Kokku	35 422	2 612	13,6	

Tartumaa Arendusseltsi piirkond on nii kultuuriliselt, majanduslikult kui geograafiliselt suhteliselt homogeenne. Ühtsuse hindamisel ei saa arvestamata jätta Tartu linna mõju piirkonnale. Tartu linn on oluline tööandja paljudele maaelanikele, samuti on paljude valdades paiknevate ettevõtete tegevus seotud linnaga ning seetõttu otseselt seotud Tartu arenguga.

Peamiselt on linna mõju tuntav rahvastikuprotsessides. Kogu piirkonnas on märgata rahvastiku koondumist linnadesse ja väiksematesse tõmbekeskustesse, samas aga ka inimeste kolimist Tartu linnast lähivaldadesse, kus on toimunud aktiivne kinnisvaraarendus. Kokku on

Tartumaa elanike arv viimase seitsme aasta jooksul vähenenud ligikaudu 1000 inimese võrra (2,4%). Suurima väljarändega piirkondadeks on Peipsiääre (9,4%), Meeksi (9,1%) ja Alatskivi (7,2%).

Geograafilise ühtsuse tagab eelkõige Tartumaa asend – idas ja läänes piiravad seda järved, maakonda läbib Emajõgi. Ajalooliselt on piirkonna eluolu mõjutanud Tartu kui hansalinn ning mööda vett kulgevad kaubateed. Tartu on oluline sõlmpunkt nii Via Hanseatica kaubateel kui Tallinn–Tartu–Valga suunal. Tartusse suubub 7 suuremat maanteed, mis kõik on omakorda olulisteks elukeskkonna kujundajateks ja sidujateks. Infrastruktuurist lähtuvalt koondub rahvastik Tartu linna ning tugimaanteede ümber.

1.3. Liikmeskond

Tartumaa Arendusseltsi kuuluvad omavalitsused, mittetulundusühingud ja ettevõtted. TASil on 81 liiget (vt. Tabel 4). Asutajaliikmed on toodud paksemas kirjas, hiljem liitunud on lisatud liikmeks vastuvõtmise aeg, organisatsioonist lahkunud liikmetele on lisatud väljaarvamise kuupäev.

Tabel 4
Tartumaa Arendusseltsi liikmete nimekiri

Omavalitsus	Omavalitsuse esindaja	Erasektori esindaja	Kolmanda sektori esindaja
Alatskivi	Alatskivi vallavalitsus Andu Tõrva, Ene Zirk	Margapuu OÜ Margus Paapsi	Alatskivi Looduskeskus Marica-Maris Paju
			Alatskivi Maanaiste Selts Maimu Arro
			MTÜ Peatskivi Andres Zirk
Haaslava	Haaslava vallavalitsus Jüri Raudseping 31.10.2006	OÜ Sulase PT Kalle Mölder 31.10.2006 FIE Aldo Otsa 31.10.2006 (väljaarvatud: 08.04.2008)	MTÜ Kurepalu Külaselts Priius Tiit Kruusement 31.10.2006
Kambja	Kambja vallavalitsus Taivo Prants 31.10.2006	Maidlamäe OÜ Indrek Uus 31.10.2006	MTÜ Kambja Kihelkonna Arenduskoda Mae Alviste 31.10.2006
		OÜ Maidla Postijaam Aivar Paulson 31.10.2006	MTÜ Kambja Perekлубi Annely Zeigo 31.10.2006
		OÜ Tõusuorg Mati Luik 31.10.2006	MTÜ Koduvald Kambja Olavi Topman 31.10.2006 MTÜ ZZ Noortekas Ruth Kiuru 31.10.2006
		OÜ Trives Urmas Linno 05.08.2008	
Konguta	Konguta vallavalitsus Agu Kasetalu	OÜ Annikoru Agro Hardi Tarto	Külaaseme Külaselts Mihkel Tuul
		Sirje Viljamaa FIE Sirje Viljamaa	MTÜ Majala Külaselts Reelika Viljamaa

Laeva	Laeva vallavalitsus Väino Kivirüüt	OÜ Aiu Põllumajandus Liilia Raimets	Laeva Avatud Noortekeskus Kei Karlson
		Kärevere Põllumajanduse OÜ Jüri Koster 17.08.2006	MTÜ Siniküla Arenguselts Elviire Villa 17.08.2006
Luunja	Luunja vallavalitsus Aare Anderson	Aira Puur FIE Aira Puur väljaarvatud: 16.06.2008	Luunja Külade Koda Viktor Muuli
		Haljasmäe Talu (FIE) Aleksi Tihhanov) Aleksi Tihhanov	Luunja Maanaiste Selts Tiina Pern
Meeksi	Meeksi vallavalitsus Tea Tenson	FIE Marko Kajasalu Marko Kajasalu	Aravu Selts Gunnar Pae
			Meeksi Maanaiste Selts Ene Pae
Mäksa	Mäksa vallavalitsus Margus Pleksner	Terinipp OÜ Lea Lüpsik	Külaselts Kawershof Neidi Leiman
			Laulu-mänguselts Helin Anu Kontro
Nõo	Nõo vallavalitsus Lembit Toru	Guitop OÜ Ulvi Toru/Lembit Toru	Laguja Naisselts N-KLUBI Imbi Tanilsoo
		AS Haraldi Poed Harald Lepisk	Meeri Küla Arendamise Selts Andres Tamm, Lembit Toru 17.08.2006
		OÜ Vapramäe Allika Priit Randala	MTÜ Nõgiaru Külaselts Mart Arst
Peipsiääre	Peipsiääre vallavalitsus Liina Miks 03.04.2007	Niina Baranina FIE Niina Baranina 03.04.2007	MTÜ Palu Puhkajate Looduskeskus Liis Lilles
			MTÜ Piiri Peal Aime Güsson 03.04.2007
Puhja	Puhja vallavalitsus Vahur Jaakma	OÜ Heko Põld Heino Kõrgeperv	MTÜ Puhja Stroh Enn Pokk 17.08.2006
		Kaarel Tuvike FIE Kaarel Tuvike 17.08.2006	Rämsi Külaselts Airi Mahla 17.08.2006
		OÜ Lutsuland Urmas Luts 17.08.2006	Tantsuselts Opsal Enn Pokk 17.08.2006
Tartu v.	Tartu vallavalitsus Heino Sepp	Jüri Reinpõld FIE Jüri Reinpõld	MTÜ Ulila Arengukoda Niina Topoleva
			Lähte Suusaklubi Raul Edela
			Sootaga Maanaiste Selts Urve Kaasik 17.08.2006

Tähtvere	Tähtvere vallavalitsus Rein Kokk, Jüri Varik	FIE Terje Oden Terje Oden (väljaarvatud: 13.06.2008) Kolman Project OÜ Nikolai Männik 13.06.2008	MTÜ Kodukant Haage Klaari Rohtla
			Rahinge Külaselts Küll Pann
			MTÜ Vorbuse Küla Selts Siiri Oden
Vara	Vara vallavalitsus Andres Kärp 31.10.2006	Kivi Forellipüük OÜ Aksel Kivi 31.10.2006	Alajõe Külaselts Küllike Kuusik 03.04.2007
			MTÜ Kodukant Vara Lea Saul 31.10.2006
			Vara Maanaiste Selts Ene Kukk 31.10.2006
			MTÜ Välgi Külaselts Mati Järvoja 31.10.2006
Võnnu	Võnnu vallavalitsus Rein Mardo	Maur Catering OÜ Malle Hindriksoo	Võnnu Laulu- ja mänguselts Lõoke Tiiu Meerits
Ülenurme	Ülenurme vallavalitsus Reet Sakk, Aivar Aleksejev	OÜ Talev Kaubandus Tõnu Väljan	Ülenurme Käsitöö- ja Rahvuskultuuri Selts "Nurmenukk" Maire Henno

2008. aasta juunikuu seisuga on tegevusgrupiga liitunud 16 omavalitsust; 26 ettevõtjat, neist 18 osatühingut, 7 füüsilisest isikust ettevõtjat ja 1 aktsiaselts; 39 mittetulundusühingut, neist 22 külaseltsi, 1 perekklubi, 6 naiseltsi, 1 käsitööselts, 2 noorteühendust, 3 laulu-mängu-tantsuseltsi, 2 looduskeskust, 2 spordiklubi.

TASi liikmestaatus on 26 ettevõttele, kelle tegevusvaldkondadeks on puidutööstus, põllumajandus, toitlustus, õmblus, ehitus, turism ja käsitöö. Valdavalt on TASi liikmed väikeettevõtted, kelle tegevusalad on seotud kohaliku turuga, suuri ekspordijaid ega teadusmahukaid ettevõtteid liikmete seas ei ole. Tulevikus on plaanis laiendada TASi liikmete hulka nii, et tagatud oleks erinevate tegevusalade ühtlane jaotus, samuti ettevõtete suurus käibe ja töötajate arvu järgi.

1.4. Kohaliku tegevusgrupi areng ja kogemused

1.4.1. Tartumaa Arendusseltsi liikmete areng ja kogemused

Tartumaa Arendusseltsi liikmetel ja nende esindajatel on varasemad kogemused koostööprojektide juhtimises või osalemises. Toetust on jaganud erinevad fondid Keskkonnainvesteeringute Keskus, Avatud Eesti Fond, Ettevõtluse Arendamise Sihtasutus, Balti-Ameerika Partnerlusprogramm, Kohaliku omaalgatuse programm (KOP), Kultuurkapital, Kultuuriministerium, Haridusministerium, Hasartmängumaksu Nõukogu, Põllumajanduse Registre ja Informatsiooni Amet jne. Kuigi kolme sektori koostööst on hakatud rääkima alles hiljaaegu, on selline koostöö Tartumaa Arendusseltsi piirkonnas juba päris hästi toimunud. Alljärgnevalt on toodud mõned **head näited** kohaliku elu edendamiseks erinevate osapoolte koostööst ja kohaliku algatuse rakendamise kogemustest TASi piirkonnas.

Traditsiooniline üritus „Kaera-Jaan”. MTÜ Laulu- ja Mänguselts Lõoke korraldab traditsiooniliselt “Kaera-Jaani” võistutantsimist. 2008. aastal toimus see üritus juba

kümnendat korda. Osalejaid on olnud kõigist maakondadest, suurim osavõtjate arv oli 440 tantsijat. Toetanud on Võnnu vald, ettevõtjad, eraisikud, Kultuurkapital, Kohaliku omaalgatuse programm, Rahvakultuuri Keskus. "Kaera-Jaanil" on olemas oma kodulehekül: www.vonnu.ee/kaerajaan

MTÜ ehitab laululava ja koolimaja. MTÜ Laulu- ja Mänguselts Lõoke on oma valla arendamiseks toetusi taotlenud erinevatest fondidest, näiteks Võnnu laulu- ja tantsulava ehitamiseks 2006. aastal. Projekti toetasid KOP ja Võnnu vald. Teine mahukam projekt oli endise Lääniste koolimaja mansardkorruse rekonstrueerimine, mille I etapi jaoks saadi PRIAst ligikaudu 700 000 krooni. Lääniste koolimaja trepi ja veranda remondiks saadi toetust ligi 41 000 krooni. Lõokesel on kogemused ka strateegiliste dokumentide koostamisega, näiteks oli Lõoke koostööpartner Peipsiveere Sihtasutusele 2007. aastal Tartumaa Peipsiveere arengustrategia koostamisel, mida rahastas KOP.

Seltsingud on koostöös vallaga aktiivsed külaarendajad. Võnnu vald koostöös seltsinguga Lääniste Küla Selts tegeleb aktiivselt Lääniste külaelu edendamisega. Koostöös Võnnu valla, ettevõtjate ja külaelanikega on seltsing juba 10 aastat olnud Lääniste linnamäel asuva külaplatsi hooldaja ja arendaja. Samuti on seltsing koostanud arengukavad Lääniste külale, Võnnu alevikule, Kurista piirkonnale. Veel korraldab seltsing traditsioonilisi külapäevi ja üritusi lastele. Alates aastast 2002 on toimunud jõepeod ja suvelõpupeod, mida on toetanud Kultuurkapital ja KOP, Võnnu vald ja ettevõtjad. Seltsingul on oma kodulehekül: www.hot.ee/laaniste1

Võnnu valla aktiivsed noored. MTÜ Võnnu Noortekeskus küll alles alustas oma tegevust, kuid on juba aktiivselt osalenud piirkonna arendustegevuses – nad rääkisid kaasa Võnnu valla arenguvajaduste määratlemise ja TASI strateegia meetmete tähtsusjärjestamise seminaril Võnnu vallas.

Aktiivseid külaseltse toetavad ettevõtjad. Luunja valla aktiivsemad mittetulundusühingud on Sirgu Küla Selts, Luunja Maanaiste Selts ja Luunja Külade Koda. Ühendused korraldavad regulaarselt külapäevi ja teisi üritusi, näiteks küla koristustalguid ja erinevaid lõbusaid ettevõtmisi lastele. Luunja Maanaiste Selts korraldab traditsioonilisi koristustalguid Luunjas 1. mail, lisaks käsitöö- ja tervisealaseid koolitusi ning kultuuriüritusi. Luunja Külade Kojal on kogemused arengukavade ja uuringute koostamisel, näiteks koostati koostöös Luunja Vallavalitsusega valla hajakülade uuring ja arengukava. Luunja vald toetab MTÜde tegevust otse valla eelarvest ja ka läbi valla kohaliku omaalgatuse projektikonkursi, lisaks on tegemisi toetanud Kohaliku omaalgatuse programm. Märkimisväärne on olnud ettevõtjate panus ürituste korraldamisel ja toetamisel – valla ja MTÜde korraldatud üritusi on toetanud AS Grüne Fee Eesti, Luunja HMT, Luunja Mõis OÜ, Ratsutamiskool Saksa Hobused.

Külade päev MTÜde koostöös. 28. juulil 2007 toimus Vorbuse Küla Seltsi ja Rahinge Külaseltsi koostöös kaksiküritus – külade päev, mis oli pühendatud 425. aastapäeva täitumisele mõlema küla esmamainimisest. Vorbuse Küla Selts tähistas lisaks küla sünnipäevale ka oma seltsi viiendat sünnipäeva. Külade sünnipäevaüritused olid jagatud sportlik-lustlikeks ja lustlik-tantsulisteks; esimene pool toimus Rahinge järve ääres ning teine Vorbuse iidises mõisapargis. Peakorraldajad olid Vorbuse ja Rahinge külavanemad, kuid ka kohalikud ettevõtted toetasid üritust (FIE Terje Oden ja "16 kannu"). Meelelahutusliku poole sisustamisele aitasid kaasa spordiklubid "Rahinge Park" ja "FUN Sport". Vahendite ja targa nõuga tulid toeks Kohaliku omaalgatuse programm, Tähtvere Vallavalitsus ning Kodukant Tartumaa.

Valla abiga mõisa kuivatist looduskeskuseks. MTÜ Alatskivi Looduskeskus leidis uue kasutusvõimaluse endisele Alatskivi mõisa ait-kuivatile, mis rekonstrueeriti looduskeskuseks. Keskus toimib osaliselt kohaliku infopunktina ja pakub mitmekülgset loodushariduslikku tegevust nii oma valla huvilistele kui ka väljapoole. Looduskeskust on toetanud Alatskivi Vallavalitsus, KIK, Muinsuskaitseamet, RMK, Phare CBC 2001 ja Kohaliku omaalgatuse programm.

Vald ja MTÜ aitavad kujundada eakate elukeskkonda. Alatskivi Maanaiste Selts kasutab lepingu alusel vallalt saadud ruume oma tegevusteks. Korraldatakse üritusi eakatele, toetust on saadud Kohaliku omaalgatuse programmist.

MTÜ teeb küla elu atraktiivsemaks. MTÜ Peatskivi külaselts hoolitseb külaelu kaasajastamise ja atraktiivsemaks muutmise eest Alatskivi vallas. Toimuvad traditsioonilised üritused ja külapäevad. Toetanud on Alatskivi Vallavalitsus ja Kohaliku omaalgatuse programm, KIK ja PRIA.

Metsaistutamine ja sügispidu. Meeksi valla aktiivsemad MTÜd on Meeksi Maanaiste Selts ja Aravu Selts. Aravu Seltsi suurim projekt on "Aktiivne ja atraktiivne Aravu" (isekeskis nimetatakse "kiviaia projektiks"), mis on ellu viidud koostöös OÜ Claheliga ja Kohaliku omaalgatuse programmi toetusel. Traditsioonilised Aravu Seltsi üritused on kevadine metsaistutamine ja sügisene seltsi pidu kogu valla rahvale. Meeksi Maanaiste Seltsi suurim projekt koostöös Meeksi Vallavalitsusega on Meeksi valla seltsikeskuse ehitamine; projekti toetas PRIA.

Omavalitsuste koostöös loodi hooldusravihaiгла. Peipsiäärsetel omavalitsustel (Peipsiääre, Alatskivi, Vara, Pala, Kallaste) on ühine hooldusravihaiгла valdade koostöös asutatud ja ühiselt rahastatava sihtasutuse vormis.

MTÜ ja SA koostöös loodi käsitööühistu LUKARUKA. Eestvedaja MTÜ Piiri Peal ja Peipsiveere Arengu SA (Peipsiveere Arengu SA moodustavad: Vara, Peipsiääre, Alatskivi, Võnnu, Meeksi ja Piirissaare vald ning Kallaste linn) algatasid projekti, mis ühendab seitset Peipsiäärset omavalitsust (ka Jõgeva maakonnast) ning sealseid käsitööhuvilisi. Toimused käsitöökoolitused ja asutati ühistu, projekti rahastas Euroopa Sotsiaalfond.

Peipsiveere piirkonna aktiivsed MTÜ-d taotlevad erinevatest programmidest. Aktiivsemad seltsid Peipsiveere piirkonnas on MTÜ Piiri Peal, Aravu Selts, Alatskivi lossi SA, Varnja Perekonna Selts, Võnnu Põllumeeste Selts, Välgü Külaselts ja Meeksi Maanaiste Selts. Üldjuhul on tegemist väikeste seltsidega, kelle põhirahastus tuleb Kohaliku omaalgatuse programmist, Kultuurkapitalist ja valdadelt.

Sihtasutuse panus ettevõtluse edendamisel. 2005 asutati Peipsiveere Köögiviljajühistu, mille asutajaks oli Peipsiveere Arengu SA. See on näide sihtasutuse otsesest panusest piirkonna traditsioonilise ettevõtluse edendamisse. Köögiviljajühistul on hea koostöö Tartu Põllumeeste Liiduga.

Ehe näide ettevõtjate ja valla koostööst. Laeva valla põhikooli staadioni ehitusel toimus kolme osapoole koostöö: ettevõtja AS Revo Auto poolt oli tehnika ja teostus, teine ettevõtja POÜ Aiu andis mulla ja täitematerjali ning Laeva Vallavalitsus koordineeris tellijana. Valmis sai staadion, mida kasutatakse jooksmiseks ja pallimänguks.

MTÜ andis välja raamatu enda küla kohta. Meeri Küla Arendamise Selts andis välja rohkem kui 400-leheküljelise raamatu „Meie Meeri”. Raamatusse on kogutud Meeri küla ajalugu, mida tänapäeva sündmused katkematu järjepidevusega täiendavad. Raamat on väga sisukas ning annab muuhulgas väga hea ülevaate Meeri küla kooli- ja kultuurielust ning põllumajandusest ja ettevõtlusest. Need mälestused aitavad küla põliselanikel minevikuhetki meeles hoida ja uut elanikel osa saada toimunust ja paremini Meeri küla ellu sisse elada. Raamatu väljaandmist toetasid Nõo Vallavalitsus, Hasartmängumaksu Nõukogu, Eesti Kultuurikapital, Maaelu Edendamise Sihtasutus ja Palu Puhkajate Looduskeskus.

Spordil on oluline roll piirkonna ühtsustunde hoidmisel. Heaks näiteks külade koostööst on TAS-i piirkonnas toimuvad kihelkonna külade mängud. Huvitav on see, et tegemist on võistlustega, kuhu on sisse toodud kohalikud traditsioonid ja omapära. Näiteks on Nõo kihelkonna külade mängudel sellised võistlusalad nagu suusatamine Kolga stiilis, võrkpall Unipiha moodi, maameelsete mitmevõistlus, heegeldamine, ventiili vise jms. Kihelkonna mängude läbiviimisele aitavad kaasa kõik osalevate külade külaseltsid, vallavalitsus ja kohalikud ettevõtjad.

Valdade koostöö eestvedajaks on MTÜ. MTÜ Puhja Strohh korraldab koostöös Puhja ja Konguta vallaga kevadisi jalgrattamatku. Samuti on Puhja Strohh mitmete traditsiooniliste ürituste eestvedajaks – jüripäeva üritus, vabariiklikud võrkpallivõistlused liivaväljakutel. Üritusi korraldatakse koostöös valla ja ettevõtjatega – valla poolt rahaline abi, ettevõtjad aitavad transpordi ja toitlustamisega.

Üleriigiline maanaiste kokkutulek koostöös vallaga. Puhja Vallavalitsus on olnud abiks Puhja Maanaiste Seltsile üleriigilise maanaiste kokkutuleku korraldamisel. Maanaised õpetavad koolilastele kangastelgedel vaibakudumist ning algatasid toreda traditsiooni – nad heegeldavad papusid, mida Puhja Vallavalitsus kingib vastsetele lapsevanematele.

Traditsioonilisi talutöid tutvustab ettevõtja ja külaselts. FIE Kaarel Tuvike ja MTÜ Sääniku Külaselts korraldavad juba aastaid temaatilisi päevi Eesti traditsioonilistest talutöödest: rehepeks, kivipäev, puupäev, rauapäev jms. Päevi on kajastanud ka üleriigiline meedia, korraldamisel aitavad Puhja Vallavalitsus ja teised kohalikud ettevõtjad.

Vallad toetavad igati MTÜsid. TASi vallad toetavad igati kodanikeühenduste tegevust, kuna see elavdab valla elu, aitab sisustada inimeste vaba aega ning toob ka käegakatsutavat kasu – mängu- ja spordiväljakud, külaseltside ruumide korrastamine, töövahendite hankimine huvitegevuseks jne. Sageli tuleb omavalitsus appi MTÜ asutamisel, annab stardikapitali ja hilisemat tegevustoetust või omaosaluse toetust projektide läbiviimiseks.

Koostöö tugi- ja arendusorganisatsioonidega. TAS piirkonna ettevõtjad, vallad ja MTÜd teevad koostööd Tartumaal tegutsevate tugi- ja arendusorganisatsioonidega. Suuremad koostööpartnerid on Peipsiveere Arengu Sihtasutus, Tartu Ärinõuandla, Tartumaa Põllumeeste Liit, Tartu Maavalitsus, Tartumaa Omavalitsuste Liit ja Kodukant Tartumaa.

TASi liikmed on strateegia koostamise protsessis aktiivselt osalenud. Liikmeid on kaasatud koolitustele, seminaridele, ümarlaudadele ja aruteludele. Alljärgnevalt on ära toodud lühiülevaade strateegia koostamisest ja töörühmade tööst, üksikasjalik ülevaade kaasamisest on peatükis 6 "Oskuste omandamine ja tegevuspiirkonna arendamine".

1.4.2. Strateegia koostamine ja töörühmad

Tartumaa Arendusseltsi LEADERi strateegia koostamiseks moodustati viis teemapõhist töörühma: noored, keskkond, ettevõtlus, kogukonnad ja võrgustikud. Lisaks moodustati juhttöörühm, mille baasil hiljem loodi strateegia- ja hindamiskomisjon, kuhu kuulusid TASI tegevjuht ja teemapõhiste töörühmade juhid. Strateegia töörühmadesse kuulusid Tartumaa Arendusseltsi töötajad ning teemapõhiste töörühmade juhid ja liikmed. Keskmiselt oli ühes töörühmas 5-7 liiget. Töörühma juhtide määramise eelduseks oli nendepoolne aktiivne seotus vastava valdkonnaga. Töörühmade moodustamisel kaasati erinevate sektorite esindajaid, samuti inimesi erinevatest piirkondadest (Tartu lähiümbrus, Peipsiveere, Lõuna- ja Lääne Tartumaa). Igas töörühmas osales ka Tartumaa Arendusseltsi koostööpartnerite (Tartumaa Noortekogu, Tartu Ärinõuandla, Peipsi Koostöö Keskus, Tartumaa Turism, jt) esindaja vastavalt teemale. Töörühmade juhid vastutasid otseselt oma rühma töökorralduse ja tulemuste saavutamise eest, liikmete ülesanne oli osaleda kohtumistel ja võtta aktiivselt osa töörühma tööst. Alates 2008. aasta algusest, pärast juhatuse ümberstruktureerimist, jätkas tööd strateegiaga juhatuse strateegia- ja hindamiskomisjon, kuhu peale juhatuse liikmete kuulusid veel tegevjuht, välised eksperdid ja koostööpartnerite esindajad. Strateegia rakendamise protsessis luuakse eraldi hindamiskomisjon ja seirekomisjon, kuhu lisaks juhatuse liikmetele kaasatakse väliseid eksperte ja TASI koostööpartnereid.

Strateegia koostamise protsessi võib laiemas plaanis jaotada kaheks: ettevalmistavad tegevused ja strateegia koostamine.

Strateegia koostamist ettevalmistavad tegevused olid:

1. tegevuspiirkonna omavalitsuste külastamine, esialgne vajaduste kaardistamine ja võtmeprobleemide määratlemine;
2. edasise tegevusplaani koostamine:
 - a. strateegia koostamise aja- ja tegevuskava, sh tegevuste eest vastutajad;
 - b. lähteuringute vajadus ja eesmärgid;
 - c. strateegia sihtrühmade kaasamine ja selleks vajalikud tegevused;
 - d. väliseksperptide kaasamine ja nende tegevuste määratlemine.

Strateegia koostamine hõlmas endas järgnevaid tegevusi:

1. väliseksperptide kaasamine;
2. strateegia sisuline koostamine;
3. vallaseminarid;
4. kaks uuringut;
5. strateegia lõplik koostamine ja kinnitamine.

Üksikasjalik ülevaade strateegia koostamise protsessist, läbiviidud seminaridest ja koolitustest ning sihtgruppide kaasamisest on peatükis 8 "Strateegia koostamise protsess ja strateegia koostamisel kasutatud materjalid".

1.4.3. Juhatuse areng ja kogemused

Tartumaa Arendusselts asutati Tartus 27. juulil 2006.a. Asutamiskoosolekul kinnitati TASI põhikiri (vt. Lisa 1), valiti 12-liikmeline juhatus ja juhatuse esimees. Pärast tegevusgrupi moodustamist koostati aastateks 2006-2008 tegevuskava, mis koos toetustaotlusega esitati RAK 3.6 meetme raames PRIAle 2006. aasta septembris. Septembrist 2006 alustas tööd tegevusgrupi tegevjuht. 2007. aastal liitusid TASIga veel 4 valda – Haaslava, Kambja, Vara ja Peipsiääre – ning kinnitati 4 uut juhatuse liiget. TASI juhatus on 16-liikmeline ja põhikirja

järgi koguneb vähemalt kord kvartalis. Tegelikult on vajadus juhatus koosolekute kokkukutsumiseks olnud suurem. Aastal 2006 kogunes juhatus 4 korda ja aastal 2007 10 korda. Alates 2008. jaanuarist võttis Tartumaa Arendusseltsi juhatus vastu otsuse pidada koosolekuid iga kuu vähemalt kuni strateegia koostamise lõpuni ning edaspidi vajaduse järgi.

TASi juhatuse meeskonnatöö tõhustamiseks toimus 2007. aasta sügisel kaks meeskonnatöö koolitust. Esimesel sai juhatus üldise teoreetilise baasi hea meeskonnatöö oskustest. Teine, kahepäevane koolitus oli praktilisema iseloomuga ning teenis eesmärki korraldada juhatuse töö tõhusalt ühtse meeskonnana. Koolitus täitis eesmärgi, sõnastati TASi visioon, missioon ja eesmärgid, samuti valmis koolituse käigus tegevuskava, mille alusel hakkas juhatus tööle.

Detsembris 2007 valiti juhatuse koosolekul uus juhatuse esimees ja aseesimees ning kinnitati juhatuse uus struktuur. Et juhatuse töö oleks ressursisäästlikum ja tulemusrikas, loodi kolm valdkondlikku komisjoni ja jagati vastutus juhatuse liikmete vahel järgmiselt:

Rahandus- ja arenduskomisjon:

- eelarve täitmise jälgimine ja täiendav finantseerimine;
- TASi kui organisatsiooni arendamisega seotud küsimused, sh arengukavad, koolitused, programmid jms;
- koostöö otsustajatega, seadusloomes osalemine.

Maine kujundamise ja suhtluskomisjon:

- PR küsimused ja TASi kommunikatsioon – suhtlemine liikmeskonna, avalikkuse ja pressiga;
- kodu- ja välismaised koostööpartnerid;
- koostöö otsustajatega – suhtluse korraldus.

Strateegia- ja hindamiskomisjon:

- strateegia koostamise jälgimine ja ettepanekud;
- projektide hindamise ettevalmistamine, hindamiskriteeriumid, projektide hindamine.

Komisjonid kogunevad tavaliselt kord kuus, et ette valmistada vajalikud tööd ja dokumendid või ettepanekud juhatusele. Samuti on komisjonid oluliseks abiks tegevjuhile. Kui tegevjuht vajab nõu või laiemapõhjalist otsust, kutsub ta kokku vastava komisjoni. Tegevjuhi ülesanne on korraldada igapäevast tööd ja juhtida strateegia koostamist ning rakendamist. Tegevjuht töötab juhatuse kinnitatud tegevusplaani ja tegevusjuhendi alusel.

2. KOHALIKU TEGEVUSGRUPI ÜLESEHITUS JA ARENDAMISE KIRJELDUS

2.1. Juhtimine ja töökorraldus

Tartumaa Arendusseltsi 27.06.2006 kinnitatud põhikirja järgi on TASi kõrgeim juhtimisorgan **üldkoosolek**. Üldkoosoleku pädevusse kuulub põhikirja ja eesmärgi muutmine; eelarve, tegevuskava ja strateegia vastu võtmine ja muutmine; juhatuse liikmete arvu määramine; juhatuse liikmete valimine ja tagasikutsumine; juhatuse või muu organi liikmega tehingu tegemise või tema vastu nõude esitamise otsustamine ja selles tehingus või nõudes ühingu esindaja määramine; ühingu kuuluvate kinnisasjade ja registrisse kantavate vallasasjade võõrandamise ja asjaõigustega koormamise otsustamine ja tingimuste määramine nimetatud tehinguteks; sisseastumis- ja/või liikmemaksu määra kinnitamine. Üldkoosolekust võtavad osa TAS-i liikmed.

TASi kontrollorganiks on 3-liikmeline **revisjonikomisjon**, mille liikmeteks on algusest peale olnud Lea Lüpsik (OÜ Terinipp, Mäksa vald), Airi Mahla (Rämsi külaselts, Puhja vald) ja Aivar Aleksejev (Ülenurme Vallavalitsus).

Tartumaa Arendusseltsi igapäevast tegevust juhib ja ühingu esindab 16-liikmeline **juhatus**. Juhatusesse kuulub juhatuse esimehe ja vajadusel asetäitja valimine; ühingu tegevuse korraldamine; ühingu liikmete ja liikmemaksude arvestuse pidamise korraldamine; uute liikmete vastuvõtmine ja liikmete väljaarvamine; ühingu tegevuskava, strateegia koostamise korraldamine; raamatupidamise korraldamine ning aastaaruande esitamine üldkoosolekule kinnitamiseks; eelarveprojekti läbivaatamine ning esitamine üldkoosolekule kinnitamiseks; põhivara soetamine, laenude võtmine, vara pantimine, rentimine jm tehingute tegemine vastavalt üldkoosoleku otsusele; töötajate tööle võtmine ja töölt vabastamine ning neile pädevusnõuete ja töötasu kehtestamine; rakenduskava vastuvõtmine; tegevusgrupi toetuse või projektitoetusega seotud otsuste vastuvõtmine, strateegia rakendamist hindava seirekomisjoni moodustamine ja projektide valikut tegeva hindamiskomisjoni moodustamine ja projektide valikupõhimõtete väljatöötamine.

Juhatusse kuulub üks liige igast tegevuspiirkonna vallast ning kõigi kolme sektori esindajad on esindatud võimalikult võrdselt. 2008. aasta juuni seisuga on juhatuses 6 omavalitsuste, 5 era- ja 5 mittetulundussektori esindajat. Strateegia koostamise ajal olid juhatusse valitud Ene Zirk (Alatskivi Vallavalitsus), Tiit Kruusement (Kurepalu Külaselts Priiuse, Haaslava vald), Taivo Prants (Kambja Vallavalitsus), Reelika Viljamaa (Majala Külaselts, Konguta vald), Liilia Raimets (Aiu Põllumajanduse OÜ, Laeva vald), Viktor Muuli (Luunja Külade Koda, Luunja vald), Tea Tenson (Meeksi Vallavalitsus), Raul Roosiväli (Laulu ja Mänguselts Helin, Mäksa vald), Lembit Toru (OÜ Guitop, Nõo vald), Liina Miks (Peipsiääre Vallavalitsus), Vahur Jaakma (Puhja Vallavalitsus), Heino Sepp (Tartu Vallavalitsus), Terje Oden (FIE Terje Oden, Tähtvere vald), Aksel Kivi (OÜ Kivi Forellipüük, Vara vald), Tiiu Meerits (Laulu- ja Mänguselts Lõoke, Võnnu vald) ja Tõnu Väljan (Talev Kaubandus, Ülenurme vald). Juhatus

liikmed valitakse üldkoosoleku poolt kolmeks aastaks. Vastavalt põhikirjale toimuvad juhatuses koosolekud vähemalt üks kord kvartalis.

Kuni 13.12.2007 oli TASI juhatuse esimeheks Terje Oden. 13.12.2007 valiti juhatuse esimeheks Viktor Muuli, aseesimeheks Aksel Kivi ning muudeti oluliselt juhatuse töökorraldust, moodustades kolm valdkondlikku komisjoni: rahandus- ja arenduskomisjon, maine kujundamise ja suhtluskomisjon ning strategiakomisjon. Kõikide TASI juhtimisstruktuuride juures peetakse kinni põhimõttest, et kolmanda ja erasektori esindajad koos peavad moodustama vähemalt 51% kinnitatud koosseisudest.

Juhatuses esimehe, aseesimehe, liikmete ja valdkondlike komisjonide tööd, õigusi ja kohustusi reguleerib juhatuse töökorraldus, mis võeti vastu 17.08.2006 ning muudeti viimati 08.04.2008; juhatuse tegevuse aluseks on juhatuse tegevuskava, mis vaadatakse läbi ja vajadusel korrigeeritakse juhatuse koosolekul.

Strateegia elluviimiseks moodustatakse lisaks projektide hindamiskomisjon ja seirekomisjon. Hindamiskomisjoni põhiülesandeks saab laekunud projektitaotluste hindamine, seirekomisjoni ülesandeks on seire strateegia rakendamise ja projektide tulemuslikkuse üle. Lisaks TASI liikmetele kaasatakse hindamiskomisjoni eksperte väljastpoolt vastavalt projektide eripärale. Kindlasti on planeeritud kaasata hindamisprotsessi TASI koostööpartnerid – Tartumaa Turism, Tartumaa Omavalitsuste Liit, Tartu Maavalitsus, Peipsi Koostöö Keskus, Tartu Ärinõuandla, Kodukant Tartumaa. Hindamiskomisjoni ja seirekomisjoni töökorra kinnitab juhatuse. Komisjoni liikme esitatud või temaga seotud taotluste arutlusel peab vastav komisjoni liige ennast otsuse tegemisest taandama.

TASI büroo ja tegevtootajad

Septembris 2006 võttis TAS tööle tegevjuhi, kelle ülesandeks on korraldada igapäevast tööd, juhtida strateegia koostamist ja rakendamist, sh organiseerida koolitusi ja infoseminare ning planeerida organisatsiooni arendustegevust. Lisaks otsustati strateegia koostamiseks palgata täiendavat tööjõudu. Läbirääkimisi peeti mitmete ekspertidega. Leping sõlmiti OÜga I.G. Capital Investments, keda esindavad Indrek Golberg ja Andres Agan. Lisaks otsustati palgata kaks strateegiaeksperti: Anu Reiljan, kes on Tartu Ülikoolis strateegilise planeerimise õppejõud, ja Sirje Simmo Eesti Regionaalse ja Kohaliku Arengu Sihtasutusest ERKAS. Samuti palgati TASile raamatupidaja. Leping sõlmiti raamatupidamisfirmaga OÜ Marko Konsultatsioonid. Alates novembrist 2007 on TASIL oma büroo asukohaga Tartu, Betooni 9. Büroo on avatud tööpäevadel 9:00-17:00. Liikmetel on hea ligipääs tegevusgrupi informatsioonile – TASIL on oma koduleheküljel, kord kuus ilmub infokiri ning infot vahendatakse telefoni ja emaili kaudu.

Strateegia rakendamiseks on planeeritud neli täistöökohta: tegevjuht, meetmetspetsialist, raamatupidaja ja juhatuse liige. Tegevjuhi peamine tööülesanne on organisatsiooni juhtimine ja arendustegevuse planeerimine. Meetmetspetsialist töötab projektitaotlustega, nõustab taotlejaid ning valmistab ette dokumendid hindamiskomisjonile. Raamatupidaja ülesanne on raamatupidamine, finantsplaanide ja aruannete koostamine, samuti tegevjuhi nõustamine. Juhatuse liikme töökoha arvelt hüvitatakse juhatuse liikmete tööd - juhatuse esimehe ja aseesimehe töökohad muudetakse palgaliseks, samuti makstakse juhatuse liikmetele tasu hindamiskomisjonis tehtud töö eest. Aastateks 2008–2013 on Tartumaa Arendusseltsi strateegia rakendamise juhtimiseks ja organisatsiooni jätkusuutlikkuse tagamiseks planeeritud 20% Tartumaale suunatavast LEADERi toetusrahast; vahendite täpne jaotus fikseeritakse rakenduskavas.

Koostööpartnerid

Nii strateegia koostamisel kui rakendamisel on suurema sidususe saavutamiseks ning täiendavate kogemuste ja kompetentsi kogumiseks vaja kaasata koostööpartnereid. Partnerivõrgustikuga kaasneb mitu eelist: esiteks jõutakse suurema arvu kasusaajateni, teiseks paraneb lisanduva info läbi strateegia efektiivsus; kolmas kasutegur tuleneb kogemuste vahetusest teiste Eestis ja välismaal LEADER-meedet rakendavate tegevusgruppidega. Koostööpartnerite võrgustiku liikmed jaotuvad tinglikult kolmeks:

- Tartu maakonna organisatsioonid (Tartumaa Omavalitsuste Liit, Tartu Ärinõuandla SA, Peipsiveere Arengu SA, Kodukant Tartumaa MTÜ, Tartumaa Turism SA, Peipsi Koostöö Keskus, Tartu Maavalitsus, Tartu Linnavalitsus, Tartumaa Noortekogu, lisaks ülejäänud TASi tööseminaridel osalenud väikeorganisatsioonid);
- Eesti-sisesed LEADER tegevusgrupid ja nende ühistegevust koordineerivad organisatsioonid;
- välismaa LEADER tegevusgrupid ja nende ühistegevust koordineerivad organisatsioonid.

Tartu maakonnas asuvate koostööpartnerite valiku aluseks oli nende seotus oodatavate kasusaajatega ning senistest tegevustest tulenevad kogemused. TASi koostööpartnerid on aktiivselt osalenud strateegia koostamisel töörühmades, seminaridel ja koolitustel, samuti osalevad nad strateegia rakendamisel. Detailne ülevaade TASi koostööpartnerite kohta on peatükis 5.4.

Kaasamine jaguneb sõltuvalt sihtgrupi suurusest ja tegevuste ulatusest üldiseks ja spetsiifiliseks. Üldisemateks kaasamistegevusteks on info edastamine maakonnalehtedes, raadios ning ka TASi veebilehel. Spetsiifilisemad on sellised kaasamise vormid nagu infokiri, artiklite ja infoteadete edastamine vallalehtedesse, valdade külastused, TASi liikmete teavitustöö ja info vahendamine ning ühisüritused ja -tegevused koostööpartneritega. Detailne ülevaade tegevustest ja kaasamise ulatusest on lisatud eraldi kommunikatsiooni- ja avalikustamise plaanina (vt. Lisa 4).

2.2. Kohaliku tegevusgrupi majanduslik elujõulisus

Finantssuutlikkus strateegia koostamisel

TASi strateegia koostamise eelarves oli suur osa omafinantseeringul – 35% kogueelarvest. Kogueelarve strateegia koostamisel oli 1 455 471 krooni, millest omafinantseering moodustas 518 524 krooni. Omafinantseeringu raha tuli liikmemaksudest ja õppereiside osalustasudest. TASi liikmemaks oli aastatel 2006 ja 2007 ettevõtjatele 1000 krooni aastas, mittetulundusühingutele 500 krooni aastas ja omavalitsustele 4 krooni aastas elaniku kohta. Liikmemaksude laekumine on olnud hea, 2007. a detsembrikuu seisuga oli laekunud 97% liikmemaksust. Et eelarve omafinantseeringu mahuga toime tulla, tõsteti aastal 2008 TASi liikmemaks omavalitsustel 12 kroonile aastas elaniku kohta, ettevõtjatel ja MTÜdel liikmemaks ei tõusnud. 2008. aasta liikmemaksu laekumiseks on planeeritud 471 564 krooni. Detsembris 2007 koostati eelarve aastaks 2008 ja nähti ette tegevuskulud ka teiseks poolaastaks. Teise poolaasta tegevuskulud, mis sisaldavad tegevjuhi töötasu ja büroo majandamiskulusid kaetakse esialgu liikmemaksust, täiendavate tegevuste elluviimiseks kasutatakse sildfinantseerimist. Selleks, et tegevused toimuksid ja tagatud oleks TASi majanduslik elujõulisus, sõlmiti 2007. aasta septembris sildfinantseerimise leping SEB pangaga. Sildfinantseerimise leping on sõlmitud septembrini 2008 ja seda pikendatakse.

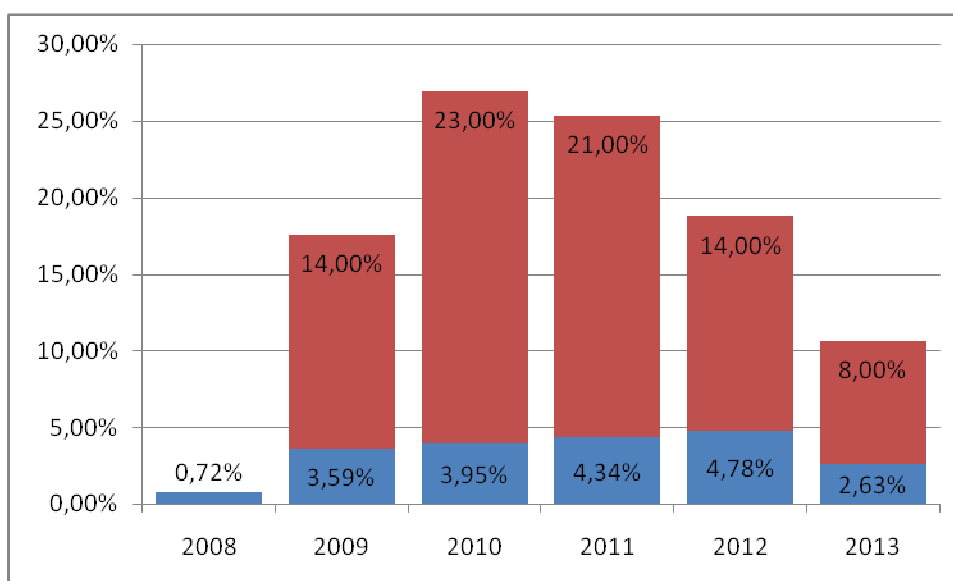
Kokkuvõttes võib öelda, et TAS sai strateegia koostamise protsessis eelarve täitmisega hästi hakkama ja on valmis strateegia rakendamiseks.

Tartumaa Arendusseltsi strateegia rahastamine 2008–2013

Strateegia rakendamisel kasutatakse paljuski neid kogemusi, mis saadi selle koostamise käigus. Strateegia rahastamiseks on planeeritud vahendid erinevatest allikatest: LEADER-meede, liikmemaksud, taotlejate omafinantseering, teised programmid ja projektid ning TASi majandustegevus.

TASi paremaks administreerimiseks jätkatakse sildfinantseerimist. Kuna liikmemaks on juba suhteliselt kõrge ja katab vajadused, siis aastatel 2009-2010 TAS liikmemaksu tõstmist ette ei näe; liikmemaksu tõstmine otsustatakse edaspidi vajaduse tekkimisel, näiteks omafinantseeringute katteks, kui TAS teostab projekte rohkem kui 4 miljoni krooni eest aastas.

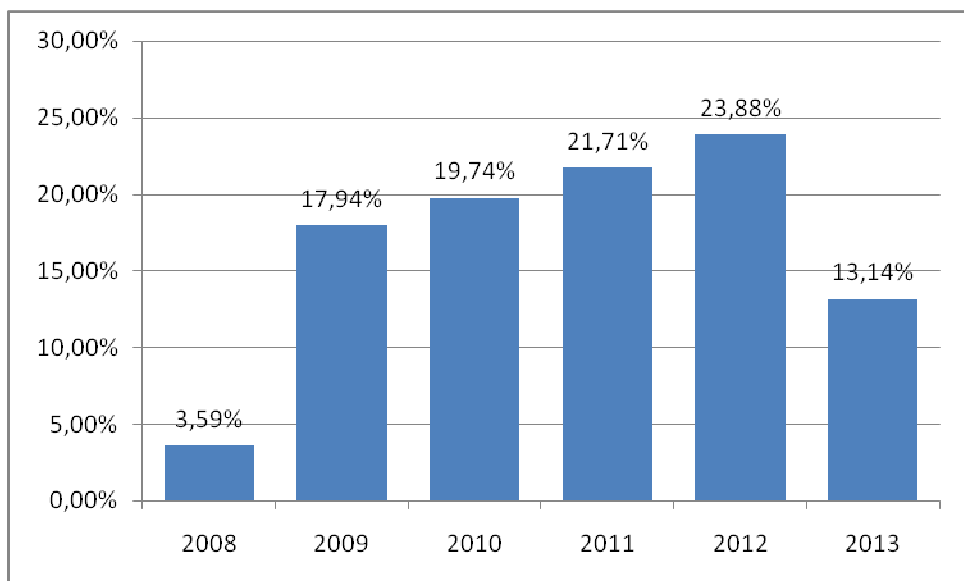
Eelarve koostamisel on aluseks osakaalud protsentides. Kogu TASi finantseerimine jaguneb kahte ossa: 20% eelarvest on planeeritud organisatsiooni jätkusuutlikkuse tagamiseks ja tegevuse korraldamiseks, 80% on mõeldud jagamiseks toetustena vastavalt meetmetele. Alljärgneval joonisel on toodud välja planeeritava eelarve jagunemine kuue strateegia-aasta vältel 2008 – 2013. Esimesel aastal (2008) meetmed ei avane ning seetõttu kasutatakse eelarvet vaid Tartumaa Arendusseltsi finantseerimiseks (kogueelarvest 0,72%). Järgnevatel aastatel on põhiosa eelarvest toetuste maksmiseks, nimetatud mahtude suhe on näha alljärgneval joonisel:

Joonis 2

Kogu eelarve jaotus meetmete ja TAS jätkusuutlikkuse lõikes perioodil 2008 – 2013

Organisatsiooni jätkusuutlikkuse tagamiseks planeeritud 20% eelarvest on jaotatud kuuele aastale. Eelarve jaotamisel ei kasutatud lineaarset meetodit, kuna see tekitaks 2008. aastal eelarve ülejäägi, samuti on vähem raha planeeritud perioodi viimasele aastale, kuivõrd siis seoses meetmete peatse sulgemisega on ka TASi tegevus vähem aktiivne (vähem koolitusi, õppereise jne). Iga-aastaseks inflatsiooniks on planeeritud kuni 10%, et organisatsiooni võimekus oleks tagatud ka hinnatõusu jätkumisel. Eelarve jaotus on indikatiivne ja TASil on õigus eelarvet korrigeerida vastavalt strateegia rakendamisele.

Joonis 3

Tartumaa Arendusseltsi administreerimiseelarve (20% kogueelarvest) ja selle plaanitav jaotumine aastate lõikes

Meetmete lõikes on võimalik tuua välja maatrikstabel, mis kirjeldab detailselt ära meetmete eelarve jaotumise nii meetmete kui ka aastate lõikes. Aastate lõikes on jaotus planeeritud viiele aastale, teiselt poolt on eelarve jagamisel aluseks jaotumine kuueks meetmeks.

Tabel 5
Meetmete eelarve jaotus aastate ja meetmete lõikes

Meede	2009	2010	2011	2012	2013	Kokku
Noorte suurem sidusus kogukonnaga	3,57%	5,87%	5,36%	3,57%	2,04%	20,42%
Kogukondade jätkusuutlikkuse arendamine ja tugevdamine	4,49%	7,37%	6,73%	4,49%	2,56%	25,64%
Asukohapõhiste toodete ja teenuste arendamine	2,10%	3,45%	3,15%	2,10%	1,20%	12,01%
Väikeettevõtlike toetamine	2,82%	4,63%	4,23%	2,82%	1,61%	16,12%
Keskkonnasõbralike elamis- ja puhkevõimaluste mitmekesistamine	3,70%	6,08%	5,55%	3,70%	2,11%	21,14%
Võrgustike arendus	0,82%	1,34%	1,23%	0,82%	0,47%	4,67%
Kokku	17,50%	28,75%	26,25%	17,50%	10,00%	100%

3. TEGEVUSPIIRKONNA SOTSIAALMAJANDUSLIKU OLUKORRA KIRJELDUS

Tartumaa Arendusseltsi piirkond on majanduslikult, kultuuriliselt, sotsiaalselt ja geograafiliselt ühtne. Alljärgnevalt kirjeldatakse TASI tegevuspiirkonna sotsiaal-majanduslikku olukorda ühishuvidest lähtuvalt ning tuuakse välja peamised ühisjooned.

3.1. Geograafiline asukoht ja infrastruktuur

Tartumaa Arendusseltsi piirkond ehk suurem osa Tartu maakonnast asub Kagu-Eestis Peipsi ja Võrtsjärve vahel. Kaht Eesti suurimat järve ühendab piirkonna oluline sümbol – Suur-Emajõgi, mis on ühtlasi Eesti ainus täies pikkuses laevatatav jõgi. TASI piirkonna suurim ulatus põhjast lõunasse on 51 km, idast läände 81 km. (Maa-ameti infoportaal, 2007) Tartu maakonna naabermaakondadeks on põhjas Jõgeva, läänes Viljandi ning lõunas Põlva ja Valga maakond. Maakonna idapiir Peipsi järves on ühtlasi ka riigipiiriks Venemaaga. LEADER-meedet rakendavatest kohalikest tegevusgruppidest on naabriks põhjas Jõgevamaa Koostöökoda, lõunas Valgamaa Partnerluskogu, Põlvamaa Partnerluskogu ja Piiriveere Liider ning läänes Võrtsjärve Ühendus.

Tartu maakonnas on 22 kohaliku omavalitsuse üksust, neist 3 linna ja 19 valda. 16 omavalitsusüksust kuulub TASI piirkonda. Tartu maakonna ühe omavalitsusüksuse elanike arv ulatub 96 inimesest Piirissaare vallas ligi saja tuhande inimeseni Tartu linnas. Tartumaa Arendusseltsi piirkonna väikseima elanike arvuga omavalitsus on Meeksi vald (734 elanikku), suurim Tartu vald (5008 elanikku) (Statistikaamet, 2007). Tartumaa administratiivne keskus on Tartu linn, kus elab peaaegu 68% maakonna rahvastikust. Tartu linn on tõmbekeskus kogu Lõuna-Eestile, sest siia on koondunud olulised teenused (kultuur, meditsiin). Tartu linnast väiksemad tõmbekeskused on Elva linn (6258 elanikku) ja Kallaste linn (1070 elanikku). Tartumaal (sh Tartu linn) elas 2007. a lõpu seisuga 147 800 inimest (Statistikaamet, 2007). TASI tegevuspiirkonnas on elanikke 35 422, pindalaliselt moodustab piirkond aga 87% kogu Tartumaa territooriumist.

Tartumaa Arendusseltsi alal paiknevad infrastruktuurid on valdavalt seotud Tartuga, kuhu suundub kokku 7 põhimaanteed (Tallinna, Jõgeva, Kallaste, Räpina, Luhamaa, Valga, ja Viljandi suund). Tartu Teedevalitsuse hallata oli 2005. aastal 1254 km riigimaanteed, millest põhimaanteed oli 12%, tugimaanteed 14% ja kõrvalmaanteed 74%. Kohalikke teid on Tartu maakonnas 2756 km (Tartumaa Arvudes). Kohalike teede olukord on (olenevalt ilmadest) kehv, riigimaanteed seisukord üldiselt rahuldav. Kergliiklusteid on vähe ja väiksemates asulates puuduvad kõnniteed. Meeksi ja Võnnu vald asuvad nn logistilises augus, sest nendest ei lähe läbi ühtegi suuremat transiitmaanteed (Räpina mnt on suhteliselt väikese liikluskoormusega). Meeksi vald sai alles 2006. aastal mustkattega ühendustee maakonnakeskusega.

Joonis 4
Tartumaa Arendusseltsi piirkond

Suuremate maanteedee äärde on koondunud rahvastik ja tekkinud elamurajoonid. Suurima liiklustihedusega maantee on Tartu-Luhamaa maantee, mille liiklussagedus linna piiril on 17 880 autot ööpäevas. Tiheda liiklussagedusega on ka Valga maantee (linna piiril 9430 autot ööpäevas) ning Tallinna maantee (Ilmatsalu ristis u 6000 autot ööpäevas), teiste põhimaanteedee liikluskoormus on väiksem (linna piiril 5000–7500 autot).

AS GoBus teenindab aastast 2006 nii Tartu linna kui ülejäänud maakonna bussiliine. Maakonnaliine on käigus 70 ning 55 bussi sõidab neil liinidel aastas läbi üle 3,4 miljoni kilomeetri. Bussiühendus on üldiselt hea, kuid probleeme on maakonna äärealadel, kus bussiliiklus on hõre (eriti Peipsiveere piirkonnas) ja ootepaviljonide seisukord halb. Inimeste liikumist ja ettevõtlusaktiivsust aitab suurendada raudtee. Piirkonda läbib Tallinn-Tapa-Tartu-Petseri ning Tartu-Valga raudtee. Raudteed kasutatakse peamiselt kaubavedudeks, reisirongid sõidavad Tartust Tallinna ja Valga suunas.

Tartumaa Arendusseltsi piirkonnas ei ole kõikjal tagatud ühtlase volutugevusega elektrivarustus. Kaugemates ja hõredama asustusega paikades, samuti Peipsi järve ääres on tugevama tuulega sagedased volukatkestused. Piirkonna telefoniside (nii kaablitega kui mobiilne) on rahuldavas seisukorras. Interneti kättesaadavus on rahuldav, kuigi edastatav võimsus on piirkonniti erinev. Kahjuks on internetti vähe kasutatud kohalike objektide ja ürituste tutvustamisel, vähestel on oma kodulehekülg.

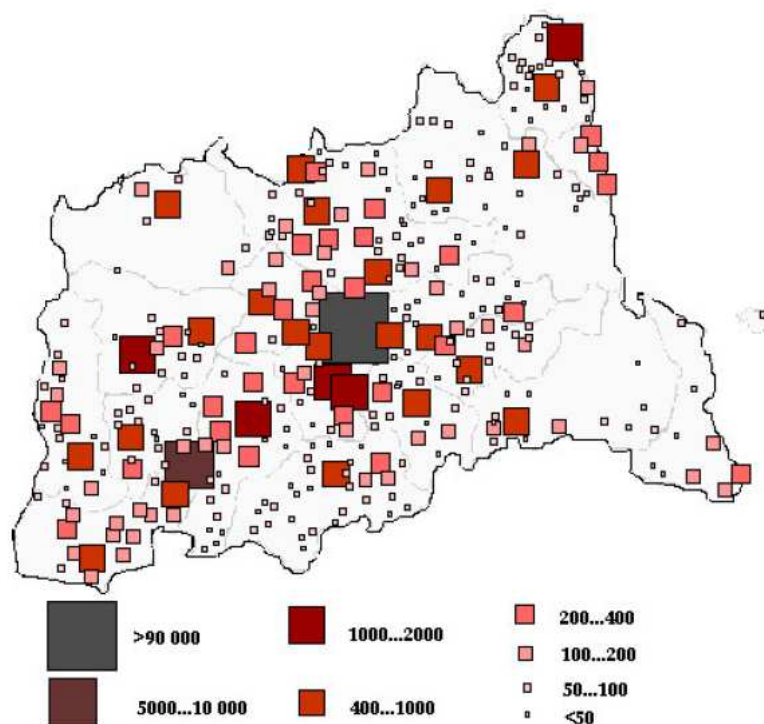
Infrastruktuuridesse on tehtud investeringuid, mis peaksid tõstma piirkonna atraktiivsust nii turismi-, elu- kui ka majanduskeskkonnana. Regulaarse rahvusvahelise lennuühenduse taastamiseks kaasajastatakse Tartu Lennujaama infrastruktuure. Tallinn-Tartu maantee rekonstrueerimine on suurprojekt, mis mõjutab mitte üksnes Tartumaa vaid kogu Lõuna-Eesti arengut. Uusi võimalusi pakub ka laevaliiklus Peipsil, mis peaks muutma uuesti aktiivseks nii

kaubaveod kui turismireisid. Kaugemas tulevikus ei ole võimatu ka Tartust Narva liüsi kaudu veeteed pidi merele pääsemine.

3.2. Rahvastik

Tartu maakonnas elab 147 800 inimest – ligi 12% kõigist Eestimaa elanikest. 72% rahvastikust elab linnades, 28% maa-asulates. Maarahvastik on Tartumaal nagu mujalgi Eestis kahanenud 1959. aasta rahvaloendusest alates. Suurimas linnas Tartus elab 67% piirkonna elanikest. Rahvustest on Tartumaal ja ka TASI tööpiirkonnas esindatud eestlased 82,7%, teisel kohal on venelased (13,8%), seejärel soomlased (1%) ja ukrainlased (1%) (Tartumaa Arvudes).

Tartu maakond on Eesti üks tihedamini asustatud piirkondi, kus maal on asustustihedus keskmiselt 13,9 inimest ruutkilomeetril. Ligi 90% maakonna elanikest on koondunud Tartu linna ja selle lähiümbrusse ning Tartust edela poole Riia maantee äärde. Maakonna ida- ja loodeosas elab vähe inimesi, sest seal paiknevad suured metsad ja sood. Rahvastiku liikumist ja elu juhtivaks keskuseks ning piirkonna mootoriks on Tartu linn, mille sotsiaalne ja majanduslik mõju piirkonnale on suur. Alljärgneval joonisel on toodud välja rahvastiku paiknemine Tartumaa Arendusseltsi territooriumil:

Joonis 5
Rahvastiku koondumine Tartumaa erinevates piirkondades (Allikas: Tartumaa Arvudes)

Tartumaa Arendusseltsi piirkonna saab jagada demograafilises mõttes kasvavateks ja kahanevateks regioonideks. Piirkonnad väljaspool kasvuregioone tühjenevad seoses negatiivse loomuliku iibe ning väljarändega. Nii kontsentreerub rahvastik suuremate tõmbekeskustega kasvuregioonidesse ning toimub polariseerumine keskuste ja ääremaa vahel. Tabelis on välja toodud Tartumaa Arendusseltsi erinevate omavalitsuste elanike arv viimase kolme aasta lõikes. Samuti on välja toodud protsendiline muutus kolme aasta vahel. Üldiselt jääb elanike arvu kõikumine -2,1 ja 0,6 protsendi piiresse, vähenedes kõige enam Peipsiääre

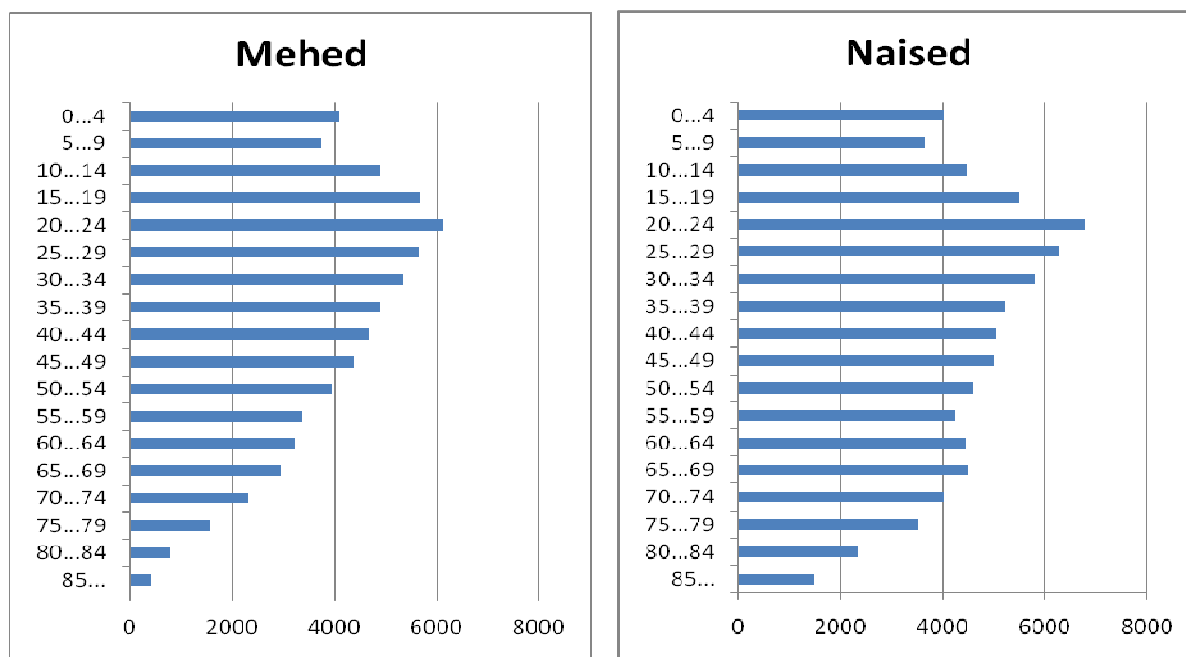
vallas (-2,1 % aastaks 2007 võrreldes aastaga 2006) ja suurenedes Laeva vallas (0,6% aastaks 2005 võrreldes aastaga 2004).

Tabel 6
Tartumaa Arendusseltsi piirkonna rahvaarv aastatel 2005 – 2007, selle muutus, valdade pindala ja asustustihedus (Statistikaamet, 2007)

KOV	Rahvaarv 2005	Muutus %	Rahvaarv 2006	Muutus %	Rahvaarv 2007	Muutus %	Pindala, km ²	Asustustihedus, in/km ²
Alatskivi vald	1396	-1,8	1393	-0,2	1382	-0,8	128,38	10,8
Haaslava vald	1684	0,1	1684	0,0	1681	-0,2	110,02	15,3
Kambja vald	2451	-0,4	2442	-0,4	2440	-0,1	189,22	12,9
Konguta vald	1363	-0,7	1352	-0,8	1350	-0,1	107,6	12,6
Laeva vald	878	0,6	881	0,3	866	-1,7	233,18	3,7
Luunja vald	2569	0,3	2574	0,2	2570	-0,2	131,54	19,5
Meeksi vald	760	-1,9	748	-1,6	734	-1,9	143,48	5,1
Mäksa vald	1720	0,4	1715	-0,3	1723	0,5	133,47	12,9
Nõo vald	3647	-0,2	3637	-0,3	3622	-0,4	168,92	21,4
Peipsiääre vald	914	-1,2	899	-1,6	880	-2,1	30,95	28,4
Puhja vald	2336	-1,1	2328	-0,3	2307	-0,9	167,54	13,8
Tartu vald	5040	-0,1	5029	-0,2	5008	-0,4	300,26	16,7
Tähtvere vald	2945	0,0	2954	0,3	2954	0,0	114,79	25,7
Vara vald	1950	-0,2	1947	-0,2	1957	0,5	333,81	5,9
Võnnu vald	1235	-1,0	1218	-1,4	1210	-0,7	232,63	5,2
Ülenurme vald	4753	-0,1	4743	-0,2	4738	-0,1	86,35	54,9

Tabelis kujutatud trendidele on viimastel aastatel jõudu andnud linnaäärne kinnisvaraarendus ja sealsete asukate igapäevane pendelränne. Rännet mõjutavad peamiselt majanduslikud asjaolud, aga ka looduskeskkond ning teenuste kättesaadavus. Tõmbefaktorid on töökoha saamise võimalus, sissetulek, turvalisus ja teenuste kättesaadavus.

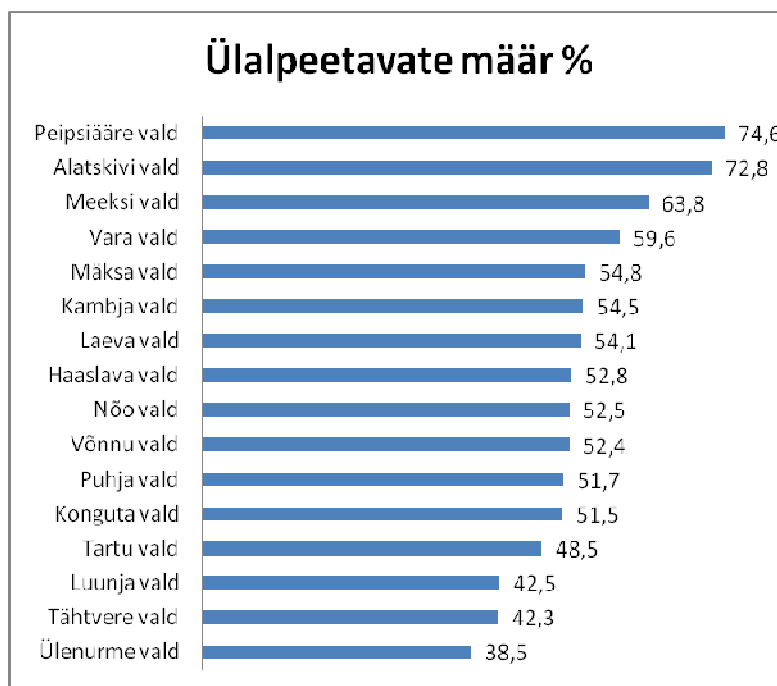
Sellest tulenevalt jätkub TASI piirkonnas elanikkonna vananemine ning kasvab koormus sotsiaalabi süsteemile. Alla 14-aastaste osatähtsus rahvastikust näitab noorte kui potentsiaalse tööjõu olemasolu ning iseloomustab omavalitsuse jätkusuutlikkust – eeldusel, et need noored jäävad kodukohta või tulevad pärast mujal õppimist või töötamist tagasi. Tegevuspiirkonna valdades jääb alla 14-aastaste noorte osakaal (16,0%) veidi alla Eesti valdade keskmisele (16,6%) näitajale. Noorte osatähtsus on piirkonna omavalitsustest väikseim Meeksi vallas (11,3%) ja Peipsiääre vallas (12,0%). 15-64-aastaste ehk tööealiste elanike osatähtsus rahvastikust on väikseim Peipsiääre (57,2%) ja Alatskivi (57,9%) vallas (Statistikaamet, 2007). Nimetatud näitaja osas jääb tegevuspiirkonna keskmine (65,1%) alla ka Eesti valdade keskmisele (66,4%). Tartumaal on 65-aastaste ja vanemate osatähtsus suurim Peipsiääre (30,6%), Meeksi (27,7%) ja Alatskivi (25,1%) vallas. Tegevuspiirkonna keskmine (18,9%) ületab Eesti valdade keskmist (17,0%).

Joonis 6

Vanuseline jaotus Tartu maakonnas 2006.a. andmetele tuginedes (Statistikaamet, 2007)

Rahvastiku struktuuri illustreerib noorte, tööealiste ja vanurite suhe, mida väljendab ülalpeetavate määr ehk töötavate inimeste osakaal võrreldes ülalpeetavatega. Tartumaa Arendusseltsi piirkonna kõige suurema ülalpeetavate määraga piirkondadeks on Peipsiääre vald (74,6%) ja Alatskivi vald (72,8%), suhteliselt suur on see näitaja ka Meeksi (63,8%) ja Vara vallas (59,6%). Kõige väiksem on ülalpeetavate määr Ülenurme (38,5%), Tähtvere (42,3%), Luunja (42,5%) ja Tartu vallas (48,5%) (Statistikaamet, 2007). Alljärgneval joonisel on toodud ülalpeetavate määr Tartumaa Arendusseltsi piirkonnas:

Joonis 7

Ülalpeetavate määr omavalitsuste lõikes Tartumaa Arendusseltsi piirkonnas (Statistikaamet, 2007)

Alljärgnevas tabelis 7 on toodud välja tööhõive ja töötusega seotud näitajate trendid aastatel 2005 – 2007. Nimetatud aastate jooksul on suurenenud nii tööjõu absoluutne arv (kasv umbes 7300 inimest). Tööjõus osalemise määr on viimasel kahel aastal püsinud Tartumaal ühtlasena, ületades Eesti keskmist näitajat. Tööhõive on aastate lõikes paranenud ligikaudu 6% võrra, ületades samuti Eesti keskmist. Töötute arv on vähenenud Tartumaal 2007.a. 3000 inimeseni, mis on kokku vaid 3,9%.

Tabel 7
Tööhõive ja töötusega seotud näitajad Tartumaal aastatel 2005 – 2007
(Statistikaamet, 2007)

	2005		2006		2007	
	Eesti	Tartumaa	Eesti	Tartumaa	Eesti	Tartumaa
15-74-aastased, tuhat	1048600	113800	1049100	114300	1046400	114200
Tööjõud, tuhat	659600	68400	686800	76000	687400	75700
hõivatud, tuhat	607400	65400	646300	71400	655300	72800
töötud, tuhat	52200	3000	40500	4600	32000	3000
Mitteaktiivsed, tuhat	389000	45,3	362300	38,3	359000	38,5
Tööjõus osalemise määr	62,9%	60,2%	65,5%	66,5%	65,7%	66,3%
Tööhõive määr	57,9%	57,5%	61,6%	62,5%	62,6%	63,7%
Töötuse määr	7,90%	4,50%	5,90%	6,00%	4,70%	3,90%

Alljärgnevalt on toodud välja hõivatute jagunemine majandussektorite lõikes. Primaarsektori mõiste alla on koondatud põllumajandus, jahindus ja kalandus. Sekundaarsektorina on käsitletav töötlev tööstus, energeetika, veevarustus ja ehitus. Tertsiaarsektor hõlmab endas teenuseid. Tartu maakonnas on enim lisandväärtust loovaks sektoriks selgelt tertsiaarsektor (2007: 65%), mis ületab kogu Eesti vastavat näitajat (2007: 60,1%). Suhteliselt suur osakaal on ka sekundaarsektoril, mis Eesti keskmiselt oli 2007.a. 35,2%, Tartumaal 30,5%. Reaalselt on Tartumaa Arendusseltsi piirkonnas tõenäoliselt tertsiaarsektori osakaal keskmisest väiksem ning primaarsektori osakaal oluliselt kõrgem. Peamiseks nimetatud põhjuseks on fakt, et Tartumaa andmetesse on kaasatud ka Tartu linna statistika. Alljärgnevas tabelis 8 on toodud nimetatud näitajad detailsemalt viimase kolme aasta lõikes.

Tabel 8
Tööhõive ja töötusega seotud näitajad Tartumaal aastatel 2005 – 2007
(Statistikaamet, 2007)

	Primaarsektor		Sekundaarsektor		Tertsiaarsektor	
	Hõivatud	%	Hõivatud	%	Hõivatud	%
	2005					
Kogu Eesti	32200	5,3	206600	34	368700	60,7
Tartu maakond	3400	5,2	2200	33,7	4000	61,1
	2006					
Kogu Eesti	32100	5	216800	33,5	397300	61,5
Tartu maakond	2900	4,1	23800	33,3	44700	62,6

	2007					
Kogu Eesti	30900	4,7	230700	35,2	393800	60,1
Tartu maakond	3300	4,5	22200	30,5	47300	65

Tartumaa Arendusseltsi piirkonnas oli loomulik iive negatiivne alates 1993. aastast. Alates 2004. aastast on sündimus seoses majandusliku heaolu paranemisega ja tänu riiklikele tugimeetmetele kasvama hakanud. Oodata on iive kasvu. Järgnevas tabelis on toodud Tartumaa rahvastiku sündimust ja suremust iseloomustavad näitajad, samuti iive aastatel 2005 – 2007.

Tabel 9
Meeste ja naiste sündimus, suremus ja iive Tartumaal aastatel 2005 – 2007
(Statistikaamet, 2007)

	Mehed			Naised		
	Sünnid	Surmad	Loomulik iive	Sünnid	Surmad	Loomulik iive
2005	945	867	78	827	829	-2
2006	927	850	77	809	876	-67
2007	983	837	146	975	861	114

3.3. Majandus ja ettevõtlus

Äriregistri andmetel oli 01.01.2008 seisuga Tartumaal registreeritud 11 366 äriühingut. Nendest valdav osa olid osäühingud (8 875), populaarsuselt teine ettevõtlusvorm oli füüsilisest isikust ettevõtja (1 792). Aktsiaseltse oli kokku 554, teisi äriühingu vorme oli registreeritud oluliselt vähem. Mittetulundusühinguid ja sihtasutusi oli registrisse kantud kokku 3 090, neist 2 979 olid mittetulundusühingud ja 111 sihtasutused (Äriregistri teabesüsteem, 2008). Üle kahe kolmandiku maakonna ettevõtlusest on registreeritud Tartu linnas. Ettevõtete arvust ja paiknemisest Tartumaa Arendusseltsi territooriumil annab ülevaate alljärgnev 2006. aasta olukorda kirjeldav tabel:

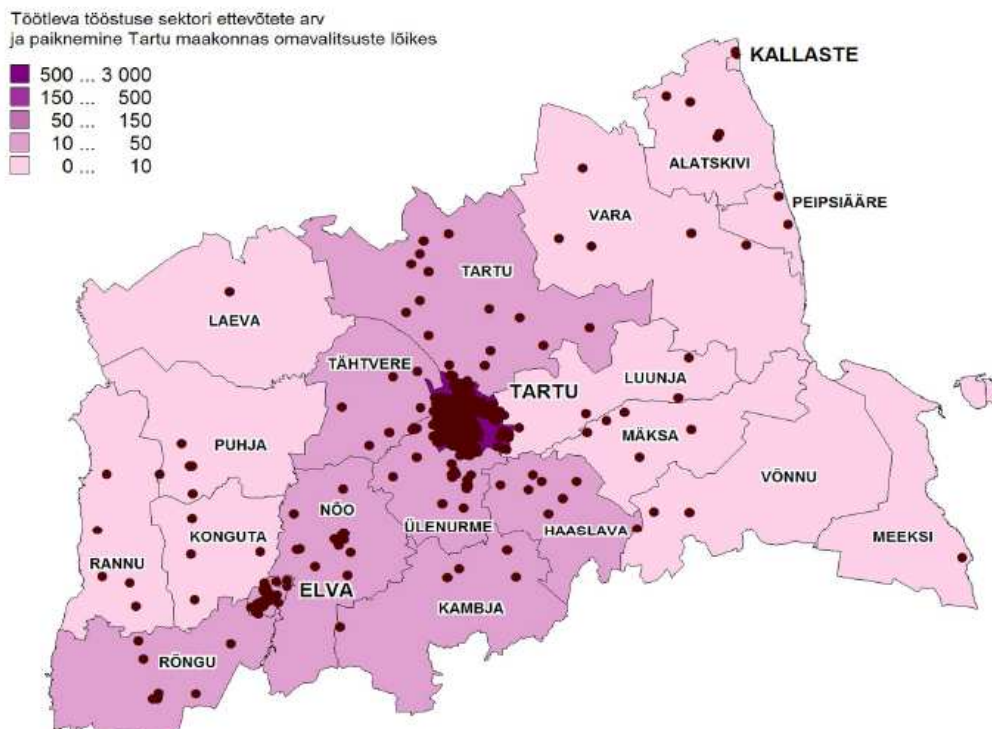
Tabel 10
Ettevõtjate arv Tartu maakonnas tervikuna ja TASi omavalitsustes 2006. aastal
(Tartumaa Arvudes)

	Kokku	< 10	10-49	50-249	250 <
Alatskivi vald	48	45	3	0	0
Haaslava vald	75	69	6	0	0
Kambja vald	129	125	4	0	0
Konguta vald	62	59	3	0	0
Laeva vald	39	34	5	0	0
Luunja vald	104	94	8	2	0
Meeksi vald	47	46	1	0	0
Mäksa vald	65	61	4	0	0
Nõo vald	122	111	10	1	0
Peipsiääre vald	12	9	3	0	0
Puhja vald	71	64	6	1	0
Tartu vald	310	284	23	3	0

	Kokku	< 10	10-49	50-249	250 <
Tähtvere vald	118	100	16	2	0
Vara vald	90	85	4	1	0
Võnnu vald	42	39	3	0	0
Ülenurme vald	338	290	43	5	0
Tartu maakond kokku	7263	6349	797	103	14

Tabelis on näidatud ettevõtjate arv omavalitsustes töötajate arvu järgi. Nagu näha, on suurema töötajate ja muude ressursside vajadusega ettevõtted koondunud Tartu linna ja lähiumbrusesse. Kaugemates valdades paiknevad peamiselt alla 10 töötajaga ettevõtted, mis ei ole tööjõu suhtes väga nõudlikud. Tartumaa Arendusseltsi piirkonnas valdavad traditsioonilised tööstusharud: puidu- ja mööblitööstus, klaasi ja klaaspakettide tootmine, joogi- ja konservitööstus, samuti rõiva- ja jalatsitööstus. Kõige ühtlasemalt on arenenud puidutööstus. Probleempiirkonnana eristuvad teistest Peipsiäärsed vallad, mis jäävad väljapoole kasvuregioone.

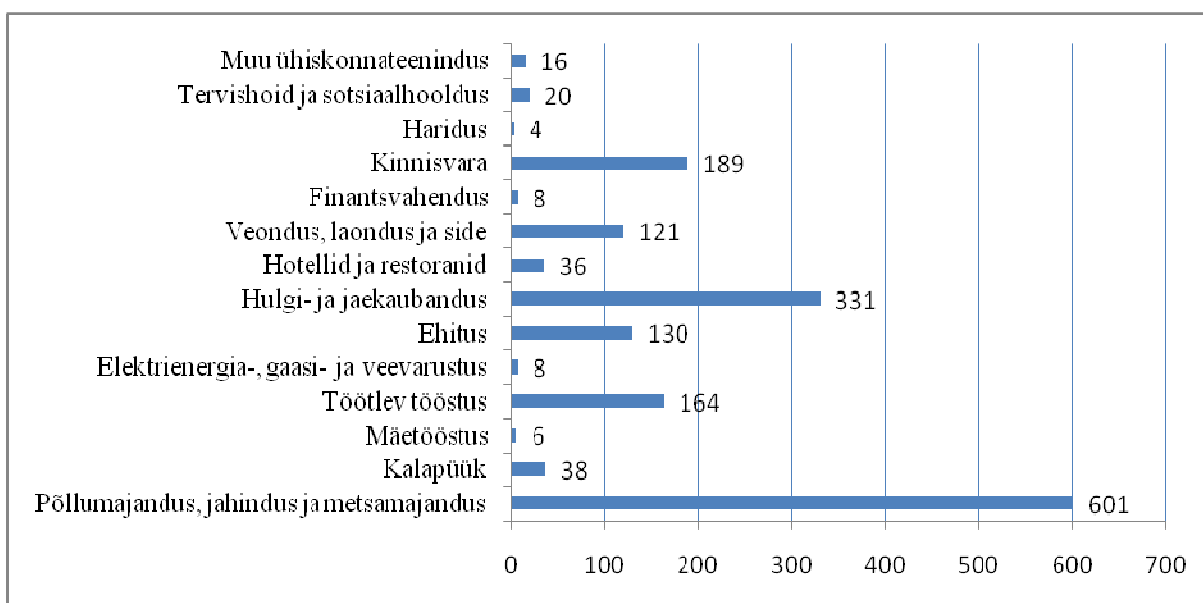
Tänu Tartus asuvatele kõrgkoolidele ja teadusasutustele on suured arenguväljavaated ka teadmismahukal tootmisel; viimastel aastatel on kiiresti kasvanud mitmed info- ja biotehnoloogiafirmad. Suurendatud on tehnoloogiapargi inkubaatoreid ning võetud sinna kasvama uusi teadmis- ja tehnoloogiamahukaid ettevõtteid. Tuleviku jaoks on Tartumaal tähtis nii traditsiooniliste tööstusharude ühtlane areng, mis tagab tööhõive, kui uuemate ja teadmusmahukamate harude osakaalu tööstamise. Tartumaa-keskne arengustrateegia on haridus-, teadus- ja arendusasutustes loodavate teadmiste ja oskuste rakendamine kogu maakonna kõigis eluvaldkondades. Teadmispõhine majandus tagab inimestele tasuva töö ja vahendid hea elukeskkonna kujundamiseks.

Joonis 8
Suuremate ettevõtete paiknemine Tartumaal (Statistika, 2005)

Valdav osa piirkonna suurematest ettevõtetest asub Tartu linnas ja selle lähivaldades. Suuremad ettevõtted väljaspool Tartut on OÜ Viljameister, Valio Eesti AS, Männikäbi ja Puit OÜ, Pähkli Metsatööd OÜ, AS Tartu Tehnika, Grüne Fee AS, AS Tatoli, AS Anne Soojus, OÜ Tridentes Production, AS Palmako Ehitus, OÜ Luunja Mõis, AS Columbia-Kivi, OÜ Kastre Tööstus, AS Flainest, AS Tamme Kuivatid, TÜ Mäksa Seeme, OÜ Melmilk, OÜ Ilts&Mäks, Sarakuste Saeveski OÜ, OÜ Võõpste Puit, OÜ Metsala, OÜ Soone Farm, Termeco AS, Tamsa-Agro OÜ, AS Nõo Lihatööstus, AS Retent, Wako Värkstuba OÜ, AS Strooker, AS Cautes, Luke Juustuvabrik OÜ, Softinvest Print OÜ, AS Sangla Turvas, OÜ Ulex Turvas, OÜ Heko Põld, OÜ Puhja Ettevõtted, AS Kaubi Ettevõtted, AS Juraku, Jampo Seakasvatuse OÜ, AS Tartumaa Maamees, Richterite Meierei OÜ, Tammistu Agro OÜ, Lähte Ehituse AS, AKMA AS, Holzwerke Bullinger Eesti AS, Ikodor AS, Finak AS, Salvest AS, Arens Mööbel OÜ, Tartu Terminaal AS, Stahlhut AS, Aatomik-Transport OÜ, AS Tiksoja Puidugrupp, AS Ilmre, AS Tartu Agro, Haage Agro OÜ, Jänesmäe talu, Eesti Tõusigade Aretusühistu, TÜ Laeva Piim, AS Ilmre, AS Glaskek Tartu, Grünestar OÜ, OÜ Starlinger, OÜ Rendibuss, A.Le Coq AS logistikakeskus, OÜ SAR, OÜ Nivoo, OÜ Märja, OÜ Plaines, Märja Soojus OÜ, Ilmatsalu Soojus OÜ, Saloni Büroomööbli AS, Märja Tehno OÜ, Aiasõber OÜ, Margapuu OÜ, Grill-Start OÜ, AS Peipus Fish, OÜ Marsh, AS Lihameister, OÜ Armin Puit, OÜ Erumäe L.T., OÜ Annikoru Agro, OÜ Bestmaker.

Tartumaal asuvad Eesti ühed viljakamad põllumaad ja edukamad farmid ning siin antakse kümnendik kogu Eesti põllumajandustoodangust. Peipsil ja Võrtsjärvel tegeldakse kalapüügi. Tegevusaladest Tartu maakonnas annab ülevaate alljärgnev joonis:

Joonis 9

Ettevõtluse jagunemine tegevusalade lõikes 2006. aasta andmete tuginedes (Statistikaamet, 2007)

Suurima tähtsusega tööstusettevõtted – piima-, liha-, puidu- ja mööblitööstus – sõltuvad primaarsektorist.

Tartu maakonna arengule on iseloomulik, et mida lähemal asub vald linnale, seda paremas majanduslikus seisus ta on. Inimestel on linnas hõlpsam tööd leida ja palgad on Tartus kõrgemad. Samuti on linna lähedal paremad teed ja ühistransport. Üha enam peresid rajab oma kodud linnalähedastesse valdadesse ja linn kasvab üle oma ametlike piiride.

Tabel 11
Keskmine bruto- ja netopalk Eestis ja Tartu maakonnas perioodil 2005 – 2007
(Statistikaamet, 2007)

	Keskmine brutokuupalk (kroonides)	Keskmine kuutööjõukulu töötaja kohta (kroonides)
	2005	
Kogu Eesti	8 073	10 884
Tartu maakond	7 624	10 237
	2006	
Kogu Eesti	9 407	12 650
Tartu maakond	9 088	12 168
	2007	
Kogu Eesti	11 336	..
Tartu maakond	11 192	..

Tabelis on toodud välja Tartu maakonna ja kogu Eesti keskmiste palkade võrdlus aastate lõikes. Tartumaa keskmine palk jääb Eesti keskmisele alla, kuna Tallinna ja Harjumaa palgad tõstavad riigi keskmise kõrgeks. Aastatel 2005–2007 lähenes Tartumaa keskmine palk Eesti keskmisele (2005. aastal vastavalt 94,43%, 2006. aastal 96,60% ja 2007. aastal juba 98,76%). Seega võib pidada Tartumaa arengut viimastel aastatel kiiremaks kui Eestis tervikuna.

Tartumaa Arendusseltsi piirkonna majanduslikult kõige edukam on Ülenurme vald, kus elaniku keskmine sissetulek oli 2007. aasta I poolaastal 11 225 krooni. Sissetuleku poolest järgnevad Tartu ja Tähtvere vald. Linnäärsete valdade tulused kergitavad linnas töötavad elanikud. Kõige kehvas majandusseisus on Peipsiääre vald, kus keskmine sissetulek oli 2007. aasta esimesel poolaastal 6 905 krooni – vaid 61,5% jõukaima valla Ülenurme keskmisest sissetulekust. Suhteliselt madal on keskmine sissetulek ka Võnnu, Vara, Meeksi ja Alatskivi vallas.

Tabel 12
Keskmine sissetulek esitatud tuludeklaratsioonide alusel Tartumaa Arendusseltsi piirkonnas omavalitsuste lõikes aastatel 2005–2007 kroonides (Statistikaamet, 2007).

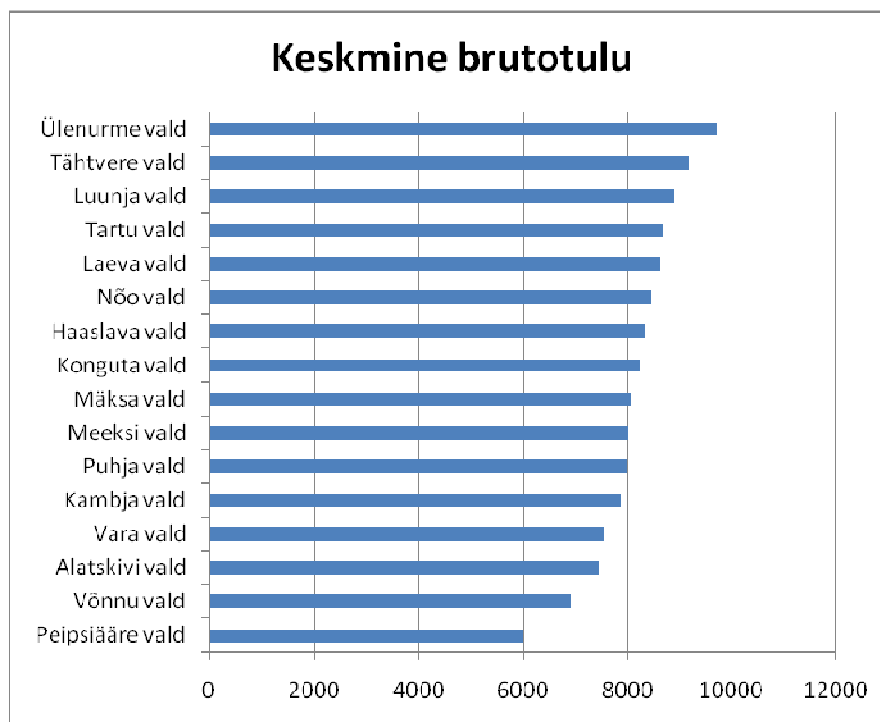
Omavalitsus	2005	2006	2007 I poolaasta	Tõus % 2007
Ülenurme vald	8400	9954	11225	12,8
Tartu vald	7367	8972	10511	17,2
Tähtvere vald	8178	9334	10342	10,8
Luunja vald	7428	8849	9933	12,2
Laeva vald	7045	8589	9911	15,4
Nõo vald	7309	8532	9824	15,1
Haaslava vald	7172	8496	9563	12,6
Kambja vald	6792	8039	9316	15,9
Mäksa vald	6984	8248	9246	12,1
Puhja vald	6362	7919	8954	13,1
Konguta vald	6834	8175	8852	8,3
Alatskivi vald	6534	7584	8387	10,6
Meeksi vald	5978	7591	8380	10,4

Omavalitsus	2005	2006	2007 I poolaasta	Tõus % 2007
Vara vald	6210	7432	8316	11,9
Võnnu vald	6133	7008	7997	14,1
Peipsiääre vald	5008	5939	6905	16,3

Tabel 13
Tulumaksu laekumine 2006 ja 2007 aastal Tartumaa Arendusseltsi omavalitsustes.
(Statistikaamet, 2007)

Omavalitsus	Elanike arv 1.01.2007	Tulumaksu laekumine 2007, krooni	Tulumaksu laekumine 2006, krooni	Tulumaks elaniku kohta, krooni	
				2 007	2 006
Ülenurme vald	4 996	42 573 089	32 224 870	8 521	6 450
Tähtvere vald	2 619	20 671 599	16 433 404	7 893	6 275
Kokku maakond	146 798	1 084 149 535	836 721 017	7 385	5 700
Luunja vald	2 707	18 316 408	13 598 888	6 766	5 024
Tartu vald	5 156	34 119 278	25 488 316	6 617	4 943
Nõo vald	3 837	24 925 107	18 618 741	6 496	4 852
Laeva vald	896	5 610 343	4 324 852	6 262	4 827
Haaslava vald	1 751	10 725 097	7 817 441	6 125	4 465
Puhja vald	2 453	14 457 604	10 466 131	5 894	4 267
Kambja vald	2 457	13 579 704	9 932 888	5 527	4 043
Mäksa vald	1 741	9 560 873	7 324 892	5 492	4 207
Konguta vald	1 410	7 419 180	5 660 963	5 262	4 015
Võnnu vald	1 156	5 292 003	4 178 090	4 578	3 614
Vara vald	2 059	9 240 998	6 889 179	4 488	3 346
Alatskivi vald	1 479	6 093 439	4 695 480	4 120	3 175
Meeksi vald	741	2 682 465	2 137 205	3 620	2 884
Peipsiääre vald	894	2 225 061	1 536 932	2 489	1 719

Inimeste sissetulekutega on tihedalt seotud omavalitsuste maksutulud. Tulumaksubaasi poolest on Tartumaa Arendusseltsi piirkonna valdadest kõige paremas seisus Ülenurme ja Tähtvere vald, kõige vaesemad on Peipsiääre, Meeksi, Alatskivi, Vara ja Võnnu vald. Ülenurme vallas oli keskmine tulumaks elaniku kohta 2007. aastal 8521 krooni, Peipsiääre vallas 2489 krooni, seega on tulumaksubaasi vahe kohalikel omavalitsustel enam kui kolmekordne.

Joonis 10

Keskmine brutotulu omavalitsuste lõikes Tartumaa Arendusseltsi piirkonnas 2007.a. esimesel poolaastal (Statistikaamet, 2007)

Oluliselt pärsvivad majanduselu tööealised mitteaktiivsed, kes ei soovi töötada või ei ole selleks võimelised. Tartu maakonnas on mitteaktiivseid inimesi ligikaudu 16 000. Eestis kokku on kõige suurema osakaaluga mitteaktiivsuse põhjused õpingud ja pensioniiga (70%), millele järgnevad haigus või vigastus (12%), rasedus-, sünnitus- ja lapsehoolduspuhkus (7%), vajadus hoolitseda pereliikmete eest (4%), heitumus või muud põhjused (kumbki 4%).

3.4. Kultuur, sport ja vaba aeg

Kultuuriliselt on ainulaadne Peipsiveere (Alatskivi, Vara ja Peipsiääre vald) vanausuliste piirkond, mis on eripärasena ka turismimagnetiks. Veel asub piirkonnas oluline kultuuriobjekt Alatskivi loss ja kohalikku kultuuri tutvustav Kolkja muuseum. Peipsi piirkonnas on tulenevalt uskude paljususest palju erinevaid kirikuid, Peipsiääre vallas näiteks neli kirikut kahele usulahule. Kolkjas asub vene vanausuliste restoran, muuseum ning kohalik kool, kus saab ainsana Eestis õppida vanaslaavi keelt ja laulu. Vanusegrupe ja kogukondi liidavad kultuuri- ja spordiüritused. Peipsi piirkonnas toimuvad igal aastal omanäolised üritused (Peipsi Cup, kihelkonnapäevad, meepäevad, sibulalaat, Kaera-Jaan jne), mis on aga vähese reklaami tõttu pälvinud vähe avalikkuse tähelepanu ja osavõttu.

Tartumaal tegutseb 15 rahva-, seltsi- ja kultuurimaja; rahvakultuurialast koostööd korraldab Tartumaa Rahvakultuuri Kesksekselts. Tartus töötab Eesti vanim kutseline teater Vanemuine, mis pakub etendusi kõigis kolmes põhižanris: draama, ooper ja ballett. Linna ja maakonna kontserdi- ja kultuurielu kujundab kõige enam Eesti Kontserdi regionaalne tegevus. Traditsioonilised kultuuriüritused on Tartumaa külade päev, valdade ühised suve- ja talimängud jne, mis küll on suunatud kohalikele elanikele, kuid tekitavad melu ja rahva huvi kaugemalgi.

Mitmekesine on mittetulundusühingute panus kultuuriellu. Kodanikeühendused pakuvad võimalusi vaba aja veetmiseks ja koolituseks, kaasavad inimesi kohaliku elu edendamisse. Tõusnud on kohalike omavalitsuste huvi koostööks mittetulundussektoriga, mitmed ühingud suudavad ka koostööprojekte juhtida (nt Alatskivi Looduskeskus). Samas on tunda, et juhusliku rahastamise, heitliku seadusandluse, kohustuste kuhjumise ja vähese motivatsiooni tulemusena liidrid väsivad. Organisatsioonid vajavad koolitust tegevuse planeerimiseks.

Spordiklubide registri andmetel on Tartumaal registreeritud 255 spordiklubi ja 9 spordikooli. Klubide tegevust koordineerib Tartumaa Spordiliit ning kohalike omavalitsuste spordiliidud – Tartu Spordiliit ja Elva Spordiliit. 1995. aastal treenis Tartumaa spordiklubides 3190 inimest, aga 2005. aastal 17 894 inimest enam kui 70 erineval spordialal. Neid treenis 385 treenerit, kellest 200 olid eriharidusega. 55% sportijatest on noored. Kõige populaarsemad spordialad Tartumaal on jalgpall, kergejõustik, korvpall, aeroobika ja ujumine. Noorte hulgas on väga populaarne ka džudo. Koolinoorte sportimist korraldab Tartumaa Koolispordi Liit.

Tartu maakonna tähtsaimad spordiüritused on Tartu nelikürituse osaüritused, Gustav Sule mälestusvõistlused kergejõustikus, Miss Valentine iluvõimlemises, iga-aastane ralli ja Simpel-session. Traditsioonilised on Peipsi, Võrtsjärve, Emajõe ja Vooremäe mängud, samuti Tartumaa suve- ja talimängud. Tartumaa vallad on olnud väga edukad üleriigilistel valdade tali- ja suvemängudel, Tartu maakond on olnud alates 90ndatest aastatest võitmatu vabariiklikel maaspordimängudel.

3.5. Sotsiaalvaldkond

Sotsiaalset ühtsust ja sidusust piirkonnas aitavad hoida võrgustikud – Kodukant Tartumaa, Peipsiveere Arengu SA, Tartu Maanaiste Liit, Tartumaa Põllumeeste Liit, Tartumaa Omavalitsuste Liit, Tartumaa Spordiliit jt. Lisaks igapäevasele koostööle sarnaste huvidega ühenduste vahel toimuvad ka kogu piirkonda haaravad traditsioonilised üritused, kuhu on kaasatud laiem elanikkond.

Tartu maakonnas (sh Tartu linn) on 28 gümnaasiumi, 21 põhi- ja 6 algkooli, kus kokku õpib üle 18 800 lapse. Tartumaa kutseõppeasutustes õpib veidi üle 3000 õpilase. Tartu maakonnas on kolm riiklikku kõrgkooli: Tartu Ülikool (asutatud 1632), kus õpib 18 300 üliõpilast, neist 5 300 avatud ülikoolis; Eesti Maaülikool 4 836 ning Tallinna Muusikaakadeemia Tartu filiaal 17 tudengiga. Lisaks asub Tartumaal kaheksa rakenduslikku ning erakõrgkooli, kus õpib ligikaudu 2 500 noort: Kaitseväe Ühendatud Õppeasutused, Balti Kaitsekolledž, Tartu Kõrgem Kunstikool, Tartu Lennukolledž, Kõrgem Usuteaduslik Seminar, Tartu Teoloogia Akadeemia, Mainori Kõrgkooli Tartu õppekeskus ja Tartu Tervishoiu Kõrgkool. Tartumaa kõrgkoolides kokku õpib üle kolmandiku kõigist Eesti üliõpilastest. Tartumaa elanikest on kõrgema haridusega 13,7%, sh Tartu linnas 16,5%. Eestis keskmiselt on see näitaja 11,4% (Statistikaamet, 2007).

Maakonna tähtsaim kaubamärk on Tartu Ülikool oma haridus- ja teaduspotsiaaliga. Rahvusvahelise mainega on Tartus tehtavad geneetikauuringud, semiootikakoolkond ning astronoomia ja kosmoloogia, millega tegeletakse Tõravere observatooriumis. Tartu on Eesti meditsiinipealinn ning Tartu Ülikooli Kliinikum on ravi-, õppe- ja teaduskeskusena tuntud ka väljaspool Eestit. Kliinikum on Tartumaa suurim tööandja 3 500 töötajaga, neist 561 arsti. Voodikohtade arvult on kliinikum haiglate hulgas Eestis teisel kohal.

Lisaks haiglatele on Tartu maakonnas seitse riiklikku üldtüüpi hoolekandeesutust täisealistele (389 hoolealust) ja neli psüühiliste erivajadustega inimestele (345 hoolealust). Eriti Peipsi

piirkonnas, kus suureneb vanurite osakaal rahvastikus, on probleemiks vanurite hoolduse ja ravi vähesed võimalused. Peipsiveere piirkonnas on viie omavalitsuse koostöös loodud hooldushaigla (Peipsiääre, Alatskivi, Vara, Pala, Kallaste). Laste ja noorte hoolekandeesutusi on Tartumaal kuus, kasvandikke neis 182.

Maakonnas on 52 rahvaraamatukogu, lisaks on oma raamatukogud ka teadusasutustel ja muuseumidel. Kunstnike loomingut tutvustavad ja müüvad mitu galeriid, tegutseb Tartu Kunstnike Liit. Tartumaa on Eesti mitmekesiseimate muuseumidega maakond. Riigi muuseumidest asuvad siin Eesti Rahva Muuseum, Eesti Spordimuuseum, Eesti Postimuuseum ja Eesti Põllumajandusmuuseum. Suure osa Tartumaa muuseumidest moodustavad ülikoolide muuseumid. Elvas asub riiklik maakonnamuuseum.

3.6. Keskkond ja turism

Looduskeskkond ja selle puhtus on tähtis eeskätt kohalikele elanikele kuid ka turistidele ja turismi arendajatele. Keskkonnaprobleemideks on vähene heakord (praht, võsastumine) ja tähistuste puudumine looduse õpperadadel.

Tartumaal on esindatud peaaegu kõik maastikutüübid, mida Eestis leida: Peipsiäärsed ja Võrtsjärve nõo soised madalikud, Otepää kõrgustik ja Vooremaa, Kagu-Eesti lavamaa tasandikud ja ürgorud. Suurima osa Tartumaast moodustab siiski Kagu-Eesti lavamaa. See on suhteliselt tasane lainjas ala, mida liigestavad rohked ürgorud.

Kolmandikku maakonnast katab mets, kolmandik on põllumaa, ligi veerandi moodustavad sood. Tartumaal on Eesti piirkondadest kõige vähem metsa – alla 36% maakonna kogupindalast – kuid Järvselja ürgmetsas kasvavad Eesti kõrgeimad puud. Puuliikidest on kõige levinum kask (44% puistute pindalast), järgnevad mänd (24%) ja kuusk (21%).

Tartumaa maakasutus jaguneb otstarbe järgi seitsmeks. Suurim sihtotstarbe järgi on maatulundusmaa – kokku 229 223 ha. Maakasutusviisid ja pindalad on toodud alljärgnevas tabelis.

Tabel 14
Tartumaa maakasutuse jaotus ja määratlus, mahud toodud hektarites
(Statistikaamet, 2007)

Sihtotstarve	Pindala, ha
Elamumaa	6 404,9
Tootmismaa	1 547,7
Mäetööstusmaa	3 322,4
Sotsiaalmaa	1 643,4
Transpordimaa	3 032,8
Kaitsealune maa	9 861,0
Maatulundusmaa	229 223,6
Muu maa	1 635,8

Tartumaa veekogud kuuluvad Peipsi-Pihkva järve vesikonda, mis on Eesti suurim. Tartu maakonnas on üle 400 vooluveekogu ja 99 looduslikku ning pais- või tehiskärve. Tartumaa läänepiir on Peipsi järves, mis oma 3 555 km² pindalaga on Euroopa looduslike järvede hulgas suuruselt viies. Peipsi - Euroopa suuruselt viies järv - on oluline kalajärv ning ka

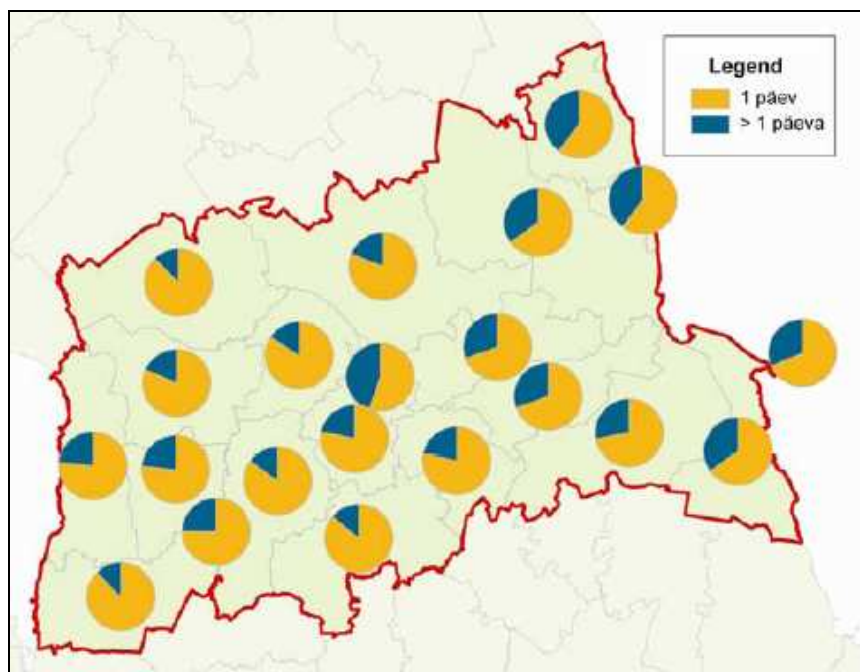
mõnus puhkuse veetmise paik oma liivarandade, paadisadamate ja kaunite looduspaikadega. Võrtsjärv on samuti kalarikas järv ning meeldiv puhkusekoht. Veekogud jäätuvad enamasti detsembris, jääminek on aprilli alguses. Tartumaa suuremate jõgede langus on väike, kevadiste suurvete ajal leiavad siin aset ulatuslikud üleujutused. Tartumaa jõgedes-järvedes elab palju erinevaid kalaliike, sealhulgas angerjas ja lõhe.

Nii majandus- kui joogiveena kasutatakse Tartumaal peamiselt põhjavett (2004. aastal 7,28 mln m³), pinnavett kasutab kalakasvatus. Üle poole veest tarbitakse Tartu linnas. 1994. aastal puhastati Tartumaal puhastamist vajavast heitveest 27,5%, aasta 2008 seisuga 99,9%. Joogivesi on uuringute andmetel kvaliteetne, kuid paljudes piirkondades puudub ülevaade vee kvaliteedist. Mitmel omavalitsusel puuduvad vee- ja kanalisatsiooni arengukavad. Nõuetele mittevastav joogivesi ning puhastussüsteemide puudumine pidurdavad ettevõtluse arengut.

Maavarasid ei ole Tartumaal palju. Olulisem on turvas, mille varude suurus on üle 113 miljoni tonni ning mida 2004. aastal kaevandati 97 000 tonni (12,6% kogu Eesti toodangust) (Tartumaa Arvudes). Tartumaal leidub veel ehitusliiva ja -kruusa, tsemendi- ja keraamikasavi ning järvelupja.

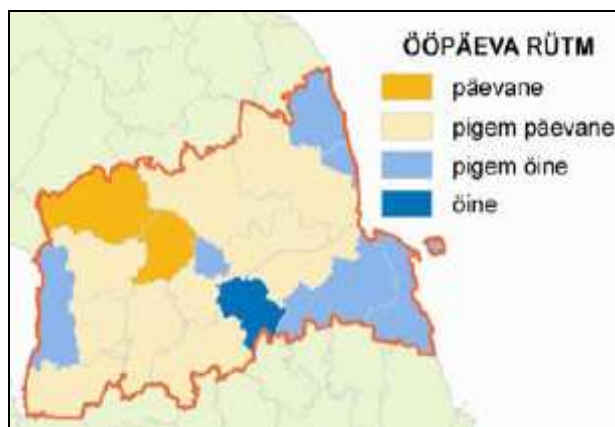
Tartumaa külalised võivad avastada maalilisi soomaastikke või ürgmetsi maakonna kaitsealadel (12% maakonna territooriumist). Looduse õpperajad tutvustavad huvitavaid kooslusi ja kauneid vaateid. Ürgset loodust eksponeerib Alam-Pedja looduskaitseala, mis hõlmab nii Emajõe kui Pedejõe kaldaid. Ainulaadne kogu Euroopas on Alatskivi-Padakõrve sipelgate kaitseala, kus väikesel alal on koos väga palju suuri sipelgate pesakuhilaid.

Tartumaa atraktiivseim tõmbe- ja turismikeskus on Tartu linn – oluline punkt transiitliikluses nii Tallinn-Tartu-Luhamaa, Tallinn-Tartu-Valga kui Narva-Tartu-Valga ehk Via Hanseatica trassil. Omavalitsuste külastatavus sõltub infrastruktuuride olemasolust ja nn käigukoridoride paiknemisest. Kõigist Tartumaal käimistest moodustavad ligikaudu 75% ühepäevakülastused, kahepäevaseid külastusi on 5,1%. Ühepäevaste külastuste osakaal on kõige suurem Rõngu (86,7%), Laeva (86,5%), Kambja (84,5%) ja Nõo (84,4%) vallas, mitmepäevaste külastuste osas on esikohal Tartu linn (44,8%), Alatskivi (60,4%), Meeksi (65,3%) ja Vara (65,3%) (Positium OÜ uuring, 2006). Pikemad külastused on eelkõige Tartumaa idaosas, kuid tuleb arvestada, et joonisel toodud suhtarvud näitavad külastusaja pikkuse suhet, mitte külastuskordi.

Joonis 11
Ühepäevaste ja pikemate külastuste suhe (Positium OÜ uuring, 2006).

Lisaks külastuste pikkusele varieerub omavalitsuste külastamise aeg – turistid külastavad erinevaid objekte ja liiguvad ööbimispaikade suunas. Positium OÜ 2006. aasta uuringu põhjal kujuneb Tartu maakonda külastavate välituristide eelistuste pilt:

Joonis 12
Tartu maakonnas käivate välituristide ööpäevarütmid (Positium OÜ uuring, 2006).

Rütmide hindamisel on arvestatud tehtud telefonikõnede arvu ja aega. Tartu maakonnast on suhteliselt väike osa vaid päevase rütmiga, mis annab tunnistust valdavast transiitliiklusest. Samas on suhteliselt suur piirkond pigem päevase, pigem öise ja öise rütmiga, mis näitab, et välituristid ei külasta vaid paari objekti vaid viibivad siin pikemalt. See võimaldab pakkuda turistidele lisateenuseid.

Statistiliste andmete analüüsimise tulemusena saab esile tuua TASi tegevuspiirkonna peamised ühisjooned, mis on olulised piirkonna vajaduste ja arengueeliste määramisel:

- piirkond on geograafiliselt ühtne. Vallad, mis kuuluvad TASI piirkonda on ajalooliselt kuulunud **ühtsesse haldusüksusesse juba 16. sajandist**. Geograafiline ühtsus on tagatud eelkõige tänu Tartumaa üldisele asendile. Idas ja Läänes piiravad ala järved, piirkonda läbib Emajõgi. Ajalooliselt on Tartu asend kujundanud piirkonna eluolu ja kujunemist;
- tööhõive näitajad on head ning **töötute osakaal väike**. Aastal 2007 oli Tartumaal töötuid vaid 3,9 %;
- Tartu on piirkonna tõmbekeskus, iseloomulik on igapäevane **pendelränne** maapiirkonna ja Tartu vahel;
- ühiseks probleemiks on **noorte väljaränne maapiirkonnast**, mis omakorda põhjustab elanikkonna vananemist maal, mille tõttu koormus sotsiaallabi süsteemile kasvab. Tegevuspiirkonna valdades on noorte osakaal 16%, mis on lähedane Eesti keskmisele, see tagab omavalitsuste jätkusuutlikkuse eeldusel, et noored jäävad või tulevad tagasi peale hariduse ja kogemuste omandamist oma kodukohta;
- Tartumaa inimeste oluliseks **ühiseks tugevuseks on hea haridustase**. Peaaegu kogu Tartumaa Arendusseltsi tegevuspiirkonnas saab omandada kesk- ja keskeriharidust. Tartumaa elanikest on kõrgema haridusega 13,7%, sh Tartu linnas 16,5%. Eestis keskmiselt on see näitaja 11,4%. Maakonna tähtsaim kaubamärk on Tartu Ülikool oma haridus- ja teaduspotsiaaliga;
- **inimeste üldine aktiivsus ja suur rahvaarv**. TASI piirkonnas on **aktiivne noorte- ja seltsitegevus**, registreeritud on väga palju mittetulundusühinguid ja sihtasutusi (ca 3000 ühingut). Inimesed on grupeerunud nii kultuuritegevuste kui sporditegevuste viljelemiseks, samuti erinevate keskkonnatemaatikaga seotud probleemide lahendamiseks. Aktiivne seltsitegevus on aluseks ka paljudele piirkonnas korraldatavatele üritustele. Aktiivsed inimesed aitavad käivitada vajalikke tegevusi ning suure rahvaarvu tõttu on arendustegevusest kasusaajate hulk suurem;
- samas on piirkonna **ettevõtlusaktiivsus madal**. Suurem osa ettevõtetest asuvad Tartu linnas või selle lähiümbruses. Piirkonnas on potentsiaali väike-ettevõtluse arenguks;
- piirkond on **tervikuna soodne keskkond ettevõtluse arenguks**. Olemas on vajalik infrastruktuur ja töäjõud, Tartu linn toimib olulise teadmiskeskusena. Tänu Tartu asuvatele kõrgkoolidele ja teadusasutustele on head arenguväljavaated teadmismahuka tootmise arendamisel;
- **piirkonnas on olemas ainulaadsed kohalikud ressursid ja väärtused**. Peipsi ääres Kolkjas asuv kala- ja sibularestoran on hea näide piirkondliku eripära kasutamisest ettevõtluses;
- **rikas kultuuripärand ja atraktiivne looduskeskkond**. Kogu TASI piirkond on looduslikult rikas, kõikides valdades on ressursid nii puhkemajanduse kui ka põllumajanduse ja metsanduse arenguks. Turismiattraksioonid ja looduslikud vaatamisväärsused on ühtlaselt jaotunud. Tartumaal on Peipsi järv, Võrtsjärv, Emajõgi ja Vooremägi, lisaks mitmed looduse õpperajad, mis tutvustavad huvitavaid kooslusi ja kauneid vaateid. Ürgset loodust eksponeerib Alam-Pedja looduskaitseala. Piirkonnas on mitmeid Natura-alasid ning unikaalne soomassiiv – Emajõe Suursoo.

Tartu on hansalinna ajalooa, mistõttu on siin esindatud olnud erinevad rahvuskultuurid ning Tartu maakonnast on läbi kulgenud mitmed kaubateed, sh Emajõgi Eesti ja Venemaa vahel;

- **palju tugevaid arendusorganisatsioone.** Tartumaa Arendusseltsi piirkonnas tegutseb palju tugevaid arendusorganisatsioone - Tartumaa Noortekogu, Tartumaa Turism, Peipsi Koostöö Keskus, Peipsiveere Arengu Sihtasutus, Tartu Ärinõuandla jt. Kõik need on Tartumaa Arendusseltsi koostööpartnerid ning ühine tegevus piirkonna arendamisel loob olulist lisaväärtust.

4. TEGEVUSPIIRKONNA SOTSIAALSETE GRUPPIDE JA ORGANISATSIOONIDE VAJADUSED

Tartumaa Arendusseltsi tegevuspiirkonna vajaduste kaardistamise aluseks olid omavalitsuste arengukavades esile toodud probleemid, vallaseminaridel kogutud kohalike inimeste arvamus selle kohta, millised on nende koduvalla tugevused ja nõrkused ning peatükis 3 toodud statistilised andmed ja nende analüüs. Strateegiat läbivaks põhimõtteks on see, et areng peab toimuma kahel suunal: **nõrkuste vähendamine ning tugevuste võimendamine.**

Joonis 13
Vallad vastavalt sotsiaal-majanduslikele näitajatele

Kuna TAS-i piirkond on suur ja väga omanäoline, siis piirkonna ühiste vajaduste ja arengueeliste selgemaks määratlemiseks osutus vajalikuks esmalt TAS-i vallad grupeerida. Üldisest sotsiaalmajanduslikust kirjeldusest ja vallaseminaride tulemustest lähtuvalt eristusid Tartumaa Arendusseltsi piirkonnas väga sarnaste majanduslike ja sotsiaalsete tunnustega valdade grupid. Nimetatud jaotuse aluseks on peamiselt seotus piirkonna tõmbekeskuse Tartuga, samuti selle majanduslik tugevus ning huvigruppide heaolu. Tartumaa Arendusseltsi kuuluvad 16 omavalitsust on joonisel jagatud nelja gruppi, mis aitab kaardistada ja siduda kogu piirkonna ühiseid probleeme kui ka tugevusi. Kõikidele omavalitsustele on omistatavad teatud unikaalsed tunnused, millest lähtuvalt on efektiivseim just selline geograafiline grupeerimine. Geograafiline grupeerimine aitab strateegia rakendamisel kaasa valdade arengu suunamisele. **Piirkond on ühtne tervik**, kuid oluline on teada ka kõikide valdade konkreetseid vajadusi ja arengueelised. See on aluseks strateegia ühisosa väljatoomisele ja strateegia edukale rakendamisele.

Analüüsist selgus, et TASi piirkonnas eristuvad neli valdade gruppi ehk alapiirkonda: Lähi-Tartu, Lääne-Tartumaa, Lõuna-Tartumaa ja Peipsiveere. Jaotuse aluseks on peamiselt seotus tõmbekeskuse Tartuga, samuti majanduslik tugevus ning huvigruppide heaolu. Lähi-Tartu koosneb peamiselt Tartut ümbritsevatest lähivaldadest – Tähtvere, Ülenurme, Nõo, Luunja ja Tartu vald. Lääne-Tartumaa hulka kuuluvad Laeva, Konguta ja Puhja vald suurte põldude ja metsadega. Lõuna-Tartumaa moodustavad Kambja, Haaslava ja Mäksa vald, mille ühiseks jooneks on Tartuga otsese kontakti puudumine kuid siiski tugev mõjutatus maakonnakeskusest. Peipsiveere piirkond hõlmab kõiki Tartumaa Peipsi järvega piirnevaid omavalitsusi (v.a Kallaste linn). Nende ühishuviks on Peipsi järv ning sotsiaalmajanduslikud tegurid on suhteliselt sarnased. Alljärgnevatel tabelitel on toodud valdade tugevused ja nõrkused, mille analüüsimise tulemusena saab esile tuua sotsiaalsete gruppide ja organisatsioonide vajadused ning piirkonna arengueelised. **Seejärel on esitatud kogu TAS piirkonna ühisosa.**

Tabel 15
Lähi-Tartu – Luunja, Tartu, Tähtvere, Ülenurme, Nõo

Tugevused	Nõrkused
Mitmekesine looduskeskkond, puutumatu loodus (ÜLENURME, NÕO, TÄHTVERE)	Kasutamata tervistava puhkuse ja loodusturismi potentsiaal (TARTU)
Soodne asend, hea infrastruktuur (TARTU)	Kehv ligipääs jõe (LUUNJA); loodusliku puhkekoha puudumine (ÜLENURME)
Meeldiv ja linnaläheduse tõttu igakülgset soodne elukeskkond inimestele (TÄHTVERE)	Heakorraprobleemid (LUUNJA)
Luunjas kultuurimaja, park, laululava (LUUNJA)	Majutus, toitlustus, konverentsiruumid (LUUNJA)
Ettevõtlik, hea ettevõtlikuskeskkond (LUUNJA, ÜLENURME)	Vähene väikeettevõtlikus (TARTU)
Spordi- ja kultuuritegevus (ÜLENURME)	Aktiivsete inimeste puudus (TÄHTVERE); koostöö vähesus ja ühistegevuse puudumine (TARTU)
Infrastruktuur (ÜLENURME)	Infrastruktuuri halb olukord (NÕO)
Aktiivsed inimesed ja külaliikumine (LUUNJA, NÕO); erinevad sihtrühmad suhtlevad aktiivselt ja on avatud koostööle (TÄHTVERE)	Ühtsustunde puudumine (ÜLENURME); kogukonna killustatus (ÜLENURME); väärtushinnangud paigast ära (TÄHTVERE)
Elanikkond on aktiivselt hõivatud	Kogukonna- ja külakeskused (TARTU,

Tugevused	Nõrkused
(TÄHTVERE)	TÄHTVERE)
Suurenev elanikkond (NÕO)	Traditsioonide puudumine (TÄHTVERE)
Noor elanikkond (ÜLENURME, LUUNJA); rahvastiku hea vanuseline tasakaal (TÄHTVERE)	Noorte passiivsus (ÜLENURME)
Hea haridus kättesaadav (NÕO)	Noorte vaba aeg ja tegevused (TÄHTVERE, TARTU); haridus- ja sotsiaalobjektide halb olukord (NÕO)
Tartu lähedus (LUUNJA)	Linnalähedus (LUUNJA, ÜLENURME)
Asukoht (NÕO)	Ühistransport (NÕO)
Arukas kogukond (5 300 inimest) (TARTU)	
Võimalused omaosaluseks (TARTU)	Valla kaootiline juhtimine (LUUNJA)
Teotahtelised eestvedajad (TARTU)	Elanike vähene aktiivsus, avalikkusele suunatud otsuste tegemisel (NÕO)

Tabel 16
Lääne-Tartumaa – Laeva, Puhja, Konguta

Tugevused	Nõrkused
Mitmekesine looduskeskkond, puutumatu loodus (PUHJA, KONGUTA)	Kasutamata turismipotentsiaal (KONGUTA)
Muinaslinnused ja Maiorg (KONGUTA)	Kentsi paisjärvega seotud nõrkused (kinnikasvanud, saneerimist vajav järv) (KONGUTA)
Sotsiaalne infrastruktuur (PUHJA); kool, kultuur, haridus, seltsielu, sotsiaalsfäär, elu (KONGUTA)	Kogukonna killustatus (PUHJA); igapäevane pendelränne (PUHJA)
Aktiivne seltsielu (KONGUTA, PUHJA)	Kooskäimiskohtade nappus (LAEVA)
Suur ettevõtte ja tööhõive piirkonnas, Laeva Meierei (LAEVA)	Vähene väikeettevõtlus (PUHJA, LAEVA)
Loodusressurss (PUHJA)	Vähenev ja vananev elanikkond (PUHJA)
Internet, WiFi-ala (KONGUTA)	Aktiivsete inimeste puudus (LAEVA, KONGUTA); koostöö vähesus ja ühistegevuse puudumine (KONGUTA, LAEVA)
Asukoht (PUHJA)	Infrastruktuuri halb olukord (PUHJA)
Kaunis ja hubane koolimaja ja lasteaed (LAEVA)	Noorte passiivsus (KONGUTA); noorte kaasamine valla probleemide lahendamisse on vähene (LAEVA)
Head looduslikud eeldused – Alam-Pedja looduskaitseala, Laeva jõgi (LAEVA)	Välja arendamata huvikeskused (VÕNNU)

Tabel 17
Lõuna-Tartumaa – Mäksa, Haaslava, Kambja

Tugevused	Nõrkused
Mitmekesine looduskeskkond, puutumatu loodus (KAMBJA)	Infrastruktuuri halb olukord (HAASLAVA)
Noor elanikkond (MÄKSA)	Noorte vaba aeg ja tegevused (MÄKSA)
Internet, WiFi-ala (HAASLAVA)	Veemajanduse olukord (KAMBJA)
Potentsiaal puhkemajanduseks (MÄKSA)	Ühistransport (MÄKSA)
Head võimalused vabaaja veetmiseks (HAASLAVA)	Ühtsustunde puudumine ja kogukonna killustatus (HAASLAVA, KAMBJA,

Tugevused	Nõrkused
	MÄKSA)
Haridus ja kultuuritraditsioonid (KAMBJA)	Ettevõtluse aktiivsus madal, ettevõtluse vähene areng (HAASLAVA, KAMBJA, MÄKSA)
Hea alge tööstusele (MÄKSA)	(Oskus)tööjõu vähesus (KAMBJA)
Suurenev elanikkond (HAASLAVA)	Koostöö vähesus ja ühistegevuse puudumine (HAASLAVA)
Tartu lähedus, asukoht (KAMBJA, MÄKSA, HAASLAVA)	Linnalähedus (KAMBJA)
Vabaaja veetmise võimaluste paljus (KAMBJA); kaasaegsed lasteaed, kool ja spordihoone (HAASLAVA)	Kooskäämiskohtade nappus (MÄKSA)
	Traditsioonide puudumine (HAASLAVA)
	Märksõna, visiooni puudumine (HAASLAVA)

Tabel 18
Peipsiveere – Võnnu, Meeksi, Vara, Alatskivi, Peipsiääre

Tugevused	Nõrkused
Vähene keskkonnakoormus (VARA)	Peipsi järvega piirne mine – eriti talvine turistide reostuskoormus (PEIPSIÄÄRE)
Suured metsad ja marjasood (MEEKSI)	Kasutamata turismipotentsiaal (MEEKSI)
Loodus, turism, kultuur (ALATSKIVI); Peipsi äärega piirne mine, puhkusevõimalused (PEIPSIÄÄRE); atraktiivne elukeskkond – pikk järvekallas (MEEKSI)	Puudub turismi infrastruktuur (PEIPSIÄÄRE)
Mõisa (lossi) kompleks koos pargiga (ALATSKIVI)	Koostöö vähesus ja ühistegevuse puudumine (ALATSKIVI)
Mitmeesine looduskeskkond (VÕNNU)	Vähenev ja vananev elanikkond (VÕNNU)
Aktiivsed inimesed ja/või aktiivne külaliikumine (VÕNNU)	Tööjõu vähesus (VÕNNU)
Säilinud traditsiooniline elulaad (PEIPSIÄÄRE); säilinud vanausuliste traditsiooniline pärandkultuur (PEIPSIÄÄRE); piirkonnas on olemas muuseumid (PEIPSIÄÄRE)	Puudub raha pühakodades olevate väärtuste korrastamiseks (PEIPSIÄÄRE)
Sotsiaalne infrastruktuur (MEEKSI)	Kohaliku info halb levi (VARA)
Loodusressurss (VARA)	Ettevõtluse aktiivsus madal, ettevõtluse vähene areng (VARA, ALATSKIVI); ettevõtjate koostöö puudumine (VARA)
Infrastruktuur (VÕNNU)	Puudused infrastruktuuris (VARA); sadamad välja ehitamata (MEEKSI)
Rikas kultuuripärand (VÕNNU)	Välja arendamata huvikeskused (VÕNNU)
Aktiivne seltsielu (MEEKSI)	Noorte vaba aeg ja tegevused (PEIPSIÄÄRE); välja arendamata huvikeskused (VARA)
Olemas heal tasemel toitlustusasutus (PEIPSIÄÄRE)	Halb internet, mobiilside (PEIPSIÄÄRE)
Asukoht (MEEKSI, VARA)	Kaugus keskustest (VÕNNU, PEIPSIÄÄRE, MEEKSI)
Arenenud põllumajanduspiirkond (VÕNNU)	Vähenev ja vananev elanikkond (MEEKSI)
Projekti juhtimise ja kirjutamise kogemus (ALATSKIVI)	Omaosaluse suutmatus (ALATSKIVI)
Keskuse olemasolu (ALATSKIVI); kahe	Tööjõulise elanikkonna vähenemine

Tugevused	Nõrkused
keskuse olemasolu (VARA)	(ALATSKIVI); vähene tööhõive (PEIPSIÄÄRE)
Suur territoorium (VARA)	Hajaasustus (MEEKSI)
Keskool ja muusikakool (ALATSKIVI)	Märksõna, visiooni puudumine (ALATSKIVI)
	Piirkonnas puudub majutusvõimalus (PEIPSIÄÄRE)

Alljärgnevalt analüüsitakse sotsiaal-majanduslikke tegureid, millest tulenevad piirkondade arenguvajadused.

Lähi-Tartu piirkonna moodustavad Tartu linna ümber asuvad vallad ja Nõo vald. Nende ühisjoon on tihe igapäevane pendelränne linna ning sellest tulenev majanduslik edukus ja tugev maksubaas. Kõiki Lähi-Tartu valdu läbib mõni suurem magistraal või raudtee, mistõttu on tegemist tihedalt külastatava ja ka tihedalt asustatud piirkonnaga. Alljärgnevas tabelis on kaardistatud nimetatud piirkonna vajadused.

Tabel 19
Lähi-Tartu piirkonna vajadused

Lähi-Tartu (Tartu vald, Luunja, Tähtvere, Ülenurme ja Nõo vald)	
Üldine areng	Lähi-Tartu piirkond on Tartu maakonna majanduslikult arenenuim piirkond tugeva maksubaasiga. Vajadus: inimeste esmased vajadused on tagatud, oluline on üldine keskkonna parandamine ning elukvaliteedi tõstmine.
Elanikud	Lähi-Tartu piirkonna elanike heaolu on suurem kui keskmisel tartumaalasel, kuna nende sissetulekute maht ületab Tartumaa teiste piirkondade omi tänu tihedale seotusele linnaga. Tihe pendelränne ei soosi aga külakogukondade teket. Probleemiks on elanikkonna vananemine ja ränne, viimane eelkõige tööjõupuuduse põhjustajana, mitte niivõrd maksubaasi vähendajana. Paljud noored on piirkonnast lahkunud eelkõige linnadesse (Tartu, Tallinn). Piirkonna demograafilist olukorda parandab pidev sisseränne (registreeritud elanike lisandumine) linnast ja kaugematest omavalitsustest, kuid see lisab vaid maksubaasi, mitte tööjõudu. Vajadus: kogukondade ühtsustunde ja väike-ettevõtluse aktiivsuse suurendamine.
Kultuur ja aktiivsus	Inimeste aktiivsus on suur, kultuuri- ja spordiorganisatsioonide linnaläheduse tõttu palju. Vajalik on neid edaspidigi toetada, et osavõtt oleks arvukas ja teadmised-kogemused läheks edasi jätkajatele. Piirkonnas on arendamata objekte, mis vajavad lisaressursse (matkarajad, karavaniparklad, lõkkekohad jne.) Vajadus: kohalike aktiivsete gruppide ja nende omavahelise suhtlemise toetamine.
Ettevõtlus	Ettevõtlus on linna läheduse tõttu hästi arenenud. Tugev eelis on hea infrastruktuur ning tööjõu kättesaadavus. Tartumaa

Lähi-Tartu (Tartu vald, Luunja, Tähtvere, Ülenurme ja Nõo vald)	
	<p>suuremad ettevõtted on koondumas just lähivaldadesse, kus maa on odavam kui linnas. Lähi-Tartu piirkonnas on olemas head tingimused ka väikeettevõtetele.</p> <p>Vajadus: väikeettevõtluse toetamine, väiksema tööjõu-vajadusega ettevõtete tekke soodustamine.</p>
Loodus ja keskkond	<p>Lähi-Tartu piirkond hõlmab nii linnastunud alasid kui põllumaid, kuid põllumajandus on siiski muu inimtegevusega võrreldes tagaplaanil. Linna läheduse ja tiheda asustuse tõttu ei ole piirkonnas looduslikult puutumatu alasid. Tugev maksubaas on võimaldanud valdadel investeerida keskkonnaprojektidesse.</p> <p>Vajadus: väiksemate keskkonnaprojektide toetamine, taaskasutusse võetavate ressursside töötlemine.</p>

Lääne-Tartumaa moodustavad Tartu linnast loodesse ja läände jäävad omavalitsused, mis ei piirne linnaga. Tegemist on nn metsamaaga, kuna siin on palju metsamassiive (eelkõige Laeva vald) ning soid ja rabasid. Asustustihedus ei ole kuigi suur. Metsamaal puudub otsene ligipääs linnale, keskmine kaugus tõmbekeskusest Tartu linnast on 20-30 km.

Tabel 20
Lääne - Tartumaa piirkonna vajadused

Lääne-Tartumaa (Laeva, Konguta, Puhja vald)	
Üldine areng	<p>Lääne-Tartumaa on jätkusuutlikult arenenud piirkond. Piirkonnal puudub otsene kontakt Tartu linnaga, kuid seda läbivad Viljandi ja Tallinna maantee. Kohalik tugevus on mitmekülgne loodus ning põllunduse ja metsanduse traditsioonid.</p> <p>Vajadus: väikeettevõtete arendamine, noorte jätkuv sidumine piirkonnaga, kogukondade olukorra parandamine.</p>
Elanikud	<p>Rahvastik vananeb, noored lähevad tööle mujale, ettevõtetele napib tööjõudu. Puhjast on tihe igapäevane pendelränne Tartusse. Kogukondade suhtlemine on aktiivne, kuid suurendada oleks vaja kaugemate piirkondade kogukondade omavahelist lõimumist.</p> <p>Vajadus: motiveerida noori kodukanti jääma või naasma ning suurendada kohalikku suhtlemist ja kogukondade aktiivsust.</p>
Kultuur ja aktiivsus	<p>Piirkonnas on olemas kultuuri- ja huvitegevuse viljelemiseks sobivad kohad, v.a Laeva vallas. Aktiivsuse kasvu piirab vähene koostöö teiste huvigruppidega.</p> <p>Vajadus: ühistevõtluse, ühiskondliku aktiivsuse ja kogukonnasisese dialoogi tugevdamine</p>
Ettevõtlus	<p>Peamine probleem on väikeettevõtete vähene arv. Piirkonnas on aktiivseid inimesi, kuid palju ressursse on kasutamata.</p>

Lääne-Tartumaa (Laeva, Konguta, Puhja vald)	
	Vajadus: ettevõtjate aktiivsuse tõstmine, väikeettevõtete loomine ja areng.
Loodus ja keskkond	Lääne-Tartumaa koosneb nii metsa- kui soomassiividest. Piirkonnas on kõige paremini säilinud looduskooslused, kuid loodust pole turistidele eksponeeritud. Vajadus: turismitoodete kujundamine kohalikke ressursse kasutades.

Lõuna-Tartu piirkond koosneb kolmest Tartu linnast lõunas asuvast omavalitsusest, millel puudub küll ühendus Tartuga kuid on linna lähedusest tulenevad mõjud. Lõuna-Tartu keskmiseks kauguseks Tartu linnast on 20 km. See on peamiselt kahe magistraali vahele jääv sektor – ühelt poolt läbib piirkonda Tartu-Võru-Luhamaa maantee, teiselt poolt Räpina maantee. Piirkonda läbib ka Tartu-Petseri raudtee.

Tabel 21
Lõuna-Tartu piirkonna vajadused

Lõuna-Tartu (Kambja, Haaslava, Mäksa vald)	
Üldine areng	Lõuna-Tartu puhul mõjub Tartu lähedus nii positiivselt kui negatiivselt, näiteks võtavad linna suured ressursivajadused piirkonnalt tööjõu. Vajadus: väikeettevõtete arendamine ja noorte meelitamine piirkonda, kogukondade olukorra parandamine.
Elanikud	Probleemiks on elanikkonna vananemine ja noorte väljaränne. On aktiivseid inimesi, kuid vähene on omavaheline koostöö. Piirkonna geograafiline asend ja asustatus soosib killustatust ja vähest suhtlemist vallas. Vajadus: noorte piirkonda meelitamine ja inimeste omavahelise suhtlemise tõhustamine.
Kultuur ja aktiivsus	On olemas kogukondi ja noori ühendavad organisatsioonid ning kultuuri ja spordiga tegelevad aktiivsed inimesed. Vajadus: kogukondade omavaheline suhtlemine ja kultuuriürituste korraldamine.
Ettevõtlus	Vähe on aktiivseid väikeettevõtjaid, suuremad ettevõtted on orienteeritud põlluharimisele. Valdab primaarsektor, puudub kriitiline arv oskustööjõudu teadmusmahukamateks projektideks. Vajadus: uute aktiivsete inimeste kaasamine ettevõtlusesse.
Loodus ja keskkond	Piirkonna loodus on suhteliselt vähe tuntud, kuid hea potentsiaaliga objekte on palju (nt Vooremäe), peamiselt ilmestavad maastikku metsamassiivid ja põllumaad. Vajadus: looduse paremaks eksponeerimiseks on vajalik luua uusi turismitooted ning parendada keskkonna kvaliteeti.

Peipsiveere piirkonna peamine ühisjoon on piirnemine Peipsi järvega. Piirkond on tervikuna ääreala, kuna ükski suure kasutussagedusega magistraal ega raudtee piirkonda ei läbi. Via Hanseatica on oluline kaubandustee, kuid seda ei ole peaaegu üldse ära kasutatud. Piirkonda läbib Tartu-Kallaste maantee ning Tartu-Räpina maantee, viimane vajab renoveerimist. Keskmine kaugus Tartust on 20–60 km, seega on see Tartust kaugeim ja ühtlasi laialivalguvaim alapiirkond.

Tabel 22
Peipsiveere piirkonna vajadused

Peipsiveere (Vara, Alatskivi, Peipsiääre, Võnnu ja Meeksi vald)	
Üldine areng	Peipsi kallas on parima loodusliku potentsiaaliga piirkond, kuid elanikkond on vananev ja väheaktiivne. Turism ja kohalik kultuurielu võimaldavad tuua piirkonda külastajaid ja tulusid. Vajadus: kogukondade arendamine, traditsioonide toetamine, turismiobjektide loomine.
Elanikud	Elanikkond vananeb, noored lahkuvad, demograafiline olukord on kriitiline. Vajadus: noorte meelitamine piirkonda, neile atraktiivsete tegevuste loomine ning üldine kogukondade soosimine.
Kultuur ja aktiivsus	Peipsiveeres on rikas ja omanäoline kultuuripärand, mida on põlvest põlve edasi antud. Vajadus: kultuuri sidumine ettevõtlusega, kultuuri tugevam esitlemine ning kogukondade arendamine.
Ettevõtlus	Ettevõtluse arendamiseks on olemas looduslikud ressursid (maavarad, metsamassiivid jne), kuid napib inimesi. Ettevõtjad ei suhtle omavahel, turismiklastrit pole tekkinud. Vajadus: turismiettevõtluse arendamine, ettevõtlusvõrgustiku loomine turismitoodete paremaks turundamiseks.
Loodus ja keskkond	Peipsiveere piirkonnas on palju inimtegevusest rikkumata loodust. Turismi arendamisel tuleb seda säästlikult kasutada. Piirkonnas on potentsiaal turismipakettide arenguks – Alatskivi loss, Juhan Liivi muuseum, Kolkja sibularestoran ja vanausuliste muuseum, sibulakasvatus, kalapüük, vanausuliste rannikukülad. Vajadus: loodusressursside arendamine turismitoodeteks, toodete arendamine ja täiustamine.

Tartumaa Arendusseltsi piirkonna jaotatud analüüs kirjeldas üksikasjalikult 4 alapiirkonda või omavalitsuste gruppi (Lähi-Tartu, Lääne-Tartumaa, Lõuna-Tartumaa ja Peipsiveere). See on väga oluline alus piirkonna ühisosa välja toomisel. **Tartumaa Arendusseltsi piirkonnal tervikuna on geograafilisest, majanduslikust, kultuurilisest ja sotsiaalsest seotusest tingituna väga sarnased probleemid ja tugevused.** Detailne analüüs on vajalik eelkõige omavalitsusi puudutavate trendide analüüsimiseks.

Alljärgnevalt nimetatakse kogu TASI piirkonna ühised arenguvajadused ja -eelised, mille rakendamise kaudu on võimalik tõsta kogu piirkonna edukust ja heaolu.

Ühised arenguvajadused on:

- **noorte väljarände pidurdamine.** Piirkonna ühiseks probleemiks on noorte lahkumine maapiirkonnast ja suundumine linnadesse. Paljuski on see vältimatu, kuna linnas asuvad kõrgkoolid. Samas on vaja tagada maapiirkonna atraktiivsus ja eneseteostuse võimalused, et suurendada noorte naasmist maale. Oluline on maaelu väärtustamine ning erinevate tegevuste ja arenguvõimaluste pakkumine;
- **noorte lähendamine oma kogukonnale.** Noored võtavad omaks uusi trende ja mõttejooni, seovad end linnastumise ja linnakultuuriga, kodukandi ja esivanematega seotud kultuuripärand hääbub ning väärtushinnangud nõrgenevad. Et tagada maapiirkondade kultuuri kestvus ja jätkusuutlikkus, on vaja, et noored oma kogukonnast ei kaugeneks;
- **kogukondade koostöö arendamine ja ühtsustunde suurendamine.** Kõigi piirkondade mure on koostöö vähesus ja ühiste eesmärkide puudumine. Ei tunta koostööst tulenevat sünergiat, pooldatakse individuaalseid tegevusi ning üksiküritusi. Vajalik on koostöö ja ühtsustunde suurendamine;
- **ettevõtlusaktiivsuse suurendamine** – piirkonna üldine ettevõtlusaktiivsus on madal. Inimesed kardavad luua uusi ettevõtteid ning oma ideid ja rakendusi turule tuua. Liiga paljud inimesed on seotud hetkel palgatööga, maapiirkonnas on palju arenguruumi väikeettevõtete tekkeks. Lähitulevikus on kindlasti vajalik ettevõtlike inimeste täiendav koolitamine ning motiveerimine ja innustamine ettevõtjaks saamiseks;
- **ettevõtjatevahelise koostöö arendamine.** Ettevõtjatele tuleb kasuks ühiste kanalite loomine nii tooraine sisseostmisel kui ka toodete turustamisel. Parima majandusliku mõjuga on võimalikult suure lisandväärtuse pakkumine piirkonnas ühiste toodete ja teenuste arendamise kaudu ning toodete müük piirkonnast välja. Hetkel puudub ettevõtjate koostöö, kuid olukorda aitab parandada võrgustike moodustamine ja katusorganisatsioonide teke;
- **ühiskasutatavate loodusobjektide olukorra parandamine ja puhketeenuste mitmekesistamine.** Paljud ühiskondlikud objektid on rajatud toetuste abil ning pärast valmimist jäänud hooldamata. Vaja on nad kujundada jätkusuutlikult isemajandavaks, arendada raha sisse toovaid lisateenuseid. Vaja on ka korrastada ning luua uusi ühiskasutatavaid puhkeobjekte, mis hästi eksponeeriksid Tartumaa loodus- ja kultuuripärandit.

TASI piirkonna ühisosa vastavalt tugevuste analüüsile:

- **Tartu linna lähedus.** Koondumine ümber Tartu kui tuumikeskuse on TASI piirkonna suur arengueelis. Tartu on kogu piirkonna teadus-, meditsiini- ja hariduskeskus; ettevõtluse arendamiseks TASI piirkonnas tuleb seda potentsiaali senisest tõhusamalt ära kasutada;
- **atraktiivne looduskeskkond.** Tartumaa üheks suuremaks väärtuseks ja arengueeliseks on looduskeskkond ja -ressursid. Tartumaal on Peipsi järv, Võrtsjärv, Emajõgi ja Vooremägi, lisaks mitmed looduse õpperajad, mis tutvustavad huvitavaid kooslusi ja kauneid vaateid. Ürgset loodust eksponeerib Alam-Pedja looduskaitseala.

Piirkonnas on mitmeid Natura-alasid ning unikaalne soomassiiv – Emajõe Suursoo. Kogu TASI piirkond on looduslikult rikas, kõikides valdades on ressursid nii puhkemajanduse kui ka põllumajanduse ja metsanduse arenguks. Turismiattraksioonid ja looduslikud vaatamisväärsused on ühtlaselt jaotunud. Oluline on lisaks omavalitsuste hallatavatele loodusobjektidele luua lisateenuseid pakkuvaid ettevõtteid.

- **rikas kultuuripärand.** TASI piirkonna ühiseks tugevuseks on rikas kultuuripärand. Tartu on ajalooliselt hansalinn, mistõttu on siin esindatud olnud erinevad rahvuskultuurid ning kulgenud mitmed kaubateed, sh Emajõgi Eesti ja Venemaa vahel. Kultuuripotentsiaali on võimalik rakendada piirkonna arendamiseks; kindlasti on rikas kultuuripärand arengueeliseks ettevõtluse, loodushoiu ja kogukondade arendamisel.
- **aktiivne seltsitegevus.** Oluliseks ühisosaks on aktiivne seltsitegevus, kuivõrd TAS piirkonnas on registreeritud väga palju mittetulundusühinguid ja sihtasutusi. Inimesed on grupeerunud nii kultuuritegevuste kui sporditegevuste viljelemiseks, samuti erinevate keskkonnatemaatikaga seotud probleemide lahendamiseks. Aktiivne seltsitegevus on aluseks ka paljudele piirkonnas korraldatavatele üritustele.
- **hea haridus.** Tartumaa oluline tugevus on hea haridustase. Kesk- ja keskeriharidust saab omandada peaaegu kogu Tartumaa Arendusseltsi tegevuspiirkonnas. Tartumaa elanikest on kõrgema haridusega 13,7%, sh Tartu linnas 16,5%. Eestis keskmiselt on see näitaja 11,4%. Haridusasutused ning haridus- ja noorsootöötajad on TASI strateegia elluviimisel väga olulised, näiteks noorte ja ettevõtlusmeetme rakendamisel on võimalik kaasata õpetajaid ja noorsootööspetsialiste.
- **aktiivsed inimesed.** Aktiivsed inimesed ja keskmisest suurem asustustihedus on Tartumaa Arendusseltsi piirkonna oluline arengueelis. TASI piirkonnas elab 35 422 (Statistikaamet, 2007) inimest. Kõikides valdades on olemas aktiivsete inimeste tuumik, mis koosneb erinevate sektorite esindajatest. See on hea eelis strateegia rakendamisel, kuna aktiivsed inimesed aitavad käivitada vajalikke tegevusi. Samuti on suur rahvaarv eeliseks strateegia tulemuste saavutamisel, kuna kasusaajate hulk on suurem.
- **ainulaadsed kohalikud ressursid.** Piirkonnas on ainulaadsed kohalikud ressursid ja väärtused (ka traditsioonid), mille kasutamine aitab kaasa piirkonna terviklikule arengule. Peipsi ääres Kolkjas asuv kala- ja sibularestoran on hea näide piirkondliku eripära kasutamisest ettevõtluses. Asukohapõhiste eeliste oskuslikul kasutamisel on võimalik arendada kohalikkude ettevõtlust, luua uusi töökohti ning seeläbi aidata kaasa kogukondade elukvaliteedi tõusule.
- **hea ettevõtluskeskkond.** Tartumaa Arendusseltsi piirkonnas on soodne keskkond ettevõtluse arenguks. Olemas on vajalik infrastruktuur ja töajõud ning Tartu linn toimib teadmuskeskusena. Tänu Tartu asuvatele kõrgkoolidele ja teadusasutustele on head arenguväljavaated teadmismahukal tootmisel. Tulevikku silmas pidades on Tartumaa arengu jaoks tähtis nii traditsiooniliste tööstusharude areng kui uuemate tööstusharude osakaalu tõstmine ning teadmismahukate projektide loomine. Puidu- ja mööblitööstus, metalli- ja aparaaditööstus, toiduainetetööstus, ehitus ja ehitusmaterjalitööstus, tekstiili-, rõiva- ja jalatsitööstus tagavad tööhõive, teadmispõhine majandus suurendab tööga loodavat lisaväärtust ning loob kõrgemate tulude näol vahendid hea elukeskkonna kujundamiseks TASI piirkonnas.
- **palju tugevaid arendusorganisatsioone.** Tartumaa Arendusseltsi piirkonnas tegutseb palju pikaajaliste kogemustega arendusorganisatsioone: Tartumaa Turism, Peipsi

Koostöö Keskus, Peipsiveere Arengu Sihtasutus, Tartu Ärinõuandla, Tartumaa Noortekogu, Kodukant Tartumaa jt. Kõik need organisatsioonid on Tartumaa Arendusseltsi koostööpartnerid ning ühine tegevus piirkonna arendamisel loob olulist lisaväärtust.

Strateegia meetmed aitavad TASI piirkonnal parandada oma nõrkusi ja arendada tugevusi, mis loob aluse elukeskkonna parandamisele ja loodus- ning kultuuriressursside paremale kasutamisele. Ülevaade meetmetest on toodud strateegia peatükis 5.2. „Meetmete kujunemine ja taotluste hindamise põhimõtted”.

5. STRATEEGILISED VALIKUD

5.1. Strateegia struktuur, sidusus ja loogika

Strateegiliste tegevuste määratlemise alus on määruse “Eesti riikliku arengukava Euroopa Liidu struktuurifondide kasutuselevõtuks – ühtne programmdokument 2004–2006” meetme 3.6 “Kohaliku initsiatiivi arendamine – LEADER-tüüpi meede” tingimused. Vastavalt neile tingimustele ja TASI poolt PRIA-le esitatud taotlusele peab strateegia seonduma kahe teemaga: **elukeskkonna parandamine ning loodus- ja kultuuriressursside parem kasutamine.**

Strateegia teine alus on pikaajaline visioon ehk ideaalolukord, kuhu Tartumaa läbi TASI tegevuse jõudma peaks: **Tartumaa on parima elu- ja tegevuskeskkonnaga piirkond Eestis²**

Strateegia tegurite struktuur ja seosed on toodud joonisel 14.

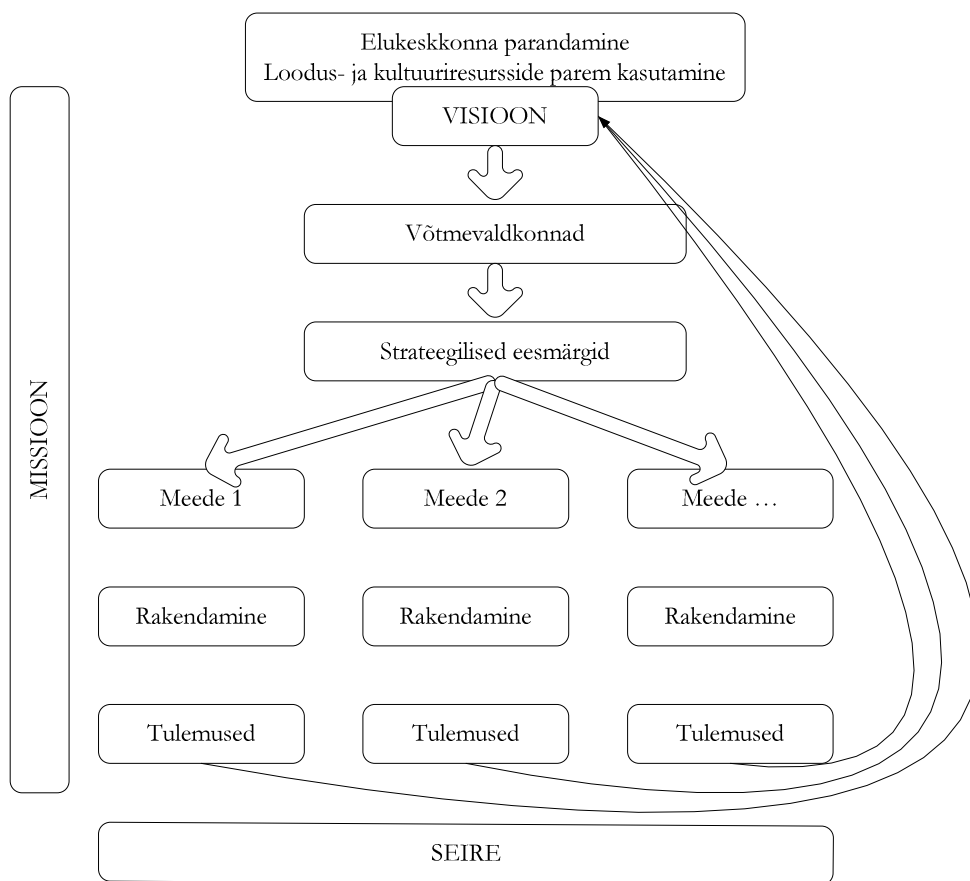
Sätetatud on **viis eelisarendatavat võtmevaldkonda**, millele strateegia keskendub:

- noored
- kogukonnad
- ettevõtlus
- keskkond
- võrgustikud

Kuna visiooni puhul on tegemist pikaajalise eesmärgiga, peab igapäevase tegevuse paremaks suunamiseks eraldi nimetama lühiajalisemad strateegilised eesmärgid. Need aitavad paremini mõista võtmevaldkondade olemust. Visioonist ja võtmevaldkondadest tulenevad **viis strateegilist eesmärki** :

1. **noorte suurem sidusus** kogukonnaga ja nende väärtushinnangute kujundamine, sh traditsioonide väärtustamine ja arendamine;
2. ühtse **kogukonnatunde** teke ja selle rakendamine ühiskondliku aktiivsuse suurendamise ning täiendava majandusliku tulemi saavutamiseks;
3. uuenduslike ja konkurentsivõimeliste **väikeettevõtete** teke ning jätkusuutlik areng;
4. keskkonnasõbralike elamis- ja puhkevõimaluste mitmekesistamine, sh keskkonnasõbralike puhketegevuste mitmekesistamine, **keskkonna** väärtustamine ja sellealase teadlikkuse kasv;
5. organisatsioonidevaheliste **võrgustike** arendamine ja omavahelise sünergilise koostöö arendamine läbi oskusteabe ülekande.

² Kuigi TASI tegevuspiirkond ei hõlma päris kogu Tartumaad, st välja jäävad Kallaste linn, Piirissaare vald, Rannu vald, Rõngu vald ning Elva ja Tartu linnad, siis sellest hoolimata ei ole visiooni sõnastamisel peetud otstarbekaks Tartumaad ümber defineerida. On eeldatud, et Tartumaa põhiosa arendamisega kaasnevad piireülesed mõjud avalduvad positiivselt ka TASI piirkonda otseselt mittekuuluvatele omavalitsustele.

Joonis 14
Strateegia struktuur

Erinevalt visioonist, mis ei pruugi olla mõõdetav, eeldatakse eesmärkide puhul, et nende saavutamist on võimalik mõõta. Antud juhul on see ilma lisakriteeriumideta keerukas, eesmärkide puhul on tegu pigem alavisioonidega. Kuna eesmärkide saavutamist peab siiski saama hinnata, siis saab seda teha võtmevaldkondade meetmete rakendamise tulemuste kaudu (vt ka ptk 7 "Strateegia oodatavad tulemused ja seire").

Nii visiooni kui strateegiliste eesmärkide sõnastamise aluseks on LEADERi põhimõtted. Strateegia koostamisel peeti palju diskussioone vallakoosolekutel ja töörühmades. Ülevaade strateegia koostamise protsessist on esitatud strateegia 8. osas "Strateegia koostamise protsess ja strateegia koostamisel kasutatud materjalid".

Eesmärkide seadmisele järgnes toetusmeetmete väljatöötamine ja sihtgruppide määratlemine. Sellele järgneb taotlusvoorude avamine ja projektide rahastamine. Iga projekti tulemus aitab lähemale jõuda pikaajalise visiooni saavutamisele.

Kontrollimaks projektide tulemuslikkust ning taotlustes püstitatud eesmärkide saavutamist on oluline teha regulaarset seiret. Kontrollitakse projektide tulemuslikkust ning vastavust eesmärkidele ja visioonile, aga ka seda, kuidas kasusaajate eesmärgid ja vajadused on ajas muutunud, et vajadusel muuta strateegia ülesehitust ja rakendamist (seire kohta vt 7. peatükk "Strateegia oodatavad tulemused ja seire").

Sidusaineks kõigi ülejäänud strateegiakomponentide vahel on Tartumaa Arendusseltsi missioon: **Tartumaa Arendusselts on koostööst ja omaalgatusest lähtuvate väärtuste kandja ja arendaja.**

5.2. Meetmete kujunemine ja taotluste hindamise põhimõtted

Järjena eelnenud alapunktile selgitatakse käesolevas alapunktis strateegilistest eesmärkidest tulenevate meetmete tausta ning antakse lühidalt edasi nende sisu. Samuti esitatakse kokkuvõtlikult ülevaade projektitaotluste hindamise põhimõtetest.

Meetmete välja töötamisel võeti aluseks TASI piirkonna sotsiaalmajanduslik olukord, sotsiaalsete gruppide ja organisatsioonide vajadused ning sihtgruppide hinnang meetmete vajalikkuse kohta. Lisaks LEADER põhimõtetele arvestati veel ka järgmiste kriteeriumidega:

1. Meetmete rakendamine peab vähendama negatiivsete ja tugevdama positiivsete tegurite mõju. Alternatiiviks oleks keskendumine ainult negatiivsete mõjude vähendamisele, kuid sellega kaasneks keskpärastumise oht ning strateegia pikaajaline mõju väheneks. Valitud põhimõte ei tähenda keskpärast toimetulekut kõigile vaid head toimetulekut tugevatele ja arenguvõimalust nõrgematele.
2. Kuna toetuste summa on piiratud, on võetud põhimõtteks toetada keskmise suurusega projekte. Minimaalne toetussumma on 10 000 krooni, sest väiksemate projektide menetlemiskulud on toetussummadega võrreldes liialt suured ja seetõttu ei ole väikeprojektide rahastamine majanduslikult otstarbekas. Samuti ei toetata väga suuri projekte, mis on abikõlblikud teiste programmide raames (ülevaade teistest toetusmeetmetest on alapunktis 5.3.3).
3. Kolmandaks ja ehk olulisimaks põhimõtteks on taotlusvõimaluste avatus – püütakse vältida liigset bürokraatiat ja põhjendamatuid kitsendusi. Ennekõike väärtustatakse idee kaalukust ja sellest tulenevat kasulikkust kogukonnale või Tartumaale tervikuna.

Võrreldes paljude alternatiivsete toetusprogrammidega on strateegia toetusmeetmed mitmeti uuenduslikud:

- Meetmete väljatöötamisel ja tähtsusjärjestamisel osalesid **lõppkasusaajad**.
- Meetmete väljatöötamisel arvestati erinevate sihtgruppidega. Eraldi keskenduti **noortele**, kelle jaoks töötati välja eraldi meede – noorte suurema sidususe saavutamine kogukonnaga. Meetme väljatöötamisel oli väga oluline roll noortel (Tartumaa Noortekogu, kohalikud noorteühendused). Samuti on ka teiste meetmete puhul arvestatud noorte vajadustega.
- Toetusmeetmed on piisavalt **laiapõhjalised** ning arvestavad maksimaalselt taotleja vajadusi; toetuse taotlemise tingimused on **paindlikud** (taotluste jooksev esitamine, menetlemine on kord kvartalis) ning sellega kaasneb taotlejate nõustamine ja tagasiside andmine.
- Eelistatud on projektid, milles eesmärgi saavutamiseks teevad koostööd mitu erinevat organisatsiooni, soovitatavalt erinevatest sektoritest, st soodustatakse maksimaalselt erinevate gruppide ja organisatsioonide omavahelist ühistegevust. Samuti arvestavad meetmed **piirkondliku ja rahvusvahelise koostöö** arendamist.

- Meetmed keskenduvad kogu piirkonna **ühisosale** ning meetmete väljatöötamisel arvestati lisaks kohalikele vajadustele ka **arenguvõimalusi**, mis aitavad luua täiendavat lisaväärtust piirkonnas.
- Projektide **toetussummade suurus** on kohandatud vastavaks taotleja vajadustele, s.t. toetussummade määramisel on arvestatud lõppkasusaajate arvamusega.

Järgneb ülevaade toetusmeetmetest võtmevaldkondade lõikes.

Võtmevaldkonnal "**Noored**" põhineb meede "**Noorte suurema sidususe saavutamine kogukonnaga**", mille tegevussuundadeks on noorte väärtushinnangute kujundamine, noortele arengut soodustavate võimaluste loomine ning noorte sidumine kogukonna ja paikkonna ajaloolise pärandiga. Täiendav tingimus on, et meede peab olema otseselt suunatud noortele. Meetme rakendamise kaudu vähendatakse noorte kaugenemist traditsioonidest ning suurendatakse maapiirkonna traditsiooniliste väärtuste eelistamist. Meede aitab kaasa noorte suuremale sidususele muu kogukonnaga ja toetab noortele suunatud tegevuste mitmekesistamist.

Meetme **uuenduslikkus** seisneb ennekõike selles, et tegemist on meetmega, mis on välja töötatud konkreetse sihtgrupi - noored - toetamiseks arvestades sihtgrupi otseseid vajadusi. Meetme väljatöötamisel oli oluline noorte kaasatus. Teiseks oluliseks meetme uuenduslikkust suurendavaks asjaoluks on see, et meede keskendub inimese baasväärtustele, milleks on noorte positiivsete väärtushinnangute kujundamine.

Paralleelselt eelnevalt kirjeldatud meetme uuenduslikkusele on samavõrd oluline ka meetme rakendamisega kaasnev positiivne **lisaväärtus** piirkonnale tervikuna. Olles suunatud noortele, siis ka meetme tegevustest tulenevad lisaväärtused seonduvad noortega. Olulisemate lisaväärtustena saab välja tuua noorte väljarände vähenemise, noorte poolt sooritatavate väärtegade arvu vähenemise ning noorte vabaaja veetmise võimaluste laienemise.

Võtmevaldkonna "**Kogukonnad**" alla on koondatud kaks meetet: "**Kogukondadesisese jätkusuutlikkuse arendamine ja tugevdamine**" ning "**Asukohapõhiste toodete ja teenuste arendamine**". Nende alla kuulub ühtse kogukonnatunde teke, ühiskondliku aktiivsuse suurendamine ja parem majanduslik seis. Kogukondade omavaheline suhtlemine on maapiirkondade tava, mis väljendub nii ühisürituste korraldamises kui ühistesse objektidesse investeerimises. Ühistegevuses vahetatakse kogemusi ning saadetakse korda seda, mis ühele käib üle jõu. Kogukonna meede võimaldab toetada ühiskondlike objektide arendamist ning kogukondade suhtlemist erinevatel üritustel.

Paljudele piirkondadele on omased ainulaadsed kohalikud traditsioonid või ressursid, mida saaks rakendada ettevõtluses. Teise meetme raames ongi võimalik taotleda toetust kohalikel ressurssidel põhinevate toodete ja teenuste arendamisele. Piirkonnana ei mõisteta siin kohalikku omavalitsust vaid ka suuremat regiooni.

„Asukohapõhiste toodete ja teenuste arendamise” meetme puhul on **uuenduslik** see, et lähtutakse vastavale piirkonnale omastest ressurssidest või traditsioonidest. Sisuliselt tähendab see seda, et keskendutakse just nendele kohalikele toodetele ja teenustele, mis on omased ja vajalikud just selles kindlas piirkonnas. Samuti on sama meetme puhul uuenduslik nn **terviklahenduse toetamine** – toetatakse nii toodete kui teenuste väljaarendamist, tootmise ja teenuse osutamiseks vajaliku materiaalse baasi soetamist kui toodete ja teenuste esmast turustamist. „Kogukondadesisese jätkusuutlikkuse arendamise ja tugevdamise” meetme puhul

saab uudsena välja tuua selle, et meetme tegevused on suunatud kitsamalt maapiirkondades elavate inimeste ühistegevuse edendamisele ja kogukondadesisese ja –välise koostöö suurendamisele.

Kogukonna arengut toetavate meetmete rakendamisega kaasneb piirkonnale mitu olulist **lisaväärtust**. Esiteks paraneb kogukondadevaheline- ja sisene läbikäimine. Teiseks osutub võimalikuks investeerida piirkonna elanike poolt ühiselt kasutatavatesse objektidesse. Kolmandaks paranevad võimalused asukohapõhiste teenuste ja toodete turuletoomiseks, mis omakorda annab tõuke täiendavate töökohtade loomisele ning kohalike omavalitsuste tulubaasi suurendamisele.

Võtmevaldkonnas "**Ettevõtlus**" on välja töötatud meede "**Väikeettevõtluse toetamine**", mille tegevussuundadeks on uudsetel ideedel põhinevate toodete või teenuste arendamine ja turustamine, ettevõtete ühise turundusvõrgustiku kujundamine ja ettevõtjatevahelise koostöö edendamine. Väikeettevõtete võimalused rahastada uuenduslikke lahendusi ja tuua turule uusi tooteid on piiratud. Samas on tootearendus ja innovatsioon ettevõtte jätkusuutlikkuseks hädavajalikud. Väikeettevõtjatel jätkub leidlikkust, kuid uuenduslikud ideed peavad jõudma kõigisse piirkondadesse. Sageli asub ühes piirkonnas mitu ettevõtet, kes saaksid oma teenuseid pakkuda ühise paketina. Ühtne turundamine loob sünergiat ning tagab ettevõtete suurema konkurentsivõime. Väikeettevõtluse meede toetab uudsete toodete ja teenuste väljaarendamist ning ühise turundusvõrgustiku loomist.

Sarnaselt meetmele „Asukohapõhiste toodete ja teenuste arendamine” on ka meede „Väikeettevõtluse toetamine” **uuenduslik** selle poolest, et toetatakse **terviklahendust** - idee väljaarendamist, tegevuseks vajaliku põhivara soetamist ning esmaseid turundustegevusi. Teiseks uuenduslikuks aspektiks on projektiidee käsitlemine taotleja piirkonna raamistikus ehk toetuse eraldamisel lähtutakse lisaks ettevõtlusideele sellest, et toode või teenus, mida planeeritakse arendada oleks uuenduslik ja annaks lisaväärtust **just selles piirkonnas**. Kolmandaks uuenduslikuks lähenemiseks on ettevõtjatevahelise turundusalase koostöö toetamine, sh on eelistatud need projektid, kus ettevõtjate vahel tekkiv sünergia on suurim.

Piirkonnale tekkivaks lisaväärtuseks „**Väike-ettevõtluse toetamise**” meetme rakendamisel on kindlasti tööhõive suurendamine, sest uue ettevõtlusidee arendamisega luuakse uusi töökohti. Samuti on lisaväärtusteks üldise ettevõtlusaktiivsuse kasv ja ettevõtjatevahelisest koostööst tulenev sünergiline efekt.

Neljanda võtmevaldkonna "**Keskkond**" meetme "**Keskkonnasõbralike elamis- ja puhkevõimaluste mitmekesistamine**" tegevussuunad on keskkonnasõbralike puhketeenuste mitmekesistamine, majandustegevuse keskkonnasäästlikkuse suurendamine ja keskkonnavalase teadlikkuse tõstmine. Et saaksime rääkida säästvast arengust on vaja häid keskkonnavalaseid teadmisi, uusi tehnoloogiaid, kasutada juba olemasolevaid häid näiteid säästva arengu alal kui rakendada uusi kohalikke lahendusi. Ka praegused keskkonna- ja heakorraprobleemid vajavad lahendust. Lähiaastatel suureneb nõudlus keskkonnasõbralike puhketeenuste (sh majutusteenuste) järele. Keskkonnameetme eesmärk on tõsta keskkonnateadlikkust, toetada keskkonnasõbralike puhketegevuste ja -teenuste arendamist ning säästvate tehnoloogiate kasutamist.

Olulise **uuendusliku** aspektina saab välja tuua organisatsioonide ja kohalike omavalitsuste omavahelise koostöö edendamise. Läbi meetme tegevuste toetatakse puhketegevuste mitmekesistamist ja puhkeobjektide ümberkorraldamist isemajandavateks, sh eelistatakse neid

taotlusi, kus kohalik omavalitsus teeb koostööd ettevõtja ja kolmanda sektori organisatsioonidega.

„Keskonnasõbralike elamis- ja puhkevõimaluste mitmekesistamise” meetme tegevuste teostamisega kaasnevaks **lisaväärtuseks** on uute töökohtade loomine (sh ka tööhõive sesoonsuse vähenemine), täiendavate turismiobjektide teke ning olemasolevate parem hooldus (ehk positiivne tõuge turismi arengule) ja üldine keskkonnateadlikkuse tõus.

Võtmevaldkonna **Võrgustikud** meetmeks on “**Võrgustike arendamine ja teadmuse ülekanne**”. Tegevussuunad on organisatsiooniklastrite arendamine, oskusteabe ülekanne välisorganisatsioonidelt ja -ettevõtelt Eestisse ning organisatsioonide koostöö arendamine. Paljude tegevuste puhul annaks ühine tegutsemine paremaid tulemusi. Vaja on katusorganisatsioone, kes kontakte vahendaksid ja koostööd juhiksid. Meetme raames saavad organisatsioonid ja kohalikud omavalitsused taotlema toetust koostööd soosivateks tegevusteks.

Kuna organisatsioonidevaheline sünergiline koostöö ja oskusteabe vahetamine on arendustegevuses väga olulised, siis käesolevat meetet ei piirata tegevussuundade rakendamisega. Arvestades strateegia pikaajalist visiooni ja võtmevaldkondi, on antud meetme puhul eelistatud **koostöövaldkondadeks noored, kogukonnad, ettevõtlus ja keskkond**.

Tartumaale on omane paljude tugevate arendusorganisatsioonide ja kõrget potentsiaali omavate ettevõtete olemasolu. Vajadus on organisatsioonide piirkondliku ja rahvusvahelise koostöö suurendamiseks. Meetme „Võrgustike arendamine ja teadmuse ülekanne” teeb **uuenduslikuks** see, et **piirkondliku ja rahvusvahelise koostöö valdkonnad ei ole kitsendatud**, vaid katavad kõiki piirkonna vajadusi.

Meetme rakendamisest tulev **lisaväärtus** on ettevõtluskeskkonna paranemine, mis omakorda on aluseks nii töökohtade loomisele kui teadmuspõhisele investeerimistegevusele. Samuti toetab meetme tegevuste teostamine uute ja innovatiivsete ettevõtjalaste lahenduste juurutamist. Oluline lisaväärtus on kolmanda sektori koostöövõimekuse suurenemine.

Meetmete lõikes esitatud taotlusi hakkab hindama TASI juhatuse poolt kinnitatud **hindamiskomisjon**. Projektide hindamine toimub kahes voorus: **tehniline ja sisuline**. Tehnilise hindamise teevad taotluste puhul ära tegevtootajad (meetmespetsialist koostöös tegevjuhiga), kellel on õigus nõuda taotlusmaterjalide juurde täiendavaid dokumente või selgitusi, samuti on neil õigus teha ettepanekuid muudatusteks taotluses. Juhul, kui taotluse tehnilisel hindamisel selgub, et taotluses on esitatud valeandmeid või esinevad asjaolud, mille tõttu taotlejat või taotlust ei saa vastavaks tunnistada või taotlust rahuldada, on neil õigus taotlus tagasi lükata.

Sisulise hindamisprotseduuri viib läbi hindamiskomisjon. Hinnatud taotlustest koostatakse projektide paremusjärjekord koos ettepanekutega taotluste rahuldamiseks või rahuldamata jätmiseks. Taotluste paremusjärjestus määratakse hindamiskriteeriumite hinnete summeerimise teel.

Strateegia raames on välja töötatud üldine hindamiskriteeriumite jaotus ja hindamispõhimõte. Hindamiskriteeriumid on jaotatud kolme gruppi: **üldised tegurid**, mis puudutavad projekti ja taotlejat laiemalt; **spetsiifilised tegurid**, mis puudutavad valdkonda ja projekti sellesuunalist sobivust ning kolmandaks **eelistused**, mis annavad teatud alustel (piirkond, rahvastik vms) taotlemisel eelise. Iga hindamiskriteeriumi grupp koosneb omakorda 3–5

hindamiskriteeriumist. Hindamiskriteeriumite detailne kirjeldus tuuakse strateegia rakenduskavas ja meetmetes.

5.3. Strateegia seosed teiste arengudokumentide ja toetusmeetmetega

5.3.1. Strateegia seos Eesti Maaelu Arengukava (MAK) eesmärkidega

LEADER-programm peab arvestama ka Maaelu Arengukava eesmärkide ja meetmetega. Nii näeb ette strateegia aluseks olev määrus ning tegevuste ühitamine annab kindlasti tõhusamaid tulemusi.

Tabelina on toodud ülevaade käesoleva strateegia meetmete seotusest Eesti maaelu arengukava 2007–2013 kolme prioriteediteljega (põllumajandus- ja metsandussektori konkurentsivõime parandamine; keskkonna ja paikkonna säilitamine; maapiirkondade elukvaliteet ja maamajanduse mitmekesistamine).

Tabel 23
Strateegia meetmete seotus Eesti maaelu arengukava 2007 – 2013 kolme prioriteediteljega³

Meede	I prioriteeditelg - põllumajandus- ja metsandussektori konkurentsivõime parandamine	II prioriteeditelg – keskkonna ja paikkonna säilitamine	III prioriteeditelg – maapiirkondade elukvaliteet ja maamajanduse mitmekesistamine
Meede 1 Noorte suurema sidususe saavutamine kogukonnaga	-	-	+
Meede 2 Kogukondade jätkusuutlikkuse arendamine ja tugevdamine	-	-	+
Meede 3 Asukohapõhiste toodete ja teenuste arendamine	+	-	+
Meede 4 Väikeettevõtlike toetamine	-	-	+
Meede 5 Keskkonnasõbralike elamis- ja puhkevõimaluste mitmekesistamine	-	-	+
Meede 6 Võrgustike arendamine ja teadmuse ülekanne	-	-	+

MAKi kolmanda telje põhieesmärk – maapiirkonna ettevõtluse mitmekesistamine eelkõige ebasoodsatel aladel ning maapiirkondade elukvaliteedi parandamine – seondub otseselt strateegia kõigi meetmete tegevussuundadega. Lisaks on strateegia kolmas meede osaliselt seotud MAKi esimese telje eesmärkidega (põllumajandustootjate ning põllumajandussaadusi töötleva tööstuse konkurentsivõime parandamine), kuna vähemalt osa asukohapõhistest toodetest ja teenustest on seotud põllumajandussaaduste töötlemisega.

³ Vastavalt prioriteeditelje ja meetme omavahelise seose tugevusele on meetme ja telje ristumiskohale märgitud kas “-“, kui seos puudub või on suhteliselt nõrk ja kaudne, või “+”, kui seos tugev ja otsene.

Läbi strateegia meetmete rakendamise lähenetakse kolmanda prioriteeditelje eesmärgi täitmisele komplekselt, arendades ettevõtlust ühelt poolt ning tugevdades kohaliku kogukonna tegevust teiselt poolt. Vaadeldes strateegia meetmete vahelist rahastamiskava, siis meetmete rahastamine toimub **100% läbi kolmanda prioriteeditelje**, sh on kolmanda prioriteeditelje alla arvatud ka strateegia kolmas meede, kuna see seondub enam kolmanda kui esimese prioriteediteljega.

Käesolev strateegia on haardelt mõneti kitsam kui Maaelu Arengukava ning vastab MAKi kolmandale prioriteediteljele, seda toetades ja täiendades. **TAS-i strateegia lisab Maaelu Arengukavale olulist lisaväärtust, kuna käesolevas strateegias ettenähtud tegevused aitavad tõhusalt toetada Maaelu Arengukavas olulistena välja toodud tegevussuundasid ning strateegilisi eesmärke.**

5.3.2. Seosed arengukavade ja strateegiatega

LEADER-strateegia koostamisel kaardistati esmalt kõik olulisemad riikliku ja maakondliku tasandi strateegilised dokumendid, siis analüüsiti kohalike omavalitsuste arengu- ja tegevuskavasid. Kokkupuutepunkte leidis palju. Dokumendi "Eesti Edu 2014" esitatud visioon kattub olulisel määral käesoleva strateegia visiooniga. Dokumendis "Säästev Eesti 21" püstitatud eesmärgid seonduvad TASI strateegia strateegiliste eesmärkidega. Ka teistes arengudokumentides oli kattuvus suur, mis viitab TASI strateegia rakendamise tähtsusele nii lokaalses kui riiklikus mastaabis.

Tabel 24
TASI strateegia seosed riiklike ja maakondlike strateegiliste dokumentidega

Strateegiline dokument	Strateegilistest dokumentidest tulenevad seosed
Eesti Edu 2014	<p style="text-align: center;">Visioon</p> <p>Eesti ühiskond on muutunud rikkamaks ja ühtsemaks. Suurenenud on sotsiaalne turvatunne, kaasatus ja heaolu, oluliselt on paranenud loodusesisund ja maastikuhoolitus, kasutusele on võetud parim võimalik tehnika. Ühiskond hindab jätkuvalt traditsioonilisi väärtusi, kuid ka kultuurilist mitmekesisust ja sallivust.</p>
Säästev Eesti 21	<p style="text-align: center;">Eesmärgid</p> <ul style="list-style-type: none"> • Heaolu kasv • Sidus ühiskond • Ökoloogiline tasakaal
Eesti Maaelu Arengukava 2007 – 2013	<p style="text-align: center;">Väljavõtted tugevuste ja nõrkustega seotud strateegiast</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ettevõtluse olukorra parandamiseks tuleb ennekõike keskenduda mikroettevõtete tegevuse arendamisele. Eelistatud on kohalikul ressursil põhinev mittepõllumajanduslik tootmine, maaturism, käsitööstus ja teeninduslik ettevõtlus, mis on otseselt seotud maapiirkonna elukvaliteedi parandamisega. • Ennekõike soodustatakse investeringuid, mis aitavad kaasa külade elukeskkonna, sh ajalooliselt väljakujunenud kooskämiskohtade (külaplatsid, hiied, kiigeplatsid, avalikud spordirajatised) säilitamisele, taastamisele ja kvaliteedi parandamisele. • Maapiirkonna arengus on väga oluline kohaliku kogukonna tugevus ja omavaheline koostöö. Koostöö tugevdamist tuleb toetada, sest

Strateegiline dokument	Strateegilistest dokumentidest tulenevad seosed
	<p>ainult ettevõtlus üksi ei loo uusi töökohti ega vähenda probleeme maapiirkonnas.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Toetada tuleb kohalikku eripära, loodus- ja kultuuripärandi säästlikku kasutamist ja tutvustamist, kogukonna traditsiooniliste ja ühistegevuste arendamist, tööhõive parandamist, sise- ja väliturismi potentsiaali kasutamist, omapära ja traditsioonide väärtustamist ning uuenduslikke ja uusi väärtusi loovate ja koostööle suunatud strateegiate elluviimist.
Ühiskondlik lepe	<p>Väljavõtted ühiskondlikust lepest</p> <ul style="list-style-type: none"> • Tagatakse nii professionaalse kui ka rahvakultuuri elujõulisus. • Suurendatakse võimalusi laste kehaliseks kasvatuseks, arendavaks ja tervistavaks puhkuseks ning huvitegevuseks. Suurendatakse riigi ja omavalitsuste koostööd noorsootöö toetamiseks avatud noortekeskuste ja noorte projektide toetamise abil. • Soodustatakse väikeettevõtluse (sh talude) arengut. Väikeettevõtluse ja peretalude toetamiseks maapiirkondades rakendatakse erimeetmeid, vähendatakse väikeettevõtlust raskendavaid bürokraatlikke takistusi.
Tartu maakonna arengustrateegia 2014. aastani. Väärt elu haritud maal.	<p>Tartumaa 10 aasta esmatähtsad arengusuunad:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Uusettevõtluse toetamine ja tootmise teadmismahukuse tõstmine. • Piirkonnakeskuste elukeskkonna ja sotsiaalse infrastruktuuri parandamine. <p>Tegevussuunad ja eesmärgid</p> <ul style="list-style-type: none"> • Väikeettevõtluse soodustamine, ettevõtluskoolitus, -nõustamine ja –toetused eriti noortele. • Kohaliku tooraine suurem väärindamine. • Maamajanduse mitmekesistamine maaelanikele lississetuleku tagamiseks, turismiobjektide rajamine ja mitmekesistamine, puhkealade, looduse õpperadade ja matkaradade rajamine ja hooldamine. • Turism ja puhkemajandus pakuvad inimestele looduselamusi ning ei kahjusta loodust. • Kohalik koostöö aitab tagada külade ja valdade elujõulisust - tugev ja toetatud kodanikualgatus. • Teadvustatud ja väärtustatud Tartumaa pärandkultuur.
Peipsiveere arengustrateegia kuni 2013. Peipsiveer 2013 – väärt elukeskkond kauni Peipsi kaldal!	<p>Tartumaa Peipsiveere valdkondlikud strateegilised tegevussuunad</p> <ul style="list-style-type: none"> • Multikultuurse pärandi hoidmine ja arendamine • Ühistegevuse aktiveerimine ja soodustamine • Sotsiaalse infrastruktuuri säilitamine ja arendamine • Mitmekülgne noorsootöö ja huvitegevus • Kohaliku looduskeskkonna hoidmine • Peipsiveere kui turismisihtkoha arendamine • Kohaliku toorainega seonduva väikeettevõtluse-põllumajanduse arendamine

Järgnevas tabelis on esitatud väljavõtted Tartumaa Arendusseltsi tegevuspiirkonda kuuluva 16 kohaliku omavalitsuse kehtivatest arengukavadest. Väljavõtete tegemise aluseks on strateegia

ja arengukavade omavaheline seotus. Kuna kohalike omavalitsuste arengukavad kajastavad vastava piirkonna olukorda ja erinevate sihtgruppide vajadusi, siis väljavõtete tegemise lähtealuseks oli see, kuidas ja milliseid kohalike omavalitsuste arengukavades püstitatud ülesandeid koostatav strateegia ja selle rakendamine aitab täiendada.

Tabel 25
Seosed TAsi piirkonna kohalike omavalitsuste arengukavadega

Omavalitsus	Milliseid valdkondi/eesmärke toetab LEADER strateegia rakendamine
Puhja vald	<p style="text-align: center;">Strateegilised eesmärgid</p> <ul style="list-style-type: none"> • Hoida vallas ajaloolist järjepidevust ning väärtustada rohkem oma ajalugu koolides, kultuuri arendamises ja ajalugu turistidele välja pakkudes. • Korraldada rohkem ühiseid üritusi valla elanikega ning arendada välja oma väärtused. • Ettevõtluse arendamine. Oluline on toetada töötute ümber- ja täiendõpet. • Ettevõtlustingimuste soodustamine, investeeringute sissemelitamise. • Jätkata vallast väljapoole suunatud kultuuriürituste korraldamist.
Konguta vald	<p style="text-align: center;">Eesmärgid</p> <ul style="list-style-type: none"> • Toetada huviharidust. • Koolivaheaegadel pakub kool alternatiivseid, lapsi arendavaid võimalusi (töö- ja puhkelaagrid, huvialaagrid jne). • Toetada rahvakultuuriga tegelevaid isetegevuskollektiive, grupe ja üksikisikuid. • Paremate tingimuste loomine noorte vabaaja veetmiseks. • Suurendada ettevõtlusaktiivsust: viia läbi alustava ettevõtja seminare, tutvustada ettevõtlustoetusi, propageerida alternatiivset põllumajandust. • Leida võimalusi ettevõtluskoolituse kohapealseks läbiviimiseks. • Oluliselt jätab soovida inimeste mõtteviis, mis veel ei väärtusta säästliku arengu põhimõtteid.
Vara vald	<p style="text-align: center;">Eesmärgid</p> <ul style="list-style-type: none"> • Traditsioonidele aluse panemine valla ühisürituste ja kooskäimiste näol, mis tekitaks ühtsustunde rahva seas. • Olemasolevate eraettevõtete ja valla allasutuste säilitamine, uusettevõtluse loomise soodustamine ja potentsiaalsete ettevõtlike inimeste koolitamine. • Seltsitegevuse arendamine ja toetamine, tugevdades veelgi juba olemasolevat kooskäimise traditsiooni. • Noortele enesearendamise ja vabaaja võimaluste loomine. • Laste- ja noortelaagrite korraldamine lasteaegades ja koolis. • Puudulik kodune kasvatus, mis paneb aluse noorte väärtushinnangutele. • Turismimajanduse eelisarendamine, turismi perspektiivikuse propageerimine vallaelanikele, vastavasisuliste koolituste korraldamine ettevõtluse arendamiseks. • Keskkonna reostamise vältimine elanikkonna teadlikkuse tõstmise läbi.

Omavalitsus	Milliseid valdkondi/eesmärke toetab LEADER strateegia rakendamine
Võnnu vald	<p style="text-align: center;">Arengueesmärgid</p> <ul style="list-style-type: none"> • Tugev kodukonnatunne. • Säilitatud ja eksponeeritud kultuuripärand. • Säilitatud puhas loodus. • Atraktiivne noorte huvitegevus. • Soodne ettevõtluskeskkond.
Laeva vald	<p style="text-align: center;">Strateegilised eesmärgid</p> <ul style="list-style-type: none"> • Mitmekesistatakse õpilastele huvitegevusega tegelemise võimalusi. • Külakeskuste / infotubade rajamise toetamine.
Alatskivi vald	<p style="text-align: center;">Arengusuunad</p> <ul style="list-style-type: none"> • Noortekeskuse väljaarendamine. Rekonstrueeritakse ja laiendatakse lastele ja noortele kooskäimise koht. • Välja töötada laste ja noorte vaba aja sisustamise programm. • Koostöö arendamine sõprusvaldadega. • Teenindustevõtete arengu ja tegevuse toetamine.
Kambja vald	<p style="text-align: center;">Strateegilised eesmärgid</p> <ul style="list-style-type: none"> • Valla traditsioonide säilitamine ning identiteedi tõstmine ühisürituste ja kooskäimiste näol. • Uusettevõtluse loomise soodustamine ja potentsiaalsete ettevõtlike inimeste koolitamine. • Valla kui puhkemajanduspiirkonna maine kujundamine lähtuvalt kultuuritraditsioonidest ja säästva arengu põhimõtetest. <p style="text-align: center;">Alameesmärgid</p> <ul style="list-style-type: none"> • Keskkonna reostamise vähendamine elanikkonna teadlikkuse tõstmise läbi. • Ettevõtluse arendamise igakülgne soodustamine (info koolitustest, nõustamine, toetusvõimaluste leidmine ettevõtlusega alustajatele).
Peipsiääre vald	<p style="text-align: center;">Vajalikud tegevused</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ettevõtluse soodustamine uute töökohtade tekkeks. • Keskkonnahoidlik eluviis. • Koostöös vallaelanikega, eriti noortega korraldada nende keskkonnateadlikust tõstvaid üritusi - heakorrapäevad, näitused. • Ettevõtjate hulgas ühistevõtluslike projektide algatamine.
Meeksi vald	<p style="text-align: center;">Majandusarengu visioon</p> <ul style="list-style-type: none"> • Meeksi valda tuntakse eelkõige Tartu tagamaal asuva puhke- ja rekreatsioonipiirkonnana, kus pakutakse nii Peipsi järve kui ka valla looduskunite kohtade ressursidel põhinevaid teenuseid ja kohalikke tooteid.
Nõo vald	<p style="text-align: center;">Valla arengumudel</p> <ul style="list-style-type: none"> • Laiendatakse võimalusi eneseteostuseks, toetatakse huvi-, spordi- ja seltsitegevust ning elanike algatusvõimet ja tugeva kohaliku

Omavalitsus	Milliseid valdkondi/eesmärke toetab LEADER strateegia rakendamine
	<p>identiteedi kujunemist ning ajaloolise mälu hoidmist.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Mitmekesistatakse noorsootööd, parendatakse tööd riskirühmadega. • Kujundatakse elanike loodust ja tervist väärtustavat suhtumist. • Soositakse kõrget lisandväärtust loovaid tasuvaid töökohti väike- ja keskmise suurusega ettevõtetes.
Luunja vald	<p style="text-align: center;">Arengukavas püstitatud ülesanded</p> <ul style="list-style-type: none"> • Vajalik on pakkuda noortele vaba aja aktiivse veetmise võimalusi nii koolides tegutsevate ringide kui ka noortekeskuste kaudu. • Kõik vaba aja aktiivse kasutamise võimalused on oluliseks eelduseks noorte eemalejäämiseks sõltuvuspahedest. • Uute lahenduste sünni ja kohalikku initsiatiivi ettevõtlikkuse ja elanike osalusdemokraatia suurendamiseks tuleb toetada võimalikult tegijate keskselt.
Ülenurme vald	<p style="text-align: center;">Strateegilised tegevused</p> <ul style="list-style-type: none"> • Noori rohkem suunata ja kaasata piirkonna tegemistesse. • Erinevatele huvirühmadele suunatud ürituste läbiviimine. • Noortekeskuse rajamine. • Õpitubade korraldamine noortele koolivaheaegadel.
Tähtvere vald	<p style="text-align: center;">Strateegilised eesmärgid</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kultuuritraditsioonide teadvustamine, väärtustamine ja tutvustamine (nii valla sisemiselt kui väliselt). • Säästev ja puhas elukeskkond. • Piirkonna inimeste ja ettevõtete eesmärkide ning ühtekuuluvuse toetamine. • Keskkonnasõbralik ja turvalik keskkond.
Mäksa vald	<p style="text-align: center;">Arengukava rakendamise põhimõtted</p> <ul style="list-style-type: none"> • Elanike kesksus. • Otstarbekas ressursside kasutamine.
Haaslava vald	<p style="text-align: center;">Lahendused põhiprobleemidele</p> <ul style="list-style-type: none"> • Külaelu ja küladevahelise koostöö elavdamine, külaliikumise käivitamiseks abi osutamine. • Koostöö suurendamine ning tugevdamine naabervaldadega. • Koolis väljakujunenud pikaajaliste traditsioonide ja huvialaringide säilitamine ja mitmekesistamine. • Noortele õppekursioonide korraldamine. • Olemasolevate kooskõimise traditsioonide säilitamine ja tugevdamine. • Noorte vaba aja parem ning mitmekülgsem sisustamine. • Noortega pidev tegelemine kuritegevuse-, alkoholi-, narkoprobleemide ennetamiseks. • Turisminduse ja muu ettevõtluse arendamise igakülgne soodustamine.

Omavalitsus	Milliseid valdkondi/eesmärke toetab LEADER strateegia rakendamine
Tartu vald	<p style="text-align: center;">Eesmärgid</p> <ul style="list-style-type: none"> • Vallas on kättesaadavad mitmekesised noorte huviharidusvõimalused. • Noorte kuritegevuse-, alkoholi- ning narkomaaniaalane ennetav tegevus. • Noorte omaalgatuse toetamine ning ühiskondliku aktiivsuse tõstmine. • Paikkondade kultuuri- ja külakeskushoonete arendamine.

Kuigi probleemide rõhuasetus on dokumentides erinev, on neil siiski TASI strateegiaga palju ühiseid. **Käesoleva strateegia tegevused pakuvad tõhusat abi riigi, maakonna ja omavalitsuste plaanitud tegevussuundades strateegiliste eesmärkide saavutamiseks. Võrreldes tavapärase strateegilise dokumendiga on TASI strateegias selgem põhjuslik seos kavandatava ja saavutatava vahel, mis on ka selle strateegia suurim lisaväärtus.** Tüüpilises kohaliku omavalitsuse arengukavas jääb suur osa nimetatud tegevustest rahapuudusel teostamata, kuid nende jaoks avab võimalused TASI strateegia.

5.3.3. Seosed ja ühisosad teiste toetusmeetmetega

On soovitatav, et taotlejad otsiksid oma projektidele lisaraha ka teistest allikatest, kuna LEADER-programmi vahendid on piiratud. See võib anda häid tulemusi, kuna üleriigilised programmid seavad eesmärgid vastavalt riigi huvidele, LEADER toob aga juurde regionaalse mõõtmel. Toetusmeetmete puhul on tavapäraselt lähtealuseks riigi tasand ja riigi vajadustest tulenevad eesmärgid, siis ka otsustamisel ei laskuta tihti tegevuspiirkonna tasandile, mistõttu riiklike toetusmeetmete ja LEADER programmi toetusmeetmete kombineerimine võib osutuda üsna heaks lahenduseks. Järgnevates tabelites on strateegia võtmevaldkondade lõikes antud ülevaade võimalikest lisatoetusmeetmetest strateegia eesmärkide saavutamiseks (seisuga 2008 I poolaasta).

Tabel 26
Võtmevaldkond "Noored" ja selle ühisosad ning lisavõimalused teiste alternatiivsete toetusmeetmetega.

Fond, programm	Võimalused
Keskkonnainvesteeringute Keskus (KIK)	Võimalus taotleda toetust keskkonnateadlikkuse tõstmiseks, sh laagrite ja koolituste korraldamiseks. Taotlejaks saavad olla ka MTÜd, kelle põhikirjas on nimetatud laagrite ja koolituste korraldamine.
Põllumajanduse Registrite ja Informatsiooni Amet (PRIA)	Külade arendamise ja uuendamise toetuse raames on võimalik taotleda raha spordiplatside, matkaradade, ujumiskohtade jne rajamiseks, samuti erinevate huviruumide korrastamiseks. Koolitus- ja teavituse meetmest on võimalik taotleda toetust koolitustele, mis on suunatud maapiirkonna ettevõtjatele, sh noortele.
Ettevõtluse Arendamise Sihtasutus (EAS)	Kohaliku omaalgatuse meetmest on võimalik taotleda toetust noortele suunatud tegevustele (huvitoad, kooskäimisruumid, sportimisvõimalused). Hasartmängumaksu regionaalsete investeeringute programmist on võimalik taotleda abi noortekeskuste arenduseks.

Tabel 27
Võtmevaldkond "Kogukonnad" ja selle ühisosad ning lisavõimalused teiste alternatiivsete toetusmeetmetega

Fond, programm	Võimalused
PRIA	Toetatakse multifunktsionaalsete teeninduskeskuste loomist, samuti erinevaid avalikuks kasutamiseks suunatud objekte – külade arendamise ja uuendamise toetamine.
EAS	Kohaliku omaalgatuse programmist toetatakse külaliikumiste initsiatiivil planeeritavaid avalikuks kasutamiseks objekte ja tegevusi. Piirkondade konkurentsivõime tugevdamise väikeprojektide ja piirkondade konkurentsivõime tugevdamise programmist toetatakse avaliku kasutusse suunatud objektide arendamist (sh matkarajad, külaplatsid). Starditoetus on suunatud alustavate väikeettevõtjate toetamiseks vajaliku põhivara soetamisel. Piirkondliku arengu kavandamise programmist toetatakse strateegiate, turundusstrateegiate, investeerimis- ja tegevuskavade jne strateegiliste dokumentide koostamist.
INTERREG	On avanenud või avanemas viis koostööle suunatud programmi, millest igaüks hõlmab erinevaid aspekte.

Tabel 28
Võtmevaldkond "Ettevõtlus" ja selle ühisosad ning lisavõimalused teiste alternatiivsete toetusmeetmetega

Fond, programm	Võimalused
PRIA	Maapiirkonna ettevõtluse mitmekesistamise meetmest toetatakse investeringuid teenindusliku ettevõtluse arendamisse, turismimajandusse ja käsitööstuslikku tootmisse. Põllumajanduse investeringutoetusega mikroettevõtjatele toetatakse põllumajandusseadmete soetamist, hoonete ehitust ja rekonstrueerimist.
EAS	Starditoetus on suunatud alustavate ettevõtjate toetamiseks vajaliku põhivara soetamisel.

Tabel 29
Võtmevaldkond "Keskkond" ja selle ühisosad ning lisavõimalused teiste alternatiivsete toetusmeetmetega

Fond, programm	Võimalused
KIK	Võimalik taotleda toetust keskkonnateadlikkuse tõstmiseks sealhulgas ka koolitusteks.
EAS	Avalikuks kasutamiseks puhkeobjektide väljaehitamiseks on võimalik taotleda toetust Piirkondade konkurentsivõime tugevdamise väikeprojektide programmist, Piirkondade konkurentsivõime tugevdamise programmist, Turismi tootearenduse programmist, Kohaliku omaalgatuse programmist ja ka Hasartmängumaksu Nõukogu vahenditest.

PRIA	<p>Puhketegevuse arendamiseks on võimalik toetust taotleda Maaelu mitmekesistamise meetmest (keskkonnateemat ei ole otseselt esile tõstetud).</p> <p>Avalikuks kasutamiseks mõeldud puhkeobjektidele ning radade väljaehitamiseks on võimalik taotleda toetust Külade arendamise ja uuendamise meetmest.</p>
------	--

Tabel 30
Võtmevaldkond "Võrgustikud" ja selle ühisosad ning lisavõimalused teiste alternatiivsete toetusmeetmetega

Fond, programm	Võimalused
EAS	<p>Piirkondliku arengu kavandamise programmist on võimalik taotleda toetust analüüside ja arengudokumentide koostamisele.</p> <p>Kohaliku omaalgatuse programmist on võimalik taotleda koolitus- ja infopäevadele.</p>
PRIA	<p>Koolitus- ja teavituse meetmest on võimalik taotleda toetust koolitus- ja teavitustegevusele.</p>
INTERREG	<p>INTERREG programme on võimalik kasutada piireületava koostöö arendamisel.</p>

Mitme võtmevaldkonnaga seondub palju lisarahastusvõimalusi, mis teeb võimalikuks vahendite taotlemise nii jätkuprojektideks kui ka suuremateks projektideks, milleks LEADER-programmi rahast ei piisa.

5.4 Koostööpartnerid

Nii strateegia koostamisel kui rakendamisel on vaja kaasata palju koostööpartnereid koos nende kogemuste ja kompetentsiga. Nii on võimalik jõuda suurema arvu kasusaajateni ja rohkema info läbi paraneb strateegia rakendamise tõhusus. Lisakasu tuleb koostööst teiste Eestis ja välismaal LEADER-meedet rakendavate üksustega tänu kogemuste vahetamisele. Koostööpartnerite võrgustik jaguneb tinglikult neljaks:

1. maakondlikud organisatsioonid: Tartu Ärinõuandla SA, Peipsiveere Arengu SA, Kodukant Tartumaa MTÜ, Tartumaa Noortekogu, Tartumaa Turism SA; lisaks ülejäänud TASi tööseminaridel osalenud organisatsioonid ja omavalitsusüksused nagu Tartumaa Omavalitsuste Liit, Tartu Maavalitsus, Tartu Linnavalitsus;
2. Eestis LEADER-meedet rakendavad tegevusgrupid ja nende ühistegevust koordineerivad organisatsioonid;
3. koostöö LEADER-tegevuse eestvedajate Põllumajandusministeeriumi ja PRIAga;
4. välismaal LEADER-meedet rakendavad tegevusüksused ja nende ühistegevust koordineerivad organisatsioonid.

Tartu maakonnas asuvate koostööpartnerite valiku aluseks olid nende kogemused ning seotus oodatavate kasusaajatega. Alljärgnevalt on toodud lühiülevaade tähtsamatest koostööpartneritest ning koostöö sisust ja tulemustest.

Tartu Ärinõuandla Sihtasutus on asutatud Tartu Maavalitsuse ja Tartumaa Omavalitsuste Liidu poolt. Sihtasutuse prioriteetideks on ettevõtluse arendamine, noorte ettevõtlusaktiivsuse suurendamine, kohalike omavalitsuste arendustegevuse efektiivsuse suurendamine,

mittetulundusühenduste kompetentsi ja võimekuse suurendamine ning koostöö toetamine erinevate partnerite vahel arendusprojektide ettevalmistamisel ja rakendamisel. TASi jaoks on koostöö ärinõuandlaga oluline, kuna neil on enam kui kümne aasta pikkune kogemus strateegia prioriteetidega tihedalt seotud sihtgruppide (noored, ettevõtjad, mittetulundusühendused, kohalikud omavalitsused) nõustamisel. Ärinõuandla tugevat kompetentsi nõustajana kinnitab see, et EAS on nad mitmel aastal tunnistanud Eesti parimaks maakondlikuks nõustajaks. Tartu Ärinõuandla konsultandid osalesid aktiivselt strateegia koostamisel, sh koordineerisid valdades seminare. Pärast strateegia valmimist kaasatakse ärinõuandla spetsialiste meetmete hindamiskriteeriumite fikseerimisse ja projektide menetlemisse.

Peipsiveere Arengu Sihtasutus koondab Tartumaa Peipsiäärseid omavalitsusi – Kallaste linna, Alatskivi valda, Meeksi valda, Peipsiääre valda, Piirissaare valda, Vara valda ja Võnnu valda – ning Tartu Maavalitsust eesmärgiga arendada Peipsi piirkonda. Sihtasutust looma ajendas Peipsiäärse piirkonna sotsiaal-majanduslik mahajäämus võrreldes ülejäänud maakonnaga. Peipsiveere Arengu SA ja Tartumaa Arendusseltsi koostöö võimaldab strateegia koostamisel enam arvestada ääremaa vajaduste, probleemide ja ootustega. Peipsiveere Arengu SA juhataja Liina Miks on TASi strateegia koostamise tegevusrühma juht. Strateegia rakendamisel saab Peipsiveere Arengu SA kontakte kasutada info edastamiseks meetmete kohta.

Kodukant Tartumaa MTÜ koondab mittetulundusühinguid, külade arengurühmi, külade ja väikelinnade elanikke ning külade arengu eest seisvaid isikuid. Ühing tegutseb avalikes huvides lähtudes motost "Kogu Tartumaa peab elama". Mittetulundusühingu tegevused kattuvad olulisel määral TASi püstitatud strateegiliste eesmärkidega, sh saab peamiste tegevustena tuua välja järgmise:

- maaelu arengut taotlevate isikute ühendamine;
- teabe hankimine ja levitamine, koolitustegevus;
- pere-, naiste- ja noorteliikumise propageerimine;
- keskkonnakaitse ja loodushoid;
- rahvuskultuuri säilitamine;
- väikeettevõtluse toetamine maal.

Koostöö Kodukant Tartumaaga võimaldab koguda infot maapiirkondade inimeste ja organisatsioonide kohta otse algallikatest. Samuti on ühingu kontaktid vajalikud info edastamiseks strateegiat rakendades.

Tartumaa Turismi Sihtasutuse eesmärk on koordineerida turismiprojekte Lõuna-Eestis ning teha sellealast koostööd teiste turismiala ettevõtete ja organisatsioonide ning kohalike omavalitsustega nii Eestis kui välismaal. Tartumaa Turism edendab säästlikku turismi, mis tugineb Lõuna-Eesti loodus- ja kultuuripärandil. Senine koostöö on toimunud ühiste töökoosolekute ja arutelude vormis, strateegia rakendusfaasis lisandub teavitamis- ja seirefunktsioon. Koostööpunktideks Tartumaa Turismiga on turismialased tegevused, seos on olemas ka kogukondade ja keskkonna prioriteetidega.

Tartumaa Noortekogu on Tartumaa aktiivseid noori koondav ühendus, mis toetab ja edendab noortele suunatud tegevusi ning esindab Tartumaa noori noortega seotud arengudokumentide ja strateegiate välja töötamisel. Tartumaa Noortekogu liikmed osalesid maapiirkondades elavate noorte vajaduste kaardistamisel ning võtmeprobleemide

määratlemisel, nende abil sõnastati noortele suunatud meede ja selle tegevused. Strateegia rakendamise ajal on planeeritud Tartumaa Noortekogu osalemine noorte projektide hindamisel, samuti on noortekogu abiks info edastamisel ja noorte nõustamisel.

Lisaks nimetatutele tuleb oluliste koostööpartneritena ära mainida Tartu Maavalitsus, Tartumaa Omavalitsuste Liit, Peipsi Koostöö Keskus ja Tartu Linnavalitsus. Kõik nad on läbi oma esindajate andnud olulise panuse strateegia tugevdamisse, osaledes strateegia töörühmades ning kommenteerides töö valminud osi.

Ühisseminaridel, -koolitustel ja teistel üritustel on TAS teinud koostööd ja vahetanud kogemusi kõikide LEADER-meedet rakendatavate tegevusgruppidega. Kõige aktiivsem on koostöö olnud Lõuna-Eesti tegevusgruppidega (Põlvamaa Partnerluskogu, Valgamaa Partnerluskogu, Võrumaa Partnerluskogu) ning Tartumaaga otseselt piirnevate tegevusgruppidega (Võrtsjärve Ühendus, Piiriveere Liider). Strateegia koostamise ajal toimus kolme naabritegevusgrupi koostööseminar Värskas. Osalesid Tartumaa Arendusselts, Piiriveere Liider ja Võrtsjärve Ühendus. Koostööseminari korraldamise idee tekkis sellest, et kõigi nende tegevusgruppide tööalasse kuulub osa Tartumaast. Piiriveere Liidriga on Tartumaa Arendusseltsil veel teinegi ühine eesmärk – Peipsiveere piirkonna terviklik areng. Koostööseminar oli jagatud kaheks sessiooniks – strateegia koostamise kogemuste vahetamine ja arutelu võimalike koostöösuundade kohta. Koostööhuvi leiti järgmistes valdkondades:

- õppereisid ja kohtumised erinevatel teemadel, nt noored, ettevõtjad;
- ühise ideepanga loomine;
- ühisprojektid – nii LEADER kui ka teised programmid;
- infovahetus;
- koostöö liikmete tasandil;
- strateegia rakendamise kogemuste vahetamine;
- Lõuna-Eesti koostöö, mis ühendab kõiki Lõuna-Eesti tegevusgruppe;
- vana veetee – Emajõe Jõeriik;
- koostöö Peipsiveeres;
- vesi ja keskkond.

Kaugematest tegevusgruppidest on head koostöösidemed Pärnu-, Rapla- ja Viljandimaal tegutseva Rohelise Jõemaa Koostöökoguga, mille liikmete ja juhatusega regulaarselt kohtutakse. Koostööd on planeeritud jätkata kogemuste vahetamise ja ühisprojektide vormis. Samuti on strateegia koostamisel tihedat koostööd tehtud Põllumajandusministeeriumi ja PRIAga. Mõlema ülesandeks on tagada LEADER-meetme rakendamiseks vajalik juriidiline raamistik ning koostöö nendega on aidanud strateegiat nõuetekohaselt vormistada. Ülevaade Põllumajandusministeeriumi ja PRIA korraldatud koolitus- ja teabepäevadest on esitatud strateegia kaheksandas osas "Strateegia koostamise protsess ja strateegia koostamisel kasutatud materjalid".

Strateegia koostamise ajal hakkas TAS aktiivselt kujundama rahvusvahelist koostöövõrgustikku, mis juhatuse otsuse kohaselt pidi saama võimalikult lai. Eesmärgiks seati omandada võimalikult palju erinevaid kogemusi LEADER-programmi rakendamise kohta ning luua alus koostööprojektideks tulevikus. Koostöösidemed loodi tegevusgruppidega Soomes, Lätis, Leedus, Tšehhis ja Itaalias.

Kõige pikaajalisem koostöö on Tartumaa Arendusseltsil olnud Kesk-Soomes tegutseva LEADER-meedet rakendava tegevusgrupiga Viisari RY. Strateegia koostamise ajal toimus kolm ühisseminari ja kaks õppereisi koos Viisari RY liikmete ja juhatusega. Viisari strateegia koostamise ja rakendamise kogemus on olnud TASI jaoks väga oluline. Seminarid toimusid teemal "LEADER Soomes – kogemused ja võimalused". Õppereisidel tutvustati Tartumaa Arendusseltsile LEADERi rahastamisel ellu viidud projekte, teisel õppereisil võtsid tartumaalased osa Viisari tegevusgrupi igapäevasest tööst (osaleti juhatuse koosolekutel, sh hindamiskomisjoni töös, vesteldi juhatuse liikmetega ning tutvuti dokumentatsiooniga). Samuti toimus sellel õppereisil ajurünnak võimalike ühisprojektide arendamiseks tulevikus.

Viisari RY ja Tartumaa Arendusseltsi eesmärgid on suhteliselt sarnased. Viisari RY strateegia aluseks on kaks põhitelge: mitmekesisem väikeettevõtlus ning kvaliteetne ja mugav elu kodukandis. Viisari RY olulisemad tegevuspõhimõtted:

- projektide sisu peab lähtuma konkreetsest piirkonnast, selle piirkonna tugevatest külgedest;
- kohaliku, piirkondliku ja rahvusvahelise koostöö arendamine;
- ettevõtluse eelduste arendamine;
- talgutööde, ühiste tegemiste toetamine.

Koostööd Viisariga jätkatakse kogemuste vahetamise ja ühisprojektide vormis. Lisaks koostööle Viisari RYga on TAS planeerinud koostööd ka teiste tegevusgruppidega väljaspool Eestit. 2008. aasta aprillis, mais ja juunis külastas TASI delegatsioon (juhtkonna liikmed ja strateegia töörühma liikmed) Lõuna-Tšehhis tegutsevaid tegevusgruppe Ruze ja Posazavi, Leedu tegevusgruppe Kretinga District Rural Development Association ja North West Lithuanian LAG, Lõuna-Itaalias tegutsevaid tegevusgruppe Verde Irpinia ja Gargano ning Läti tegevusgruppi Kandava Partnership. Kuna külastatavatel tegevusgruppidel oli juba kogemus eelmiseks perioodiks koostatud strateegiate rakendamise kohta (v.a Kretinga tegevusgrupp Leedus), oli õppereisi käigus võimalik tutvuda kohapeal rahastatud projektidega ja õppida headest näidetest, samuti luua sobiv alus edasiseks koostööks. Kõige suuremad kogemused olid Itaalia tegevusgruppidel – tegevusgrupp Verde Irpinia loodi juba aastal 1987 ja nemad on LEADER-programmiga koostööd teinud juba alates aastast 1991. Väga huvitavad ja kasulikud olid külastatud tegevusgruppide kogemused kohalike toodete arendamise ja turustamise alal – see on ka TASI strateegia üks prioriteete. Leiti palju ühisjooni tegevusgruppidega Posazavi (Tšehhi) ja Verde Irpinia (Itaalia). Koostööd jätkatakse kogemuste vahetamise ja ühisprojektide kaudu, jätkub ka koostöö Läti ja Leedu tegevusgruppidega. **Koostöövaldkonnad** on noored, kogukonnad, ettevõtlus ja keskkond.

Lisaks õppereisidele on TASI tegevjuhtkond osalenud kahel LEADER-meetmega seotud rahvusvahelisel üritusel, kus tutvustati välismaiste tegevusgruppide kogemusi strateegiate rakendamise kohta. Novembris 2007 toimunud esimesel rahvusvahelisel LEADERi konverentsil Eestis olid esindatud Rootsi, Soome, Iirimaa, Saksamaa, Leedu. Konverentsi teemadeks olid ülevaate andmine Eesti tegevusgruppide tegevustest ja kogemustest ning rahvusvaheliste koostööpartnerite kogemuse tutvustamine. Samuti toimus novembris 2007 Värskas Piiriveere Liidri seminar, kus oma kogemusi jagasid kohalikud tegevusgrupid Rootsist ja Iirimaalt.

6. OSKUSTE OMANDAMINE JA TEGEVUSPIIRKONNA ARENDAMINE

LEADERi puhul on oluline nii kolme sektori partnerluse kui altpoolt tuleneva algatuse soodustamine. Järgnevalt on kirjeldatud tegevuspiirkonna ja huvigruppide kaasatust Tartumaa Arendusseltsi tegevusse, sh ülevaade kahest alamtegevusest, milleks on kaasamine ning tegevuspiirkonna elanikele suunatud teavitus- ja koolitustegevused.

6.1. Kaasamine

Kaasamine juhindub kolmest olulisest eesmärgist:

1. erinevate sotsiaalsete gruppide osaluse suurendamine elukoha arengut mõjutavate protsesside üle otsustamisel;
2. osapooltelt tagasiside saamine nende olukorra, vajaduste, ootuste ja tulevikuplaanide kohta;
3. Tartumaa Arendusseltsi ja LEADER-meetme kohta käiva informatsiooni vahetu ja kiire edastamine.

Kaasamise kirjeldus on jaotatud kahte ossa – strateegia koostamise periood ja edaspidine rakendusperiood. Eraldi on lisatud kommunikatsiooni ja avalikustamise plaan (vt. Lisa 4).

Kaasamine (strateegia valmimiseni)

Kaasamine jaguneb sihtgrupi järgi üldiseks ja spetsiifiliseks. Üldisemat kaasamist iseloomustab sõnumi edastamine suuremale auditooriumile, samas on see üldsõnalisem. Spetsiifilisem kaasamine keskendub väiksematele sihtgruppidele ning sõnum on suunatum ja täpsem. Üldisemateks kaasamistegevusteks on info edastamine maakonnalehtedes, raadiojaamades ning ka TASi veebilehel. Spetsiifilisema kaasamise all mõistetakse muid kaasamise vorme.

Tabel 31
Üldises kaasamises kasutatud infokanalid

Ajalehed Postimees, Peipsirannik, Maaleht, Päevaleht	
Kaasatav sihtgrupp	Tegevuspiirkonna elanikud
Edastatav info	1) Info LEADER-st ja Tartumaa Arendusseltsi rollist LEADER vahendite jaotamisel. 2) Strateegia avalikustamisega seonduv info.
Info edastamise sagedus	Postimehes on ilmunud 2 artiklit, Peipsirannikus 3 artiklit, Maalehes 1 artikkel. Peipsirannikus ilmus artikkel ka vene keeles.
KUKU Raadio	
Kaasatav sihtgrupp	Tegevuspiirkonna elanikud
Edastatav info	Info LEADER-st üldiselt ja Tartumaa Arendusseltsi rollist LEADER

	vahendite jaotamisel.
Info edastamise sagedus	Toimunud on 2 intervjuud Tartumaa Arendusseltsi tegevjuhiga ja 1 intervjuu juhatuse esimehega.
Tartumaa Arendusseltsi veebileht (www.tas.ee)	
Kaasatav sihtgrupp	Tegevuspiirkonna elanikud
Edastatav info	Info LEADER-st, Tartumaa Arendusseltsi tegevustest, sh kajastatakse veebis pidevalt strateegia koostamise protsessi (kõik vahetulemused olid veebis kättesaadavad).
Info edastamise sagedus	Veebilehel kajastatud infot uuendatakse regulaarselt. Aegunud info talletatakse arhiivis, mis on samuti veebilehel kättesaadav.

Tabel 32
Spetsiifilisemad kaasamistegevuses kasutatud infokanalid

Regulaarselt koostatav infokiri	
Kaasatav sihtgrupp	Tegevuspiirkonna elanikud (läbi veebilehe), TASi liikmed saavad infokirja e-postiga.
Edastatav info	Päevakajaline info LEADERist, TASi tegevustest, sh antakse ülevaade strateegia koostamisest (tulemused, ürituste kalender jne)
Info edastamise sagedus	Infokiri koostatakse üks kord kuus, kiireloomulisem info edastatakse vajadusel e-posti teel (loodud on kõiki liikmeid hõlmav üldine meililist).
Vallalehed (olemas kõikides piirkonna valdades peale Meeksi ja Peipsiääre)	
Kaasatav sihtgrupp	Tegevuspiirkonna kohalike omavalitsuste elanikud
Edastatav info	Päevakajaline info LEADERist, TASi tegevustest, sh strateegia koostamisest (tulemused, ürituste kalender jne)
Info edastamise sagedus	Vastavalt vajadusele, tavapäraselt eelneb vallalehtede abil teavitamine olulisemate ürituste korraldamisele või järgneb oluliste tulemusteni jõudmisele. Sõltuvalt vallast ilmub vallaleht keskmiselt kord kuus.
Valdade külastused	
Kaasatav sihtgrupp	Tegevuspiirkonna kohalike omavalitsuste elanikud
Edastatav info	Päevakajaline info LEADERist, Tartumaa Arendusseltsi tegevustest, strateegia koostamisest, kohaliku sihtgrupi ettepanekute ja arvamuste kogumine strateegiasse.
Info edastamise sagedus	TASi juhtkond on viinud läbi kaks valdade külastust. Esimesel korral tutvustati ja selgitati LEADER-meetmega seonduvat. Toimus prioriteetsete teemavaldkondade määratlemine (noored, kogukonnad, ettevõtlus, keskkond), osalesid kõik sektorid kõigist TASi valdadest. Teisel korral tutvustati meetmeid ning sooviti teada saada kohalike elanike arvamust nende kohta. Eraldi tegevuseks on Tartumaa Arendusseltsi liikmete poolt valdades läbiviidavad üritused, mida on käsitletud allpool.
Töörühmade seminarid	
Kaasatav sihtgrupp	Koostööpartnerid, tegevuspiirkonna elanikud ja TASi liikmed
Edastatav info	Paralleelselt ülevaate andmisega strateegia valmimisest koguti töörühma liikmetelt infot arenguvajaduste ja võtmevaldkondade määratlemiseks.
Info edastamise sagedus	Töörühmade seminarid toimusid strateegia koostamise ajal

	regulaarselt.
Koolitused	
Kaasatav sihtgrupp	Lisaks TASi liikmetele on aktiivselt osalenud ka TASi välised LEADER-meetmest huvitatud inimesed.
Edastatav info	Toimunud kolme koolituse teemad on olnud järgmised: 1) strateegia koostamise koolitus; 2) välismõjude seminar; 3) Tartumaa tulevik – meie võimalused seda kujundada.
Info edastamise sagedus	Toimunud on kolm koolitust.
Tartumaa Arendusseltsi liikmete teavitustöö ja info vahendamine	
Kaasatav sihtgrupp	Tegevuspiirkonna kohalike omavalitsuste elanikud
Edastatav info	Kõik kohalikke elanikke huvitav info nii Tartumaa Arendusseltsi, LEADER-i kui koostatava strateegia kohta
Info edastamise sagedus	TASi liikmete ülesanne on korraldada vallaelanike teavitamist mõlemas suunas: liikmed annavad edasi neile teadaolevat infot, vallaelanikud edastavad ülevaate oma vajadustest ja soovidest, mida LEADERi abil lahendada. Senise praktika kohaselt on see efektiivseim kaasamise vorm, sest väiksemates maakohtades tunneb enamik inimesi üksteist ning seega on kontaktini jõudmine lihtsam ja vahetum.
Ühisüritused ja –tegevused koostööpartneritega	
Kaasatav sihtgrupp	Koostööpartnerid (läbi nende potentsiaalsed kasusaajad ja tervikuna piirkonna elanikud – ettevõtjad, noored, vabaihendused, omavalitsused)
Edastatav info	Info LEADERist, Tartumaa Arendusseltsi tegevustest, sh ülevaade strateegia koostamisest (tulemused, ürituste kalender, jne.)
Info edastamise sagedus	Koostöö koostööpartneritega on regulaarne. Vastavalt osalevad koostööpartnerid, kas Tartumaa Arendusseltsi töörühmades või olulisema info edastamiseks viiakse läbi eraldi koostööpartneritele suunatud üritused. Näiteks on läbi viidud infopäevi ja korraldatud ühiseid töökoosolekuid Tartumaa Noortekogule, Tartu Maavalitsusele, Tartumaa Omavalitsuste Liidule, Tartumaa Turismile, Peipsi Koostöö Keskusele, Kodukant Tartumaale.

Läbi erinevate infokanalite ja kaasamistegevuste rakendamise on strateegia koostamisse kaasatud erinevaid tegevuspiirkonna elanike- ja huvigruppe. Kuna rakendati nii spetsiifilisi kui üldisemaid kaasamistegevusi, siis oli võimalik keskenduda erinevatele sotsiaalsetele gruppidele just sellisel moel, mis tagas nende maksimaalse informeerituse ja osavõtu. Olulisel määral on pühendatud tähelepanu ka noorte suurema kaasatuse saavutamiseks, sh kaasati noori nii läbi valdade külastamiste kui tööseminaride ja koolituste korraldamise. Ülevaade erinevate elanike gruppide kaasamisest strateegia koostamise protsessi on toodud peatükis 8 „Strateegia koostamise protsess ja strateegia koostamisel kasutatud materjalid”.

Kaasamine pärast strateegia valmimist

Pärast strateegia valmimist muutub peamiseks kaasamise teemaks võimalike kasusaajate teavitamine toetustest ning taotlejate nõustamine. Strateegia on kinnitatud viieks aastaks ja kaasamine toimub jooksvalt, seetõttu on alljärgnevalt esitatud ülevaade mitte kommunikatsioonikanalite vaid etappide kaupa.

Esmalt teatati strateegia valmimisest 29. aprillil korraldatud strateegia avalikustamise konverentsil, kuhu olid kutsutud lisaks Tartumaa Arendusseltsi liikmetele kõik huvitatud osapooled. Konverentsil anti ülevaade strateegia sisust ja oodatavatest tulemustest, samuti koguti osalejatelt infot strateegia rakendamise kohta.

Strateegia meetmete avanemisele eelneb teavituskampaania maakonna lehtedes (Tartu Postimees, Peipsirannik) ja ülemaakonnalise raadiojaama vahendusel (Tartu KUKU). Lisaks sellele edastatakse samasisulist infot ka vallalehtedes, Tartumaa Arendusseltsi infokirjas ja veebilehel. Et tutvustada strateegiat ja rakenduskava süvitsi ning vastata taotlejate küsimustele, on planeeritud infopäevad valdades.

Meetmete avanemisel suureneb individuaalse kaasamise roll. Kõik taotlejad võivad saada individuaalset konsultatsiooni nii Tartumaa Arendusseltsi hindamiskomisjoni liikmetelt kui tegevjuhtkonnalt. Seejuures on isegi suurem vastutus komisjoni liikmetel, kes peaksid huviliste soovid ja vajadused kõige esmalt ära kuulama ning edasiseks tegutsemiseks soovitusi andma.

Individuaalse kaasamisega paralleelselt jätkatakse elanike teavitamist korralistest sündmustest (hindamiskomisjonide tulemused, TASi üldist tegevust puudutavad teated jne) kaudsemate kommunikatsioonivahendite kaudu nagu infokiri, vallalehed, veebileht, ühisüritused ja -tegevused koostööpartneritega.

6.2. Piirkonna elanikele suunatud teavitus ja koolitused

Järgnevalt kirjeldatakse, kuidas korraldatakse strateegia rakendamisel tegevuspiirkonna inimeste koolitamine ja informeerimine LEADERi põhimõtetest ja olemusest, strateegia tegevustest (eeskätt meetmete ja taotlemisega seonduvalt) ning kohalike huvigruppide ja Tartumaa Arendusseltsi koostööst. Ülevaade riigisisest ja -välisest koostööst on toodud alapunktis 5.4. Koostööpartnerid.

Koolitused ja teavituspäevad on suunatud kahele sihtrühmale – kohalikud elanikud ja potentsiaalsed taotlejad ning valdades tegutsevad sidusrühmad⁴ (Tartumaa Arendusseltsi liikmed ja koostööpartnerid, kelle ülesandeks on tagada potentsiaalsetele taotlejatele info levik taotlusvõimaluste kohta). Alljärgnevalt on loetletud olulisemad koolitusteemad koos sihtrühmaga (1 – kohalikud elanikud ja taotlejad; 2 – sidusrühmad):

- projektide koostamise ja juhtimise koolitus (1, 2);
- strateegilise planeerimise koolitus (1, 2);
- koostööpartnerite kaasamise koolitus (1);
- elanike kaasamise koolitus (2);
- suhtlemise ja eneseväljenduse alane koolitus (1, 2);
- meeskonnatöö koolitus (1, 2);
- õppereisid kogemuste saamiseks (1,2).

Koolitusvajadus erinevate sihtgruppide (noored, ettevõtjad, mittetulundusühingute liikmed jne) jaoks selgitati uuringuga. Täpne koolituskava fikseeritakse rakenduskavas, aastas viiakse läbi kaks kuni neli koolitussessiooni.

⁴ Sidusrühmana on käsitletavad organisatsioonid, mille eesmärgid ja tegevused toetavad Leader meetme rakendamist ja Tartumaa Arendusseltsi tegevust selle rakendamisel.

7. STRATEEGIA OODATAVAD TULEMUSED JA SEIRE

7.1. Strateegia oodatavad tulemused

Strateegia edukust ja tõhusust saab hinnata tema tegevuste tulemuste järgi. Tulemused peavad parandama erinevate sihtgruppide olukorda ja arenguvõimalusi. Strateegia koostamisel on arvestatud põhimõtet – võimendada tugevusi ja vähendada puudusi. Säilima peab üldine tasakaal, üheteede gruppide edukus ei tohi tekkida teiste arvelt.

Strateegia raames on püstitatud eesmärgid, eesmärkidest lähtuvalt on plaanitud tegevused ning tegevustel on tulemused. Strateegia tulemused saab kokkuvõtlikult esitada eesmärkide ja tulemuste sünteesina tegevussuundade ja sihtgruppide lõikes.

Strateegia oodatavad tulemused saab jagada kaheks suuremaks grupiks: mõõdetavad ja mitte vahetult mõõdetavad. Alljärgnevalt on nimetatud meetmete tegevussuunad, millest kasvavad välja strateegia tulemused:

- noorte väärtushinnangute kujundamine;
- noorte arengut soodustavate võimaluste loomine;
- noorte sidumine kogukonna ja paikkonna ajaloolise pärandiga;
- kogukondadesisese ja -vahelise koostöö arendamine ja tugevdamine;
- avalikuks kasutamiseks mõeldud objektide rajamine ja arendamine;
- kohalikel ressurssidel põhinevate toodete ja teenuste arendamine ning turustamine;
- uudsetel ideedel põhinevate toodete või teenuste arendamine ja turustamine;
- ettevõtete ühise turundusvõrgustiku kujundamine;
- ettevõtjate koostöö edendamine;
- keskkonnasõbralike puhketegevuste mitmekesistamine, lisategevuste ja -teenuste arendamine;
- majandustegevuse keskkonnasäästlikkuse suurendamine;
- keskkonnavalase teadlikkuse tõstmine;
- organisatsiooniklastrite arendamine;
- oskusteabe ülekande välisorganisatsioonidelt Eestisse;
- organisatsioonidevahelise sünergilise koostöö arendamine.

Nimetatud tegevussuunad on aluseks meetmete raames jagatavatele toetustele. Toetuste põhjal saab välja tuua arvulised mõõdetavad tulemused, mis on strateegia edukuse hindamise aluseks. Alljärgnevas tabelis on toodud välja strateegia rakendamise käigus mõõdetavad tulemusnäitajad:

Tabel 33
Saavutatavad tulemusnäitajad võtmevaldkondade lõikes

Võtmevaldkond	Saavutatav tulemusnäitaja
Noored	Läbi on viidud 60 üritust.
	Üritustele on kaasatud vähemalt 600 noort.
	Juurde on loodud või kvalitatiivselt parandatud 30 noorte arengut toetavat objekti.
Kogukonnad	Valminud või oluliselt parendatud on 10 avalikult kasutatavat objekti.
	Korraldatud on 15 kogukondade koostööd parandavat üritust.
	Üritustel on osalenud 1200 inimest.
	Erinevatel üritustel või objektide arendamisel on kaasatud 35 kogukonda.
Kogukonnad/ Ettevõtlus	TASi piirkonna ettevõtted ja organisatsioonid on laiendanud pakutavate teenuste ja toodete sortimenti 18 teenuse- ja kaubagrupi võrra.
	15 piirkondlikel ressurssidel põhinevat teenust või toodet pakkuvat ettevõtet on parendanud oma sisseseadet ja põhivara.
	Asukohapõhiste toodete ja teenuste arendamise ja pakkumisega on seotud 35 inimest.
	Tegutsevatele MTÜdele on lisandunud 10 uut asukohapõhiste toodete ja teenustega seotud tegevussuunda.
Ettevõtlus	Läbi on viidud 10 teenuse- või tootearendust.
	Turule on toodud 30 uuenduslikul ideel põhinevat toodet või teenust.
	15 ettevõtete gruppi on rakendanud ühist turundusplaani.
	40 ettevõtet on parendanud oma turundustegevust.
	TASi piirkonnas on säilinud töökohad või lisandunud 15 uut töökohta.
Keskkond	25 puhketegevust või puhkamisega seotud objekti on muutunud keskkonnasõbralikumaks.
	Läbi on viidud 30 keskkonnaalast teadlikkust suurendavat üritust või tegevust.
Võrgustikud	Organiseeritud on 15 koostöögruppi.
	Toetatud on 10 organisatsioonide koostöös läbiviidavat tegevust.

Alljärgnevalt on nimetatud pikaajalised mõjud võtmevaldkonda kaupa. Nende seas võib esile tõsta kohalike omavalitsuste, ettevõtete ja organisatsioonide poolt koostööna loodud ja läbiviidud projektide arvu ja kvaliteedi. Teine oluline tulemus on kohaliku elanikkonna aktiivsem kaasamine ja osalemine omavalitsuse tegevuse toetamises ning otsustamisprotsessis. Kolmas üldisem mõju on ettevõtjate aktiivsem kaasamine kohaliku omavalitsuse tegevuse toetamise ning otsustamisprotsessi. Lisaks sellele võib eeldada järgmisi üldisi mõjusid:

NOORED

- Noorte ühiskondlik aktiivsus on kasvanud;
- õpitubade, laagrite, õpiettevõtete, võistluste, konkursside, seminaride, koolituspäevade arv on kasvanud;
- üldine elukeskkond on paranenud ja elukvaliteet tõusnud;

- noortele mõeldud rajatiste ja hoonete (noortekeskused, mänguväljakud, ujumiskohad) arv on suurenenud;
- tööhõive on suurenenud, noored ei pea piirkonnast lahkuma;
- noorte arv maapiirkonnas ei vähene vaid kasvab;
- külades on vajalikul määral noori elanikke, rahvastikupüramiid on tasakaalus.

KOGUKONNAD

- maaelanike arvu kahanemine on peatunud, arv on aeglaselt kasvamas;
- külaelanike vanuseline struktuur on tasakaalustunud;
- maal on paranenud sotsiaalse infrastruktuuri olukord;
- kohalike külaseltside ja seltsingute arv on kasvanud;
- külaseltsid ja seltsingud on ellu viinud arvukalt kohalikku elu edendavaid väikeprojekte;
- külades on rajatud või taastatud külamaju, külaplatse;
- maal toimuvate külapäevade, kultuuriürituste, spordiürituste jne arv on kasvanud;
- asukohapõhiste ressursside väärimine on tõusnud;
- tööhõive üldine suurenemine;
- kohaliku omaalgatuse suurenemine;
- külaseltside ja seltsingute tugevnemine ja materiaalse baasi paranemine;
- võimaluste laienemine külaelu ürituste korraldamiseks;
- eakate vajadustega arvestavate rajatiste ja puhkealade (pargid, külaplatsid) arvu kasv.

ETTEVÕTLUS

- asukohapõhistel ressurssidel baseeruvate ettevõtete arv on suurenenud;
- ühisturundusest on tekkinud koostöö ja sünergia;
- ajalooliste objektide taaskasutuselevõtt ja ajalooliste asukohapõhiste tegevuste ellukutsumine;
- kohalikud tööjõuresursid kasutatakse rohkem ära koha peal (oma vallas tööd leidnud inimeste osakaal tööjõus on suurenenud);
- ettevõtete sisseade on muutunud innovaatilisemaks;
- turule on toodud uuenduslikke tooteid ja teenuseid;
- Tartumaa Arendusseltsi piirkonnas uute toodete ja teenuste arvu kasv;
- ettevõtluskeskkonna paranemine;
- kohalike loodusressursside kasutusvõimaluste suurenemine;
- tööjõupuuduse vähenemine ja tööjõu kvalifikatsiooni tõus;
- innovatiivsete lahenduste suurenemine ettevõtluses;
- uute tootmisvõimsuste ja tootmispiirkondade välja arendamine.

KESKKOND

- korrastatud on olemasolevaid loodusobjekte;
- rajatud ning parendatud on loodus- ja matkaradasid;
- korrastatud ja parendatud on avalike puhkealaid;
- rajatud on uusi loodumajasid ja looduslikke puhkeplatse;
- korraldatud on keskkonnaalaseid ja -teadlikkust tõstvaid üritusi;
- turistide arv piirkonnas on kasvanud;
- loodusega seotud turismiettevõtete arv on suurenenud;

- piirkonnas pakutavate uute turismi ja puhke- ning virgestusteenuste arv on laienenud;
- looduskeskkonna puhtus on säilinud ja avalike puhkealade olukord paranenud;
- ümbertöötlemisega tegelevate ettevõtete arv on suurenenud.

VÕRGUSTIKUD

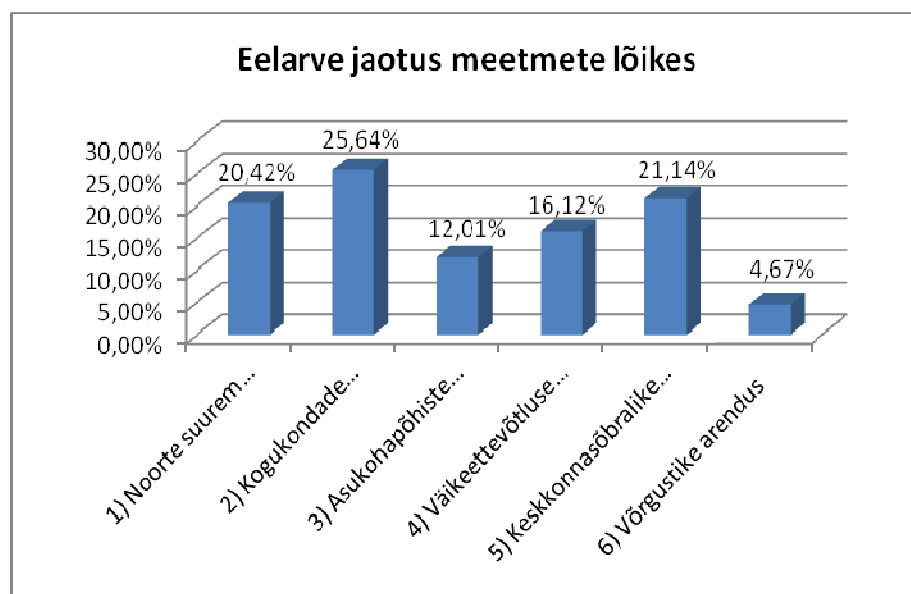
- tekkinud on uued piirkonnasisesed kontaktid ja koostöögrupid (nii ettevõtted kui MTÜd);
- tekkinud on rahvusvahelised kontaktid ja koostöögrupid;
- koostöögrupid on saavutanud ühised eesmärgid ja individuaalse kasu;
- koostöögruppide tegevus võimaldab paremat konkurentsivõimet.

7.2. Finantseerimine

Strateegia tulemuste saavutamise eelduseks on Tartumaa Arendusseltsi tegevuste jätkusuutlik rahastamine. Lisaks strateegia rakendamise finantseerimisele antakse antud peatükis ülevaade organisatsiooni jätkusuutlikkusest strateegia rakendamise perioodi lõppemise järgselt. Käesolevas peatükis esitatakse eelarve jagunemine aastate lõikes. Saavutatavad mõjud sõltuvad otseselt eelarve suurusest ja jaotusest, kuid on n-ö ajalises nihkes – toetuse andmisele järgneb selle rakendamine, millele omakorda järgneb tulemuste tekkimise faas. Pehmete toetuste korral tekivad tulemused kiiremini, investeringumeetmete korral pikaajalisemalt.

Strateegia eelarve koostamisel ja jagamisel on arvestatud protsentuaalse jagunemisega ning alljärgnevas tabelites ja joonistel on toodud välja vaid osakaalud. Üldisest eelarvest on 20% kujundatud Tartumaa Arendusseltsi eelarveks (strateegia rakendamise korraldamine ja organisatsiooni jätkusuutlikkuse tagamine) ning 80% meetmete eelarveks.

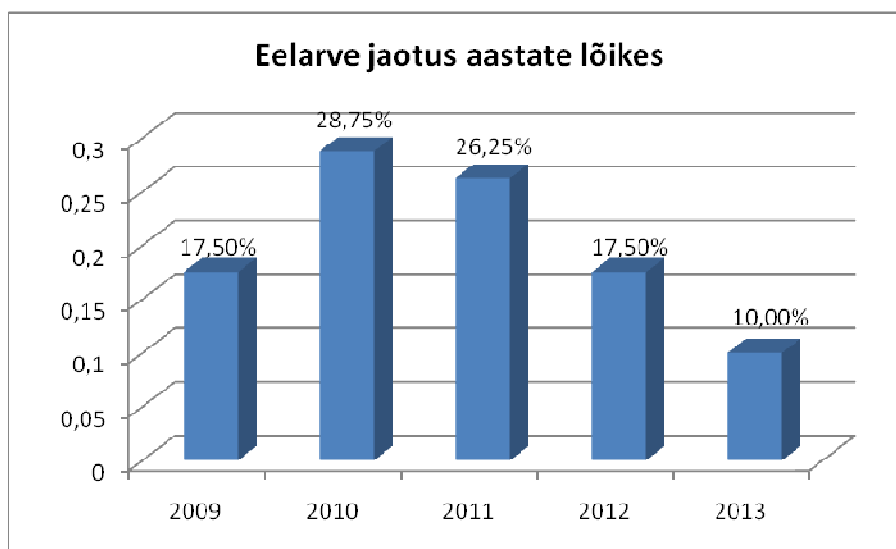
Alljärgnevalt on näidatud eelarve jagunemine aastate ja meetmete lõikes ning mõlemat informatsiooni koondav maatrikstabel.

Joonis 15
Eelarve jaotus meetmete lõikes

Meetmete vahel on eelarve jaotatud vastavalt vallaseminaride ning Tartumaa Arendusseltsi strateegiakomisjoni otsustele. Mõlemal hinnangul oli 50% osakaal, seega arvestati nii kohalike inimeste ja organisatsioonide arvamust kui ka TAS jätkusuutlikkuse ja üldiste eesmärkide vajadusi. Kõige rohkem raha eraldatakse toetusteks kogukonna võtmevaldkonna meetmesse „Kogukondade jätkusuutlikkuse arendamine ja tugevdamine”, mis kogus enim hääli nii vallaseminaridel kui ka strateegiakomisjoni koosolekul. Suhteliselt võrdse kaaluga on „Noorte suurema sidususe saavutamine kogukonnaga” ja „Keskkonnasõbralike elamis- ja puhkevõimaluste mitmekesistamine” meetmete eelarve. „Väike-ettevõtluse toetamine”; „Asukohapõhiste toodete ja teenuste arendamine” ja meetmega „Võrgustike arendus” seotud toetused on väiksemamahulised.

Nimetatud eelarvele tuginedes saab teha hinnanguid toetuste maksmise oodatavate tulemuste kohta. Enim muutusi tekib kogukonna meetme kaudu ning mõjud on suurimad aktiivsele ühiskonnagrupile. Sellist lahendust sooviti ka vallaseminaridel. Vähim arv taotlusi on laekumas ilmselt „Asukohapõhiste toodete ja teenuste arendamine” meetmes, kuivõrd tegemist on suhteliselt kitsale ringile suunatud meetmega. Samuti on „Võrgustike arenduse” meede suhteliselt väikse sihtgrupiga, kuna ettenähtud eelarve juures on võimalik läbi viia vaid väiksemamahulisi projekte.

Joonis 16
Eelarve jaotus aastate lõikes

Eelarve jagunemine aastate lõikes annab selge ülevaate toetuste maksmise võimalustest ning projektide ligikaudsest mahust. Joonisel 16 kirjeldatud eelarve jaotumine aastate lõikes määrati TASi strateegiakomisjoni koosolekul eesmärgiga tagada protsesside jätkuvus ning toetussummade maksimaalselt efektiivne kasutus raha ajaväärtuse seisukohast. Esimesel tegevusaastal toetuste maksmise süsteemid alles käivitatakse ning ei ole mõistlik suunata suures mahus raha alles arenevatesse protsessidesse. Teisel aastal on eelarve maht kõige suurem, kuna protsessid on käivitunud ja toetusi loodetakse välja maksta võimalikult suures mahus.

Järgmises tabelis on võetud kokku eelarve protsentuaalne jaotus nii perioodide kui meetmete kaupa, 100% on siin TASi eelarvest meetmetele mõeldud osa ehk 80% kogueelarvest. Suurima eelarvega periood on meede „Kogukondade jätkusuutlikkuse arendamine ja

tugevdamine” aastal 2010 (7,37 % kogueelarvest), väikseima eelarvega periood on meetme „Võrgustike arendus” toetused 2013. aastal (0,47 % kogueelarvest).

Tabel 34
Eelarve jaotus maatrikstabelis aastate ja meetmete lõikes

Meede	2009	2010	2011	2012	2013	Kokku
Noorte suurema sidususe saavutamine kogukonnaga	3,57%	5,87%	5,36%	3,57%	2,04%	20,42%
Kogukondade jätkusuutlikkuse arendamine ja tugevdamine	4,49%	7,37%	6,73%	4,49%	2,56%	25,64%
Asukohapõhiste toodete ja teenuste arendamine	2,10%	3,45%	3,15%	2,10%	1,20%	12,01%
Väikeettevõtlike toetamine	2,82%	4,63%	4,23%	2,82%	1,61%	16,12%
Keskkonnasõbralike elamis- ja puhkevõimaluste mitmekesistamine	3,70%	6,08%	5,55%	3,70%	2,11%	21,14%
Võrgustike arendus	0,82%	1,34%	1,23%	0,82%	0,47%	4,67%
Kokku	17,50%	28,75%	26,25%	17,50%	10,00%	100%

Strateegia rakendamise perioodi (2008 – 2013) järgselt võib lõppeda Tartumaa Arendusseltsi finantseerimine LEADER vahenditest, seega peab organisatsioon strateegia rakendamise perioodi jooksul muutuma piisavalt tugevaks ja jätkusuutlikuks, et saada hakkama juhul kui LEADER rahastust enam ei ole. TAS-i sõltumatust ja pikaajalist finantsilist jätkusuutlikkust aitavad tagada kolme liiki rahalised allikad:

- liikmemaksud,
- organisatsiooni majandustegevus,
- sise- ja välisriiklike fondide poolsed toetused.

Arvestuslikult vajab TAS 2014. aastal jooksvate tegevuskulude (töötajate palgad, büroo toimimine) katmiseks ligemale 1,5 miljoni krooni suurust eelarvet. Olulise osa 2014. aasta eelarvest kataksid liikmemaksud, mille hinnanguline suurus on 0,8 miljonit krooni. Võrdlusena tuues, siis 2008. aasta liikmemaksude suuruseks on ligi 0,5 miljonit krooni. Lisanduv raha tuleks nii liikmemaksude mõningasest suurendamisest kuid ka liikmete arvu kasvust.

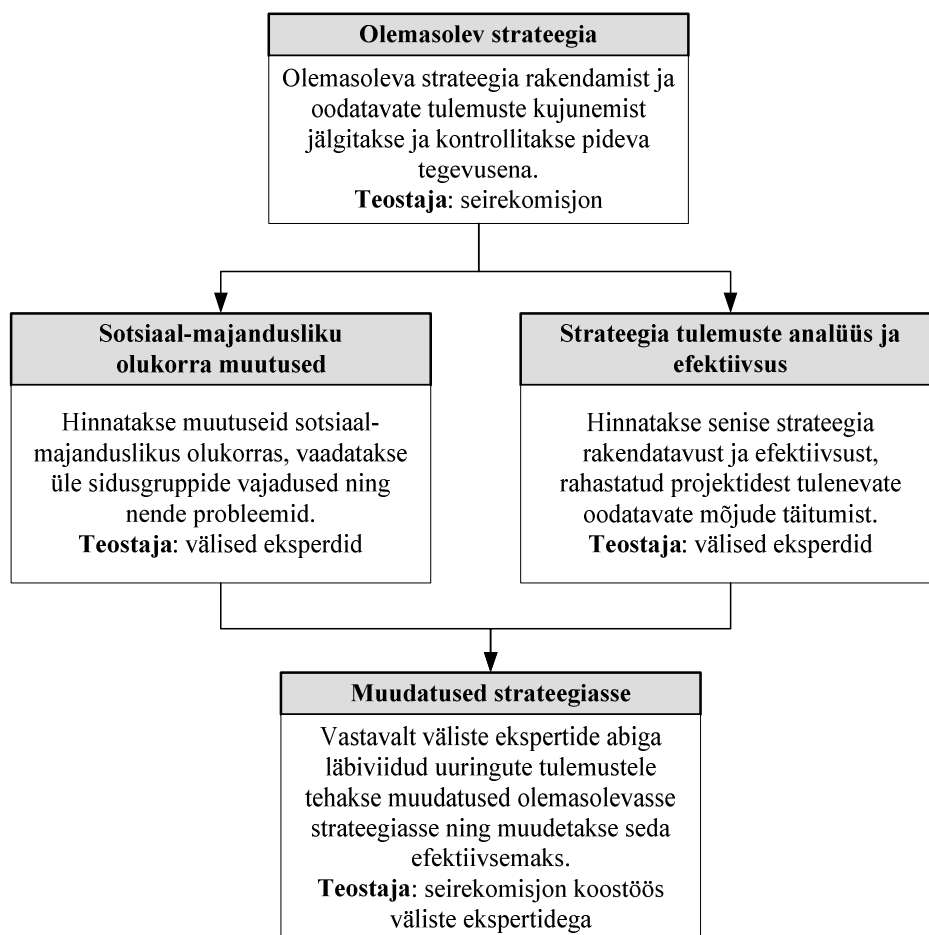
Puudujääv 0,7 miljonit krooni on reaalne teenida juurde projektide koostamise ja juhtimise teenuste pakkumisest kui ka uuringute ja analüüside teostamisest tegevuspiirkonna kohalikele omavalitsustele ja organisatsioonidele. Vastavate teenuste pakkumisega alustab TAS samaaegselt strateegia rakendamisega. Lisades siia juurde strateegia meetmete rakendamisel saadava märkimisväärse praktilise kogemuse, siis 2014. aastaks ette nähtud 0,7 miljoni krooni teenimine ei osutu eelduslikult probleemseks. Ilmselt on vastav summa isegi mõneti alahinnatud ning realselt osutub võimalikuks isegi enamate rahaliste vahendite kaasamine.

Kolmandast finantseerimisallikast ehk fondidest, ei ole konservatiivsuse põhimõttest lähtuvalt täiendavaid rahalisi eraldisi planeeritud. Samas on fondidest lisafinantseeringu hankimine igati reaalne, kuna esiteks omab organisatsioon kõiki vajalikke teadmisi projektitaotluste koostamiseks, ja teiseks on organisatsiooni tegevused abikõlblikud paljude potentsiaalsete toetusprogrammide raames. Kokkuvõttes saab kindlalt väita, et strateegia rakendamise järgsel perioodil suudab TAS jätkusuutlikult arendusorganisatsioonina edasi tegutseda.

7.3. Seire

Pideva seirega tagatakse meetme, strateegia või projekti tulemuslik rakendamine ning mõõdetakse strateegias püstitatud eesmärkide täitmist. Seire eesmärk on anda teavet vahendite kasutamise finants- ja sisuliste tulemuste saavutamisest. Seire aruandluse kaudu hinnatakse, mida on eraldatud abi eest tegelikult saavutatud (tulemused) ja kas tulemused vastavad planeerimise faasis seatud eesmärkidele.

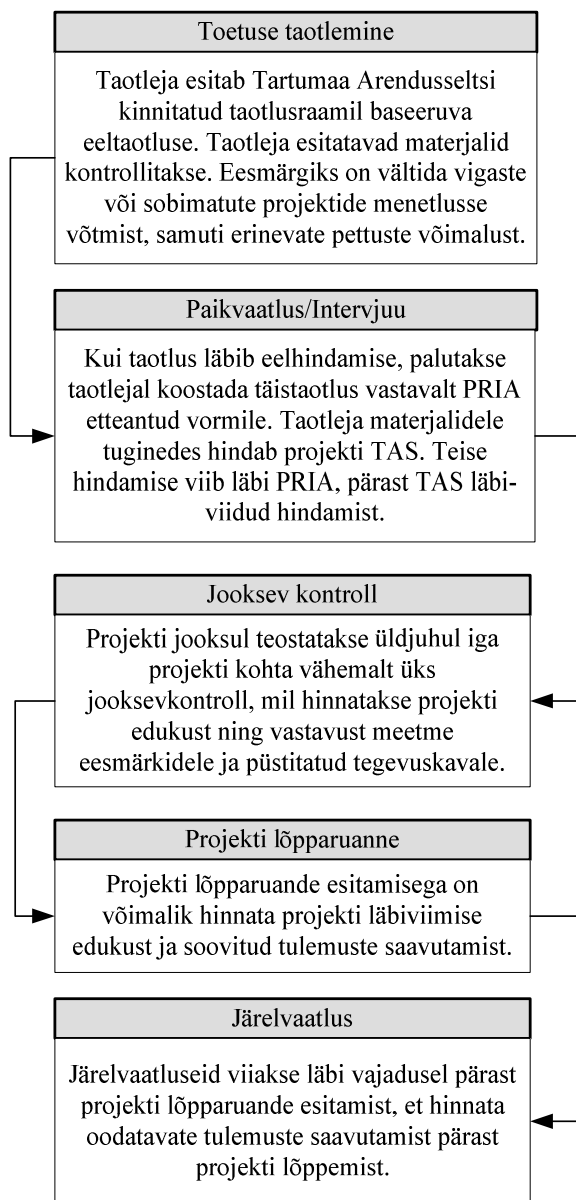
Seire **strateegia tasandil** on vajalik selle edukaks ja asjakohaseks rakendamiseks. Strateegia tasandil teevad seiret nii Tartumaa Arendusseltsi seirekomisjon (mille liikmetest vähemalt pooled on soovituslikult organisatsioonivälised isikud) kui välised eksperdid, eesmärgiga kindlustada strateegia tulemuslik, kvaliteetne ja õiglane rakendamine. Põhjalik seire toimub 2010. aastal, kui vaadatakse üle strateegia adekvaatsus ja asjakohasus ning viiakse sisse muutunud keskkonnast ning senise tegevuse põhjal selgunud vajalikud muudatused. Seire käigus tellitakse uuringuid – on vajalik hinnata nii sotsiaal-majandusliku olukorra ja sellega seotud sihtgruppide vajaduste muutumist kui strateegia rakendamise tulemusi ja eesmärkide saavutamist. Läbi viidud uuringute tulemuste alusel strateegiat uuendatakse. Alljärgnev joonis selgitab detailsemalt strateegia tasandil tehtavat seiret.

Joonis 17
Strateegia tasandil läbiviidava seire skeem

Seire **projekti tasandil** on projekti elluviimise ja tulemuste jälgimine, et kindlustada projekti tulemuslik rakendamine vastavalt eesmärkidele ja taotluse rahuldamise otsuses määratud

tingimustele. Seire toimub alates taotluse menetlemisest kuni projekti lõppemiseni. See on kohapealne kontroll, mis hõlmab paikvaatlust, jooksvat kontrolli projekti rakendusfaasis ja järelkontrolli. Eesmärk on tuvastada, kas projekt realselt eksisteerib ning tegutseb vastavalt abi andmise otsusele. Projekti tasandil korraldab seiret TASI juhatuse määratud seirekomisjon. Alljärgneval joonisel on selgitatud projekti tasandil toimuva seire etappe:

Joonis 18
Projekti tasandil läbiviidava seire skeem.

Kahetasandilise seire abil on võimalik tagada vajalik kontrollisüsteem. Täpsemad seire tingimused ja korra kehtestab strateegiaga koos loodav rakenduskava.

8. STRATEEGIA KOOSTAMISE PROTSESS JA STRATEEGIA KOOSTAMISEL KASUTATUD MATERJALID

Alljärgnevalt on antud ülevaade strateegia koostamise etappidest, kaasatud osapooltest, osalenud ja koordineerinud töörühmadest ja nende teemavaldkondadest, kaasatud ekspertidest, strateegia koostamise aluseks olnud uuringutest ja üritustest.

Strateegia läbivaks põhimõtteks on arvestamine LEADER-põhimõtetega, milleks on altpoolt üles suunatud vajaduste teadvustamine, sektorite koostöö ja partnerlus, piirkonnapõhisus ning uuenduslikkus. **Samuti on peetud äärmiselt oluliseks, et kõikidel piirkondadel, organisatsioonidel ja elanike gruppidel, sh noortel oleks võimalus strateegia koostamisel osaleda.**

Strateegia lähtealuste määratlemine

Tartumaa Arendusseltsi LEADERi strateegia koostamiseks moodustati viis teemapõhist töörühma – noored, keskkond, ettevõtlus, kogukonnad, võrgustikud – ning üks strateegia juhttöörühm, kuhu kuulusid TASI tegevjuht ja teemapõhiste töörühmade juhid. Strateegia töörühmadesse kuulusid Tartumaa Arendusseltsi tegevjuht, teemapõhiste töörühmade juhid ja teemapõhiste töörühmade liikmed. Keskmiselt oli töörühmas 5-7 liiget. Töörühmade juhtide määramise eelduseks oli nende aktiivne seotus vastava valdkonnaga. Juhid vastutasid oma rühma töökorralduse ja tulemuste saavutamise eest. Töörühma liikmete ülesandeks oli osaleda kohtumistel ja võtta aktiivselt osa töörühma tööst.

Järgnevalt kokkuvõtte sellest, kuidas strateegia koostamise vastutusvaldkonnad jaotusid erinevate strateegia töörühmade vahel:

- lähtematerjalide kogumine ja koondamine – TASI tegevtootajad;
- piirkonna ja sihtrühmade probleemide täpsustamine – teemapõhised töörühmad;
- visiooni kirjeldamine ja eesmärkide määratlemine, sh arengusuundumuste täpsem kirjeldamine – strateegiakomisjon;
- tegevuskava ja eelarve – strateegiakomisjon;
- strateegia avalikustamine (kommunikatsiooni ja avalikustamise plaan), elluviimine ja hindamine – strateegiakomisjon.

Strateegia koostamist ettevalmistavad tegevused olid järgmised:

1. Esmaste vajaduste ja võtmeprobleemide määratlemisele ning tegevusplaani koostamisele eelnes kohalike omavalitsuste külastamine. Novembrist 2006 kuni aprillini 2007 külastati kõiki TASI tegevuses osalevaid valdasid ning sealsete esindajate osavõtul viidi läbi ümarlauad (osales ligi 100 inimest). Külastuste eesmärgiks oli nii TASI ja strateegia esialgne tutvustamine kui kohapealse info kogumine vajaduste ja probleemide kohta. Valdades läbiviidud ürituste sihtgrupp oli kohalikud elanikud, vallavalitsuste liikmed ja kohalike organisatsioonide esindajad, väikeste eranditega olid tavapäraselt esindatud kõigi kolme

sektori esindajad. Arvestades läbi viidud kohtumiste ja osalejate suurt arvu ei ole kõigi kokkusaamiste protokolle strateegiale lisatud, kuid need on kättesaadavad Tartumaa Arendusseltsis.

2. Teine strateegia koostamist ettevalmistav etapp oli tegevusplaani koostamine. Selles fikseeriti järgmised tegevused: strateegia koostamise aja- ja tegevuskava, sh tegevuste eest vastutajad (vt. Lisa 3); lähteuuringute läbiviimise vajadus ja eesmärgid; strateegia sihtrühmade kaasamine ja kaasamiseks vajalikud tegevused; väliste ekspertide kaasamine ja nende poolt teostatavad tegevused. Tegevusplaani koostas TASI tegevjuht koostöös strateegia töörühmaga ning tegevusplaani kinnitati juhatuse poolt.

3. Esialgne vajaduste kaardistamine ja võtmeprobleemide määratlemine hõlmas lähtematerjalide kogumist ning üldist tegevuspiirkonna analüüsi. Osalesid strateegia koostamise töörühmad ja nende kaudu kõik olulisemad huvigrupid. Töörühmad moodustati mais 2007. Töörühmade kokkusaamise sagedus oli keskmiselt 2-4 korda kuus, strateegia töörühm kogunes 4 korda kuus. Paralleelselt esmaste vajaduste kaardistamise ja võtmeprobleemide määratlemisega osalesid töörühmade esindajad (üldisemalt kõik TASI liikmed) koolitustel ja infopäevadel (järgnevalt on loetletud vaid kõige olulisemad üritused).

9. märts 2007, Võnnu. Kolme sektori koostöö infopäev, osalesid TASI juhatuse ja strateegia töörühmade esindajad (15 inimest⁵).

29.–30. mai 2007, Alatskivi. Tartumaa Arendusseltsi strateegia koostamise koolitus, osalesid TASI juhatuse ja liikmed (25 inimest).

4.–5. juuni 2007, Tartu. Seminar “LEADER Soomes – kogemused ja võimalused”, osalesid TASI liikmed (25 inimest).

6.–8. september 2007, Viisari Soome. Õppereis Soome Viisari RY tegevuspiirkonda, osalesid TASI juhatuse liikmed ja strateegia töörühma liikmed (15 inimest).

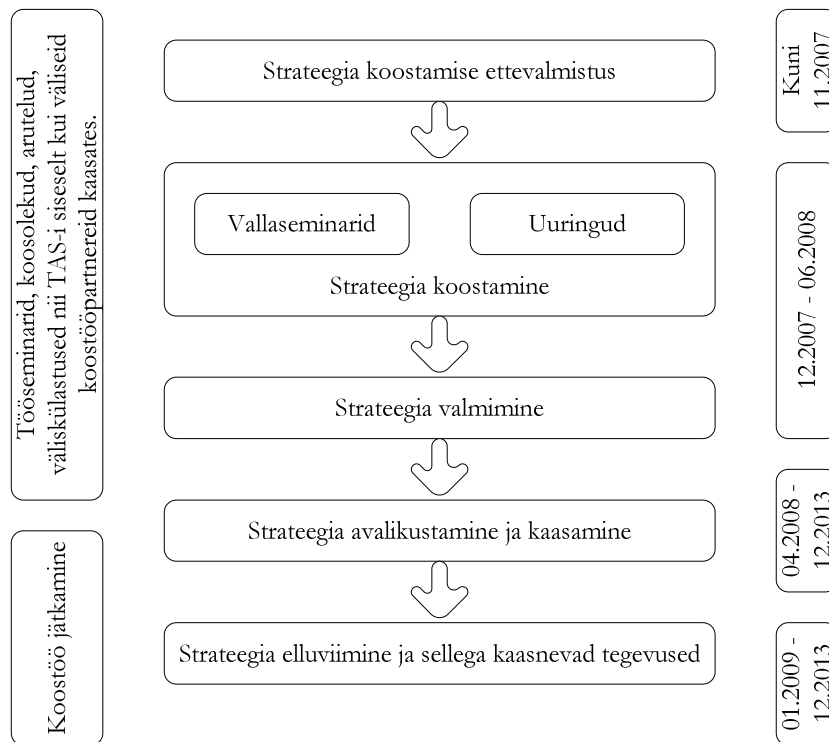
13. september 2007, Ülenurme. Meeskonnatöö koolitus, osalesid TASI juhatuse liikmed (10 inimest).

17. oktoober 2007, Waide hotell. Välismõjude seminar, osalesid TASI juhatuse ja liikmed (15 inimest).

Strateegia koostamine

Strateegia koostamine algas lähtealuste määratlemisega ja lõppes strateegiadokumendi valmimisega 2008. aasta aprilli keskpaigas. Alljärgnevalt on esitatud olulisemad strateegia koostamise tegevused, mis osaliselt ajaliselt kattusid.

⁵ Siin ja edaspidi on antud üritustel osalenute arv 5- inimeselise täpsusega. Kuigi kõikide ürituste kohta on olemas korrektsed protokollid, siis paratamatult ei ole kõik osalejad oma osavõttu sama hoolega märkinud, seega täpne osalejate arvu märkimine võiks eksitavaks osutuda.

Joonis 19
Strateegia koostamise etapid

Väliste ekspertide kaasamine (vastutas TASi tegevjuht). Strateegia kvaliteedi parendamiseks kaasati eksperdid (koostöölepingud sõlmiti 2007. aasta detsembris). Indrek Golbergi ja Andres Agana (I.G. Capital Investments OÜ) ülesanne oli nõustada strateegia koostamist ning viia läbi vajaduste kaardistamise uuringud. Nii Indrek Golbergil kui Andres Aganal on pikaajaline kogemus strateegiate koostamisel ja juhendamisel, samuti on nad Tartu Ülikooli majandusteaduskonna õppejõud.

Sirje Simmo ja Anu Reiljani ülesandeks oli hinnata koostatava strateegia kvaliteeti ning vastavust juhendmaterjalidele. Mõlemad eksperdid pidid esitama koostatud strateegia kohta kolm ekspertiisi, mis olid aluseks täiendustele ja parandustele ning lisaks viima läbi infopäevad ja koolitused strateegia töörühmale. Sirje Simmo on Tartu ERKAS OÜ juhataja ning erinevate strateegiliste dokumentidega olnud tegev enam kui viis aastat. Anu Reiljan on Tartu Ülikooli majandusteaduskonnas strateegilist juhtimist ja sellega seonduvaid aineid õpetav õppejõud, kes paralleelselt ülikooli õppetööga tegutseb aktiivselt ka era- ja kolmanda sektori nõustajana.

Pärast ettevalmistavate tegevuste lõppemist algas 2007. aasta detsembris **strateegia alapunktide lahti kirjutamine**. Alustati võtmevaldkondade meetmete ja neis sisalduvate tegevuste kirjeldamisega. Sellele järgnes meetmete esitlemine kohalikes omavalitsustes (vt ka järgmine punkt), saadud tulemuste analüüsimine ning meetmete lõplik prioriseerimine. Meetmete tähtsusjärjestamisel lähtuti nii vallaseminaride tulemustest (osakaal 50%) kui strateegia töörühma arvamusest (osakaal 50%). Nimetatud tegevuste teostamise eest vastutasid lisaks strateegia töörühmale ka TASi tegevjuht Kristiina Liimand ning välised eksperdid Indrek Golberg ja Andres Agan.

Vallaseminaride (jaanuar 2008) eesmärk oli saada teada potentsiaalsete kasusaajate hinnang väljapakutud meetmetele. Hindamiseks esitati 12 meedet, mis paluti osalejatest moodustatud

töögruppidel olulisuse järgi reastada. Kokku viidi läbi viis vallaseminari, kus osalesid 16 valla esindajad (107 inimest) ehk keskmiselt 21,4 inimest kohtumise ja 6,7 valla kohta. Vastavaid näitajaid saab üsna hästi kasutada üldise kaasatuse hindamiseks, sest samasugune osalejate arv ja struktuur iseloomustab ka kõiki teisi lõppkasusaajate osalusel läbiviidud üritusi ja teabepäevi.

Ligemale viiendik (18,7%) kõikidest vallaseminaril osalejatest olid eraettevõtjad. Kolm viiendikku (62,6%) osalejatest töötasid erinevatel ametikohtadel, ülejäänud viiendik jagunes töötute, pensionäride ja (üli)õpilaste (12,1%) vahel. 51,4% osalejatest oli kõrgema haridusega, neist 44,9% olid lõpetanud mõne kõrgema kooli ning täiendavalt 6,5% omas kas rakendus- või teaduskraadi (sh doktorikraadi). Seminaridel osalejate haridustase ületas oluliselt nii Tartu maakonna keskmist kõrgharidusega isikute suhtarvu 13,7%. Naised moodustasid osalejate arvust kaks kolmandikku. Ootuspäraselt oli kohal üsna palju TASI liikmeid (kokku 45,8% osalejatest), sh enamus juhatuse liikmetest (15 inimest 16st). Samas oli hea näitaja suur mitteliikmete arv (54,2%), mis näitab, et LEADERi strateegia on oluline ka tavainimestele.

Strateegia täiendamiseks viidi läbi **kaks uuringut kahes etapis**. Esimese uuringu eesmärk oli saada ülevaade tegevuspiirkonna sotsiaalmajanduslikust olukorrast ja trendidest ning kohalike omavalitsuste tugevustest ja nõrkustest. Uuringu esimeses etapis (juuli 2007 kuni september 2007) saatis TASI tegevjuht igale tegevuspiirkonna vallavalitsusele küsitlusankeedi, millega uuriti erinevaid sotsiaalmajanduslikke näitajaid (kultuur, sotsiaal, tervishoid, sport, MTÜde tegevus, noorte olukord jne). Uuringu teine etapp korraldati paralleelselt vallaseminaridega 2008. aasta jaanuaris ning selle viisid läbi TASI tegevjuht ja kaasatud välisekspertid. Teise etapi läbiviimiseks moodustati valdade töörühmad ning anti neile ülesandeks kirjeldada valdade tugevusi ja nõrkusi. Ekspertide abil analüüsiti mõlema etapi tulemusi, mis on integreeritud strateegia kolmandasse ja neljandasse osasse.

Teine uuring viidi läbi 2008. aasta jaanuaris ja veebruaris välisekspertide poolt. Uuringu esimene osa oli statistikaameti ja varasemate uuringutulemuste analüüs ja süntees ning tegevuspiirkonda kirjeldavate arvandmete väljatoomine. Esimese osa tulemusi on kasutatud strateegia kolmanda osa koostamisel. Uuringu teine osa põhines strateegiaga seotud arengudokumentide analüüsil ning selle peamine eesmärk oli ühisosade kaardistamine ning teostatavate tegevuste võrdlemine. Uuringu teise osa tulemused leidsid rakendust strateegia viienda osa koostamisel.

Strateegia lõplik koostamine toimus eelnevates etappides saadud tulemuste põhjal strateegia töörühma ja välisekspertide osalusel jaanuarist kuni juunini 2008 kui strateegia lõplikult kinnitati. Toeks olid töörühmade regulaarsed koosolekud ja nõupidamised. Paralleelselt strateegia koostamisega osalesid töörühmade esindajad ja eksperdid (üldisemalt kõik TASI liikmed) alljärgnevalt nimetatud olulisematel koolitustel ja infopäevadel:

30. november 2007, Tartu. Strateegiaseminar vallaseminaride ettevalmistamise ja strateegia avalikustamise teemal, osalesid TASI juhtkonna liikmed ja strateegia töörühma esindajad ning välised eksperdid (10 inimest).

6.-7. detsember 2007, Võru Kubija. Meeskonnatöö koolitus, osalesid TASI juhtkonna liikmed (15 inimest).

7. jaanuar 2008, Tartu. Tööseminar (kommunikatsiooniplaan, strateegia koostamine), osalesid TASI juhtkonna liikmed, töörühmade esindajad, välised eksperdid (15 inimest).

13. veebruar 2008, Tartu. Strateegiaseminar (vallaseminaride analüüs, uuringute vahekokkuvõte), osalesid TASi juhtkonna liikmed, töörühmade esindajad, välisekspertid (15 inimest).
27. veebruar 2008, Tartu. Strateegiaseminar (strateegia koostamise vahekokkuvõte). Osalesid TASi juhtkonna liikmed, töörühmade esindajad, välised eksperdid (15 inimest).
- 10.–13. märts 2008, Viisari Soome. Töökoosolekud Soome LEADER tegevusgrupi Viisari RY juures, osalesid TASi tegevjuht ja ekspert.
14. märts 2008, Raadimõisa hotell. Koolitus “Tartumaa tulevik – meie võimalused seda kujundada”, osalesid TASi juhtkonna liikmed, töörühmade esindajad, välised eksperdid, koostööpartnerite esindajad (25 inimest).
18. märts 2008, Tartu. Strateegiaseminar, Tartumaa Arendusseltsi arengustrateegia ekspertiis ja LEADER-määruse tutvustus. Osalesid TASi juhtkonna liikmed, töörühmade esindajad, välised eksperdid, koostööpartnerid (Tartu Maavalitsus, MTÜde esindajad, ettevõtete esindajad) (15 inimest).
24. märts 2008, Tartu. Strateegianõupidamine koostööpartneritega. Osalesid TASi juhtkonna liikmed, töörühmade esindajad, välised eksperdid, koostööpartnerid (Tartu Maavalitsus, MTÜde esindajad, ettevõtete esindajad) (15 inimest).
26. märts 2008, Tartu. Strateegiakomisjoni seminar: Eelarve jaotus ja strateegia rakendamine. Osalesid TASi juhtkonna liikmed, töörühmade esindajad, välised eksperdid, koostööpartnerid (Tartu Maavalitsus, MTÜde esindajad, ettevõtete esindajad) (15 inimest).
- 4.-05. aprill 2008, Pärnumaa ja Viljandimaa. Ühine õppereis ja koostööseminar tegevusgrupiga Rohelise Jõemaa Koostöökogu, osalesid TASi juhtkonna liikmed, strateegia töörühma esindajad, Rohelise Jõemaa Koostöökogu esindajad (15 inimest).
- 09.-10. aprill 2008, Värskas. Kolme LEADER strateegiat koostava tegevusgrupi Tartumaa Arendusselts, Piiriveere Liider ja Võrtsjärve Ühendus koostööseminar. Osalesid TAS-i juhtkonna liikmed, strateegia töörühma liikmed, Piiriveere Liidri ja Võrtsjärve Ühenduse esindajad (20 inimest).
16. aprill 2008, Tartu. Strateegia esialgne tutvustamine Tartumaa Omavalitsuste Liidu liikmetele. Osalesid TAS-i tegevuspiirkonda kuuluvate omavalitsuste esindajad, TAS-i juhtkonna liikmed ja strateegia töörühma liikmed (25 inimest).
- 22.-26. aprill 2008, Tšehhi. Õppereis kogemuste omandamiseks TAS-i Tšehhi koostööpartnerite juurde. Osalesid TAS-i juhtkonna liikmed, strateegia töörühma liikmed, Tšehhi kohalike tegevusgruppide liikmed (25 inimest).
29. aprill 2008, Tartu. Strateegia avalikustamine. Osalesid TAS-i juhtkonna liikmed, TAS-i tavaliikmed, välisekspertid, koostööpartnerite esindajad ja teised huvitatud kuulajad (45 inimest).
- 14.-16. mai 2008, Leedu. Õppereis ja koostööseminar kogemuste omandamiseks TAS-i Leedu koostööpartnerite juurde. Osalesid TAS-i tegevjuht, Tartumaa valdade esindajad, Leedu kohalike tegevusgruppide liikmed (45 inimest).

19.-24. mai 2008, Itaalia. Õppereis ja koostööseminar kogemuste omandamiseks TAS-i Itaalia koostööpartnerite juurde. Osalesid TAS-i juhtkonna liikmed, strateegia töörühma liikmed, Verde Irpinia ja Gargano tegevusgruppide liikmed (20 inimest).

6.-7. juuni 2008, Läti. Õppereis ja koostööseminar kogemuste omandamiseks TAS-i Läti koostööpartneri juurde. Osalesid TAS-i liikmed, strateegia töörühma liikmed, Kandava Partnership tegevusgrupi liikmed (35 inimest).

13. juuni 2008, Reola. Strateegia kinnitamine üldkoosolekul (vt. Lisa 2). Osalesid TAS-i liikmed (35 inimest, volitustega 61).

Strateegia valmimisele järgnesid avalikustamine ja kaasamine (vastavalt strateegia kuues osa) ning ellu viimine (strateegia üheksas osa). Strateegia oodatavad tulemused ja seiretegevuse ülevaade on esitatud strateegia seitsmendas osas.

Strateegia koostamisel kasutatud materjalid

Strateegia koostamisel kasutati järgmisi materjale ja infoallikaid:

Laiemad strateegilised dokumendid ja seadusandlikud aktid

Eesti Maaelu Arengukava 2007 – 2013

Eesti Edu 2014. Vabariigi Valitsuse strateegiadokument.

Säästev Eesti 21. Eesti säästva arengu riiklik strateegia

Üleriigiline planeering Eesti 2010

Ühiskondlik lepe

Tartu maakonna arengustrateegia 2014. aastani "Väärt elu haritud maal"

Tartumaa maakonnaplaneering

Peipsiveere arengustrateegia kuni 2013. Peipsiveere 2013 – väärt elukeskkond kauni Peipsi kaldal!

Eesti riikliku arengukava Euroopa Liidu struktuurifondide kasutuselevõtuks (ühtne programmdokument 2004–2006) meetme 3.6 «Kohaliku initsiatiivi arendamine – LEADER-tüüpi meede» tingimused

LEADERi määruse eelnõu aastateks 2007–2013 (LEADER tegevusgrupi toetuse ja projektitoetuse saamise nõuded, toetuse taotlemise ja taotluse menetlemise täpsem kord) tööversioon

Kohalike omavalitsuste arengukavad

Puhja - loovuse ja energia vald. Puhja valla strateegiline arengukava aastani 2012

Konguta valla arengukava 2008 – 2015. Tegevuskava 2008- 2013

Vara valla arengukava 2002 – 2010

Võnnu valla arengukava aastateks 2007 – 2013

Laeva valla arengukava 2007 – 2013

Alatskivi valla arengukava 2005 – 2010+

Kambja valla arengukava 2007 – 2016
Peipsiääre valla arengukava 2008 – 2013
Meeksi valla majanduse arengukava ja –võimalused aastateks 2004 – 2010
Nõo valla arengukava. Strateegia 2020. Investeeringute kava aastateks 2008 – 2011
Luunja valla arengukava 2004 – 2010
Ülenurme valla arengukava aastateks 2008 – 2011
Tähtvere valla arengukava 2007 – 2013
Mina ja Mäksa – mõnusalt koos! Mäksa valla arengukava aastani 2011
Haaslava valla arengukava 2004 – 2012
Tartu valla arengukava aastateks 2007 – 2012

Teised juhendmaterjalid ja statistilised andmed

Kohaliku initsiatiivi arendamine Eesti linnad ja vallad arvudes 2007 LEADER-lähenemine.
Soovitused kohaliku tegevusgrupi tegevuspiirkonna strateegia koostamiseks
LEADERi edulood Euroopa Liidus. Käsiraamat
LEADER+. Action in the Finnish countryside in 2001 – 2006
Linnad ja vallad arvudes. 2007
Maa-ameti infoportaal – 2008
Äriregistri teabesüsteem – 2008
Tartumaa Arvudes – 2005, 2006
Statistikaameti andmebaas [www.stat.ee]
Aruanne. Vallaseminarid – jaanuar 2008

9. STRATEEGIA ELLUVIIMISE KAVA

Tartumaa Arendusseltsi strateegia elluviimise kava annab ülevaate tegevustest, mis tagavad strateegia eduka elluviimise kuni 31. detsembrini 2013. Strateegia elluviimine jaguneb kaheks perioodiks – kuni meetmete reaalse avanemiseni ja sellele järgnev taotlemise periood. Strateegia valmimise järel (30. juuni 2008) on vajalik koostada põhjalik rakenduskava, mis kirjeldab detailselt meetmeid, nõustamis-, hindamis- ja seireprotsessi. Alljärgnevalt on selgitatud detailsemalt elluviimisega seotud protsesse.

1. **Strateegia koostamine ning esitamine Põllumajandusministeeriumile.** Tähtaeg 30. juuni 2008.

Strateegia koostamine algas sügisel 2006 ja lõppes strateegia kinnitamisega TASI üldkoosolekul juunis 2008 (vt. Lisa 2). Läbi sidusgruppide kaasamise, arutelude ja koosolekute on jõutud strateegiani, mis on aluseks LEADER-programmi põhimõtete elluviimisele. Pärast kinnitamist esitatakse strateegia koos taotlusega PRIA-le. Seejärel jätkab TAS strateegia rakendamise ette valmistamist.

2. **Strateegia rakenduskava väljatöötamine ja koostamine.** 15. augustiks 2008 esitatakse PRIAle uus toetusetaotlus koos strateegia rakenduskavaga aastaks 2008; 1. novembriks 2008 esitatakse strateegia rakendamiskava aastaks 2009.

Strateegia koostamise järel valmib dokument, mis üksikasjalikult määratleb meetmete sisu, hindamise protsessi ja projektide seire korra. Rakenduskava koosneb meetmete kirjeldustest, eelarvelistest mahtudest, taotluste valiku põhimõtetest, hindamise korrast, kaasamise ja teavitamise kavast, võrgustiku arendamise kavast ning projektide täitmise seire ja kontrolli korrast. Rakenduskava töötatakse välja 2008. aasta sügisel, hiljemalt 1. novembriks 2008.

3. **Strateegia rakendamiseks vajaliku nõustamissüsteemi loomine** (30. juuni – 01. november 2008)

Strateegia edukaks rakendamiseks on vaja potentsiaalseid taotlejaid igati abistada ja nõustada. Aidates taotlejatel paremini mõista meetmete sisu ning toetuste andmise eesmärgi tagatakse nõuetekohased taotlused. Tartumaa Arendusselts on planeerinud palgata meetmespetsialisti, kelle tööülesannete hulka kuulub taotlejate nõustamine. Nõustamissüsteem töötatakse välja hiljemalt 31. detsembriks 2008.

4. **Strateegia rakendamiseks vajaliku hindamiskomisjoni kokkukutsumine** (30. juuni – 01. november 2008)

Toetuste määramisel on vaja hinnata taotluste sobivust meetme eesmärkidega ning taotleja organisatoorset võimekust. Rakenduskava alusel hindab vastav komisjon taotlusi igas kvartalis. Hindamiskomisjoni kinnitatakse hiljemalt 31. detsembriks 2008, s.o enne meetmete avanemist. Hindamiskomisjonis on TASI juhatuse liikmed, väliseksperdid ja

koostööpartnerid. Hindamiskomisjoni liikmete erialane taust peab tagama vajalikud majanduslikud, finantsilised, sotsiaalsed ja kultuurilised teadmised. Hindamiskomisjoni esimene ülesanne on rakenduskava ja hindamisprotsessiga tutvumine, siis tuleb valmistada ette dokumentatsioon ja luua tehniline baas taotluste menetlemiseks.

5. Strateegia rakendamiseks vajaliku seirekomisjoni kokkukutsumine (30. juuni – 01. november 2008)

Seirekomisjoni kutsutakse kokku samaaegselt hindamiskomisjoniga. Seirekomisjoni eesmärk on hinnata strateegia rakendamist ning projektitaotluste esitajate vajadusi. Seirekomisjon viib läbi paikvaatlusi ja vajadusel intervjuusid taotlejatega. Seirekomisjon annab TASI juhatusele teada võimalikest kõrvalekaldumistest ning strateegia rakendamise raskustest. Seirekomisjoni liikmeteks valitakse isikud, kelle teadmised võimaldavad rakendusprotsessi objektiivselt hinnata.

6. Meetmete avanemine ja strateegia rakendamise algus (2009 I poolaasta, eeldatavalt jaanuar 2009)

Meetmed avatakse taotlemiseks jaanuaris 2009. aastal ning siis algab strateegia reaalne rakendamine. Selleks ajaks on lõplikult valminud nii strateegia kui rakenduskava ning kokku kutsutud vajalikud komisjonid. Samuti on Tartumaa Arendusseltsi juurde loodud täiendavad töökohad strateegia rakendamiseks ja taotlejate nõustamiseks.

7. Projektitaotluste menetlemine (jaanuar 2009 kuni 31. detsember 2013)

Projektitaotluste menetlemine toimub strateegia rakendamise ajal kord kvartalis hindamiskomisjoni koosolekul, kus määratakse taotluste vastavus meetme eesmärkidele ning punktisumma vastavalt hindamiskriteeriumitele. Projektitaotlustest moodustatakse pingerida vastavalt punktide kogusummale. Projektid saavad raha hindamiskomisjoni koostatud pingerea alusel vastavalt meetme eelarvele.

Hindamise juures on uuenduslik partnerlus kolme osapoole vahel ning sellest tulenev kaasamine. Teiste toetusmeetmete puhul eeldatakse tavaliselt väga konkreetset taotleja ja kasusaaja suhet, LEADER-programmi puhul ei ole taotleja ainuesinduslikkus nii oluline. Mida rohkem osapooli on taotlusega seotud ja mida laiapõhjalisem on kasusaajate võrgustik, seda paremini programm oma eesmärke täidab. Teiste rakendusasutuste puhul võib partnerlust ja seotust pidada ka negatiivseks teguriks, kuid LEADER-programmi puhul on igakülgne koostöö ja partnerlus vaid tugevdav jõud.

Teine uuendus hindamise juures on kriteeriumide jaotamine kolme gruppi. Esimese hindamiskriteeriumide grupi eesmärk on selgitada toetustaotluse vastavust üldistele LEADERi põhimõtetele ning hinnata projekti elujõudu ja jätkusuutlikkust. Teine kriteeriumide grupp hindab taotluse vastavust meetme eesmärkidele ja tegevussuundadele. Kolmas grupp hindab taotluse sobivust piirkondlike eelistustega. Analüüside ja arutelude tulemusena on kujunenud terviklik pilt tugevustest ja nõrkustest TASI erinevates alapiirkondades (Peipsiveere, Lähi-Tartu, Lõuna ja Lääne-Tartu) ning kolmanda grupi kriteeriumide järgi püütakse enim taotlusi suunata just piirkonnale iseloomulike probleemide lahendamiseks.

Kolmandaks uuenduseks hindamise juures on toetuste ja eelarve lahususe printsiip. Paljude rakendusüksuste puhul konkureerivad erinevad toetused samadele rahastamisallikatele ning

tekib konkurents erineva tasandi projektide vahel. Selle vältimiseks on TASil täpselt määratletud toetuste rahuldamise määrad ning toetusraha ei võeta teise meetme eelarvest. Raha ümberjagamine on võimalik vaid siis, kui perioodi lõpus jääb mõne meetme all raha üle ning seda saab siis suunata populaarsema või kulukama toetuse väljamaksmisele.

8. Tartumaa Arendusseltsi strateegia elluviimise hindamine ja strateegia korrigeerimine (2010)

2010. aastal on võimalik Tartumaa Arendusseltsil korrigeerida olemasolevat strateegiat vastavalt muutunud oludele. Selleks ajaks on strateegia rakendamise käigus tekkinud vajalikud teadmised ja kogemused.

9. Kaasamine TASi strateegia elluviimiseks (2008 – 2013)

Kaasamine on pikaajaline protsess ning sidusgrupe on vaja teavitada kohe pärast strateegia valmimist. 29. aprillil 2008. aastal tutvustati valmis strateegiat esmakordselt laiemale üldsusele. Meetmete avanemise eel korraldatakse kampaania, kus tutvustatakse meetmeid ja hindamiskriteeriume põhjalikult. Infokanalitena on planeeritud ajalehed Peipsirannik ja Postimees, Kuku raadio, vallalehed, TASi infokiri, TASi kodulehekülge jne. Meetmete avanedes toimub pidev kaasamine, mis on pigem individuaalse sisuga. Infovoos kandjateks on planeeritud erinevad infokanalid TASi koduleht, TASi infokiri, vallalehed jt, peamine kaasamine peab toimuma läbi inimeste.

10. Uuringud TASi strateegia paremaks rakendamiseks (2008 – 2013)

Tartumaa Arendusselts planeerib strateegia rakendamise perioodil tellida täiendavaid uuringuid ja eksperthinnanguid tegevuspiirkonna majanduslike ja sotsiaalsete arengute analüüsimiseks. Nimetatud uuringud ja eksperthinnangud aitavad saada objektiivsemat pilti piirkonna vajadustest ning neid kasutatakse nii strateegia tulemuslikkuse hindamiseks kui Tartumaa Arendusseltsi edasise tegevuse planeerimiseks. Kuna uuringutest ja eksperthinnangutest saadav info on aluseks piirkonna kitsaskohtade väljatoomisele, siis on nad hästi kasutatavad olemasolevate toetusmeetmete parendamiseks ja uute toetusmeetmete ja arengutegevuste väljatöötamiseks. Olulisemad uuringusuunad on esitatud alljärgnevalt:

- a. Maapiirkonnas elavate noorte vajaduste ja võimaluste ning neile suunatud tegevusvõimaluste analüüsimine.
- b. Kogukondade arengu hindamine, kogukondade vajaduste ja arenguvõimaluste analüüsimine ning kogukonna ja asukohapõhiste toodete ja teenuste jätkusuutlikkuse hindamine.
- c. Väikeettevõtjate olukord ja vajadused, sh olemasolevate toetusmeetmete tõhusus.
- d. Inimeste ja organisatsioonide keskkonnateadlikkuse hindamine, keskkonnavalaste tehnoloogiate kasutamise võimalused ja keskkonnasõbralike lahenduste kasutamine ettevõtluses ja avalikus sektoris.
- e. Organisatsioonide koolitus- ja koostöövajaduse hindamine, välismaiste sihtturgude kaardistamine, sh väliskontaktide hankimine ja nende omandis oleva teabe kasulikkuse hindamine.

11. TAS-i tegutsemine projektide koordinaatorina (2008 – 2013)

Tartumaa Arendusselts on raamorganisatsioon, mis ühendab erinevaid liikmeid ja sidusgrupe. Seetõttu on vaja koostada ühisprojekte, mille raames on oluline roll TASil kui projektide koordinaatoril ja katusorganisatsioonil.

12. Tartumaa Arendusseltsi enda projektide teostamine (2008 – 2013)

Kogu TASile suunatavast eelarvest on 20% planeeritud organisatsiooni jätkusuutlikkuse tagamiseks. Nende summade eest viiakse läbi mitmeid koolitusi ja projekte. Peamiselt on plaanis luua koostöövõrgustikke ning käivitada sünergiat loovaid koostööprojekte.

Strateegia elluviimine jaguneb lühiajaliseks (enne meetmete avanemist) ja pikaajaliseks (pärast meetmete avanemist) perspektiiviks. Tabelitena on esitatud kaks ajagraafikut, mis selgitavad strateegia elluviimist ajalisel määral. Esimene tabel katab meetmete avanemisele eelneva perioodi 1. aprillist 31. detsembrini 2008. aastal. Teine tabel annab protsesside ajalisest jagunemisest ülevaate strateegia rakendamise aastate kaupa 2008 – 2013. Tabeli esimestes tulpades on toodud protsessi etappide numbrid, mida kasutati eelnevalt protsessi selgitamisel.

Tabel 33
Protsesside jaotus ja tegevused 2008. aastal

Protsess	aprill 2008	mai 2008	juuni 2008	juuli 2008	aug 2008	sept 2008	okt 2008	nov 2008	dets 2008
1									
2									
3									
4									
5									
6									
7									
8									
9									
10									
11									
12									

Tabel 34
Protsesside jaotus ja tegevused aastatel 2008 – 2013

Protsess	2008	2009	2010	2011	2012	2013
1						
2						
3						
4						
5						
6						
7						
8						
9						
10						
11						
12						

LISAD

Lisa 1

Mittetulundusühingu Tartumaa Arendusselts PÕHIKIRI

1. ÜLDSÄTTED

- 1.1. Mittetulundusühingu nimi on Tartumaa Arendusselts (edaspidi: ühing), ingliskeelne vaste NGO Tartu Rural Development Association.
- 1.2. Ühing on avaliku, era- ja kolmanda sektori võrdväärse partnerluse põhimõttel avalikes huvides ja heategevuslikel eesmärkidel tegutsev juriidiliste isikute iseseisev kasumit mitte taotlev vabatahtlik ühendus.
- 1.3. Ühing on avatud uute liikmete vastuvõtuks ning liikmete nimekiri on avalik.
- 1.4. Ühing on eraõiguslik juriidiline isik ja tema asukoht on Eesti Vabariik, Tartumaa.
- 1.5. Ühingu tegevus hõlmab Tartumaa Arendusseltsiga liitunud omavalitsusüksuste territooriume.
- 1.6. Ühing juhindub oma tegevuses mittetulundusühingute seadusest ning teistest Eesti Vabariigis kehtivatest õigusaktidest ja käesolevast põhikirjast.
- 1.7. Ühingu juhtimisorganid on üldkoosolek ja juhatus. Üldkoosolek teostab järelevalvet teiste organite tegevuse üle. Selle ülesande täitmiseks võib üldkoosolek määrata revisjoni ja/või audiitorkontrolli.
- 1.8. Ühing võib oma eesmärkide saavutamiseks kuuluda teistesse organisatsioonidesse ja asutada struktuuriüksusi.
- 1.9. Ühing võib arendada majandustegevust, mille kaudu saadav tulu kasutatakse ühingu põhikirjaliste eesmärkide saavutamiseks.
- 1.10. Ühingu majandusaasta algab 01.jaanuaril ja lõpeb 31.detsembril.
- 1.11. Ühing on asutatud määramata ajaks.
- 1.12. Ühingul on oma sümboolika ning selle kasutamise ainuõigus.

- 1.13. LEADER-meetme raames antava kohaliku tegevusgrupi toetusega seotud strateegia rakendamise ja projektide valiku põhimõtted sätestatakse strateegia rakenduskavas ja meetmetes.

2. TEGEVUSE EESMÄRGID

2.1. Ühingu tegevuse põhieesmärk on kohaliku elu arendamine tuginedes avaliku, era- ja kolmanda sektori koostööle.

2.2. Ühingu tegevuse alaeesmärgid on:

- 2.2.1. põhieesmärki taotleivate juriidiliste isikute tegevuse ühendamine, partnerluse arendamine ja omavahelise koostöö korraldamine;
- 2.2.2. ühistegevuse heade tavade põhiprintsiipe järgides (informeerimine, konsulteerimine, ühine otsustamine ja ühine tegutsemine) tegevuspiirkonna integreeritud arengustrateegia koostamine, elluviimine ja arendamine;
- 2.2.3. teabe hankimine, süstematiseerimine ja levitamine;
- 2.2.4. kontaktide loomine, koostöö kogemuste ja info vahetamisel ning ühisprojektide läbiviimisel analoogsete ühendustega nii Eestis kui välisriikides;
- 2.2.5. koolituse ja enesetäiendamise võimaluste loomine ning uute teadmiste ja kogemuste toomine piirkonda;
- 2.2.6. säästva arengu, loodushoiu, maastikuhoolduse ja heakorra põhimõtete propageerimine ning nende ellurakendamisele kaasaaitamine;
- 2.2.7. loodusressursside mitmekesiste, säästvate ja innovaatiliste kasutusviiside propageerimine piirkonna üldise elukeskkonna väärtustamise ja maamajanduse mitmekesistamise eesmärgil;
- 2.2.8. ajaloo- ja kultuuriväärtuste kaitse ning nende renoveerimisele ja rekonstrueerimisele kaasaaitamine; nende kasutamine piirkonna üldise elukeskkonna väärtustamise ja maamajanduse mitmekesistamise eesmärgil;
- 2.2.9. seoste leidmine ja koostöö algatamine erinevate sektorite vahel sotsiaalsete riskide vähendamiseks;
- 2.2.10. sotsiaalse kapitali tekkimisele ja arengule kaasa aitamine toetades igakülgselt kohalikku initsiatiivi:
 - 2.2.10.1. külaelu aktiveerimisel,
 - 2.2.10.2. lastele ja noortele eakohaste arengu- ja tegevusvõimaluste loomisel,
 - 2.2.10.3. ühistegevuse abil sotsiaalsete väljundite võimaluste loomisel erinevatele soo-, vanuse ja huvigruppidele;
- 2.2.11. kohalike ressursside ja piirkonna sisemise arengupotentsiaali maksimaalsele rakendamisele ja innovatiivse mõtteviisi arendamisele kaasa aitamine maamajanduse s.h. väikeettevõtlike ning alternatiivtegevuse ja –põllumajanduse arendamisele, mitmekesistamisele ning tugevdamisele ja uute töökohtade loomisele.
- 2.2.12. kogu piirkonna kujundamine majanduslikult iseseisvaks, elujõuliseks ja jätkusuutlikuks territoriaalselt terviklikuks üksuseks kasutades Euroopa Liidu toetusprogramme;

2.2.13. kohalikele toodetele lisaväärtuse andmine, turgudele ligipääsu avardamine läbi kollektiivse tegevuse ja koostöö erinevate sektorite vahel, uute piirkondlikust eripärast lähtuvate toodete ja teenuste väljatöötamise toetamine.

2.3. Eesmärgi saavutamiseks ühing:

- 2.3.1. esindab Tartumaa Arendusseltsi huve riigiasutustes, omavalitsustes ja teistes organisatsioonides,
- 2.3.2. teeb koostööd teiste organisatsioonidega;
- 2.3.3. on kursis maaelu arengut puudutavate küsimustega nii kohalikul, maakondlikul kui riiklikul tasandil, osaleb piirkonna arendustegevuses ja seadusloomeprotsessides;
- 2.3.4. võib vallata, kasutada ja käsutada ühingu vara;
- 2.3.5. võib omandada, võõrandada ja rentida hooneid, seadmeid, transpordivahendeid ja muud vara;
- 2.3.6. võib astuda lepingulistesse suhetesse Eesti Vabariigis tegutsevate juriidiliste ja füüsiliste isikutega;
- 2.3.7. võib arendada välissuhtlust, astuda lepingulistesse suhetesse välisriikide juriidiliste ja füüsiliste isikutega;
- 2.3.8. koostab ja viib ellu piirkonna integreeritud arengustrateegiat ja tegevuskava;
- 2.3.9. koordineerib liikmesorganisatsioonide koostööd;
- 2.3.10. koolitab liikmeskonda ja rakendab nende teadmisi piirkonna arendamisel;
- 2.3.11. teostab või tellib ja analüüsib uuringuid;
- 2.3.12. pakub tehnilist abi tegevuspiirkonnas teostatavatele uuringutele;
- 2.3.13. korraldab konkursse projektiideede leidmiseks; korraldab piirkonna tegevusprojektide rahastamist, nõustamist ja teostab järelvalvet;
- 2.3.14. aitab kaasa piirkonna elanike teavitamisele ja koolitamisele;
- 2.3.15. koostab või tellib ning levitab info- ja õppematerjale;
- 2.3.16. kaitseb soolise võrdõiguslikkuse põhimõtteid;
- 2.3.17. aitab kaasa maapiirkonna tööhõive parendamisele ning elanike heaolu tõstmisele, nende ajaloolise enesetunnetuse ja identiteedi kinnistamisele.

3. LIKMEMED

3.1. Liikmelisus

- 3.1.1. Ühingu liikmeks vastuvõtmist võib taotleda juriidiline isik, kes vastab liikmetele esitatavatele nõuetele, soovib arendada ühingu eesmärkidega kooskõlas olevat tegevust, kohustub täitma ühingu põhikirja ning üldkoosoleku ja juhatause otsuseid. Asutajaliikmed loetakse ühingu liikmeteks. Ühing ei tee oma liikmetele eeliseid ega soodustusi.
- 3.1.2. Liikmeteks on:

- 3.1.2.1. avaliku sektori esindajatena kohalikud omavalitsusüksused (edaspidi: omavalitsused);
- 3.1.2.2. kodanikeühenduste esindajatena mittetulundusühendused ja sihtasutused, kes ei ole avaliku sektori valitseva mõju all ning tegutsevad samas kohalikus tegevuspiirkonnas;
- 3.1.2.3. erasektori esindajatena äriühingud (AS, OÜ) ja füüsilisest isikust ettevõtjad (FIE), kes ei ole avaliku sektori valitseva mõju all ning tegutsevad samas piirkonnas;
- 3.1.3. LEADER-tüüpi tegevuses osalemiseks peab iga esindatud omavalitsusüksuse kohta olema esindatud vähemalt üks era- ja üks kolmanda sektori organisatsioon.
- 3.1.4. Avaliku sektori osakaal igal otsustustasandil peab jääma alla 50 %.
- 3.1.5. Ühingu liikmeks astumiseks esitab juriidiline isik juhatusele kirjaliku avalduse. Ühingu liikmeks vastuvõtmise otsustab juhatus 2 kuu jooksul.
- 3.1.6. Ühingu liikmed võivad liikmeskonnast lahkuda juhatusele esitatava kirjaliku avalduse alusel pärast võlgnevuste tasumist. Lahkumise küsimuse ja võimalikud varalised nõuded võtab juhatus arutlusele avalduse esitamisele järgneval koosolekul.
- 3.1.7. Ühingu liikme võib ühingust välja arvata juhatuse otsusega, kui ta:
 - 3.1.7.1. kahjustab oma tegevusega ühingu nime või mainet;
 - 3.1.7.2. on jätnud täitmata põhikirjast tuleneva või ühingu organite poolt talle pandud kohustuse;
 - 3.1.7.3. liikmemaksu olemasolul ei ole majandusaasta lõpuks tasunud ühingu liikmemaksu;
 - 3.1.7.4. ei ole viimase kolme aasta jooksul osalenud ühelgi ühingu üldkoosolekul;
 - 3.1.7.5. kasutab oma liikmestaatust kõlvalu konkurentsi tekitamiseks;
 - 3.1.7.6. on oma tegevuse lõpetanud.
- 3.1.8. Liikme väljaarvamise otsustab juhatus. Juhatuse sellekohasele otsusele võib liige esitada kaebuse ühingu üldkoosolekule, kelle otsus on lõplik.

3.2. Liikmete õigused ja kohustused

- 3.2.1. Ühingu liikmetel on muude seaduses ja põhikirjas ettenähtud õiguste kõrval õigus:
 - 3.2.1.1. osaleda hääleõigusega üldkoosolekul;
 - 3.2.1.2. olla valitud ühingu organite liikmeks;
 - 3.2.1.3. saada ühingu juhatuselt ja muudelt organitelt teavet ühingu tegevuse kohta;
 - 3.2.1.4. osaleda ühingu põhikirjalises tegevuses.
- 3.2.2. Ühingu liige on kohustatud:
 - 3.2.2.1. järgima ühingu põhikirja ja häid tavaid;
 - 3.2.2.2. osalema ühingu tegevuses ning täitma talle üldkoosoleku või juhatuse otsustega pandud kohustusi.

4. JUHTIMINE

4.1. Üldkoosolek

- 4.1.1. Ühingu kõrgeimaks organiks on ühingu üldkoosolek.
- 4.1.2. Üldkoosoleku pädevusse kuulub:
 - 4.1.2.1. põhikirja muutmine;
 - 4.1.2.2. eesmärgi muutmine;
 - 4.1.2.3. eelarve, tegevuskava ja strateegia vastu võtmine ja muutmine;
 - 4.1.2.4. juhatuse liikmete arvu määramine;
 - 4.1.2.5. juhatuse liikmete valimine ja tagasikutsumine;
 - 4.1.2.6. juhatuse või muu organi liikmega tehingu tegemise või tema vastu nõude esitamise otsustamine ja selles tehingus või nõudes ühingu esindaja määramine;
 - 4.1.2.7. ühingule kuuluvate kinnisasjade ja registrisse kantavate vallasasjade võõrandamise ja asjaõigustega koormamise otsustamine ja tingimuste määramine nimetatud tehinguteks;
 - 4.1.2.8. sisseastumis- ja/või liikmemaksu määra kinnitamine;
- 4.1.3. Ühingu üldkoosoleku kutsub kokku juhatus:
 - 4.1.3.1. majandusaasta aruande kinnitamiseks;
 - 4.1.3.2. juhul, kui seda nõuab kirjalikult ja põhjust ära näidates vähemalt 1/10 ühingu liikmetest või kui seda nõuab revisjonikomisjon;
 - 4.1.3.3. eelarve, tegevuskava ja strateegia vastuvõtmine ja muutmine;
 - 4.1.3.4. muudel juhtudel, kui ühingu huvid seda nõuavad.
- 4.1.4. Üldkoosoleku kokkukutsumisest teatatakse igale liikmele kirjalikult vähemalt 7 päeva ette.
- 4.1.5. Üldkoosolek on otsustusvõimeline, kui sellel osaleb või on esindatud vähemalt 1/3 ühingu liikmetest. Kui üldkoosolekule ei ilmunud nõutav arv liikmeid, tuleb üldkoosolek uuesti kokku kutsuda sama päevakorraga mitte varem kui kahe nädala pärast. Teist korda kokkukutsutud üldkoosolek on otsustusvõimeline, sõltumata kokkutulnud liikmete arvust.
- 4.1.6. Üldkoosoleku otsus on vastu võetud, kui selle poolt on üle poole koosolekul osalenud ühingu liikmetest juhul kui seadus ei näe ette suurema häälteenamuse nõuet.
- 4.1.7. Põhikirja muutmiseks on vajalik 2/3 ja eesmärgi muutmiseks 9/10 ühingu liikmete nõusolek.
- 4.1.8. Ühingu nimel teostatavate tehingute lubatud maksimaalse suuruse ilma üldkoosoleku eelneva nõusolekuta otsustab üldkoosolek.

4.2. Juhatus

- 4.2.1. Ühingu igapäevast tegevust juhib ja ühingut esindab juhatus, kuhu kuulub üks esindaja omavalitsusüksuse kohta, arvestades võrdset sektorite esindatust.
- 4.2.2. Juhatuse liikmed määrab üldkoosolek ametisse 3 aastaks. Juhatuse tööd juhib juhatus poolt valitud juhatus esimees.
- 4.2.3. Juhatus koosoleku kutsub kokku juhatus esimees või põhjust ära näidates 1/3 juhatus liikmete soovil.
- 4.2.4. Juhatus igal liikmel on õigus esindada ühingut kõikides õigustoimingutes vastavalt kehtivale seadusandlusele ja põhikirjale.
- 4.2.5. Juhatus on otsustusvõimeline kui selle koosolekul osaleb üle poole juhatus liikmetest ning juhatus otsuse vastuvõtmiseks on vajalik kohalviibinud liikmete poolthäälteenamus. Võrdsete häälte korral on otsustav juhatus esimehe hääl.
- 4.2.6. Juhatus pädevusse kuulub muuhulgas:
 - 4.2.6.1. juhatus esimehe ja vajadusel asetäitja valimine;
 - 4.2.6.2. ühingu tegevuse korraldamine;
 - 4.2.6.3. ühingu liikmete ja liikmemaksude arvestuse pidamise korraldamine;
 - 4.2.6.4. uute liikmete vastuvõtmine ja liikmete väljaarvamine;
 - 4.2.6.5. ühingu tegevuskava, strateegia koostamise korraldamine;
 - 4.2.6.6. raamatupidamise korraldamine ning aastaaruande esitamine üldkoosolekule kinnitamiseks;
 - 4.2.6.7. eelarveprojekti läbivaatamine ning esitamine üldkoosolekule kinnitamiseks;
 - 4.2.6.8. põhivara soetamine, laenude võtmine, vara pantimine, rentimine jm tehingute tegemine vastavalt üldkoosoleku otsusele;
 - 4.2.6.9. töötajate tööle võtmine ja töölt vabastamine ning neile pädevuse nõuete ja töötasu kehtestamine;
 - 4.2.6.10. üldkoosoleku materjalide ettevalmistamise korraldamine.
 - 4.2.6.11. LEADER-meetme raames antava kohaliku tegevusgrupi toetusega seotud kohaliku tegevusgrupi rakenduskava vastuvõtmine;
 - 4.2.6.12. LEADER-meetme raames antava kohaliku tegevusgrupi toetuse või projektitoetusega seotud otsuste vastuvõtmine;
 - 4.2.6.13. LEADER-meetme raames antava kohaliku tegevusgrupi toetusega seotud strateegia rakendamist hindava seirekomisjoni moodustamine;
 - 4.2.6.14. LEADER-meetme raames antava kohaliku tegevusgrupi toetusega seotud projektide valikut tegeva hindamiskomisjoni moodustamine.
- 4.2.7. Ühingu juhatus moodustab vajaduse korral alatise või ajutise töögrupe, toimkondi ning komisjone spetsiifiliste küsimuste arutamiseks ja ettevalmistamiseks, konkursside korraldamiseks; võib kutsuda nende töös osalema eksperte ja spetsialiste väljastpoolt ühingu liikmeskonda.
 - 4.2.7.1. Seirekomisjon moodustatakse LEADER-meetme raames antava kohaliku tegevusgrupi toetusega seotud strateegia rakendamise hindamise kohta objektiivse tagasiside saamiseks. Seirekomisjoni valitakse isikud, kelle teadmised võimaldavad

strateegia rakendamise objektiivset hindamist protsessi jälgimisel. Seirekomisjoni liikmete nimed avaldatakse Ühingu veebilehel.

4.2.7.2. Hindamiskomisjon moodustatakse LEADER-meetme raames antava kohaliku tegevusgrupi toetusega seotud ja nõuetele vastavaks tunnistatud taotluste hindamiseks ning taotluste paremusjärjestuse kohta ettepanekute tegemiseks. Hindamiskomisjon koosneb juhatuse liikmetest ning Ühingu koostööpartnerite ja asjaomaste organisatsioonide esindajatest. Hindamiskomisjoni liikmete nimed avaldatakse Ühingu veebilehel.

4.2.8. Ühingu juhatuse koosolekud toimuvad vähemalt kord kvartalis. Juhatuse võib võtta vastu otsuseid koosolekut kokku kutsumata, kui selle poolt hääletavad kirjalikult kõik juhatuse liikmed.

4.2.9. Juhatuse liige ei või oma kohustuste täitmist volitada teistele isikutele.

4.2.10. Juhatuse peab ühingu liikmetele andma vajalikku teavet ühingu juhtimise kohta ja esitama nende nõudel vastava aruande.

4.2.11. Juhatuse liige ei või osaleda hääletamises, kui otsustatakse temaga või temaga võrdset majanduslikku huvi omava isikuga tehingu tegemist, temaga kohtuvaidluse alustamist või lõpetamist Ühingu poolt.

4.3. Ühingu tegevjuht:

4.3.1. juhib ühingu jooksvat tegevust ja vastutab üldkoosolek ja juhatuse poolt talle pandud ülesannete täitmise eest;

4.3.2. kasutab ja käsutab ühingu vara vastavalt põhikirjale, üldkoosoleku ja juhatuse otsustele. Esindab ühingut ja annab välja volikirju, allkirjastab lepinguid, jooksvaid tehinguid ja kohustusi.

4.3.3. sõlmib ja lõpetab töölepinguid vastavalt juhatuse otsustele;

4.3.4. võtab osa juhatuse koosolekutest hääleõiguseta.

5. JÄRELVALVE

5.1. Ühingu kontrollorganiks on 3-liikmeline revisjonikomisjon.

5.2. Revisjonikomisjon valitakse üldkoosoleku poolt 3 aastaks.

5.3. Revisjonikomisjon või audiitor kontrollib ühingu juhtorganite poolt vastuvõetud otsuste ja muude aktide täitmist, vara ja vahendite kasutamist ja käsutamist vähemalt üks kord aastas, pärast majandusaasta lõppemist.

5.4. Revisjonikomisjon või audiitor koostavad revisjoni või audiitorkontrolli tulemuste kohta aruande, mille esitavad juhatusele ja üldkoosolekule.

6. ÜHINEMINE JAGUNEMINE LIKVIDEERIMINE

6.1. Ühingu ühinemine, jagunemine ja likvideerimine toimub seaduses sätestatud korras. Ühinemise või jagunemise otsustab üldkoosolek. Otsus on vastu võetud, kui selle poolt on hääletanud üle 2/3 üldkoosolekul osalenud või esindatud liikmetest.

6.2. Ühingu likvideerijad on juhatuse liikmed või üldkoosoleku poolt määratud isikud.

6.3. Ühingu tegevuse lõpetamisel antakse likvideerimismenetluse käigus, pärast võlausaldajate nõuete rahuldamist allesjäänud vara üle samalaadsete eesmärkidega mittetulundusühingule või sihtasutusele, avalik-õiguslikule juriidilisele isikule, riigile või kohalikule omavalitsusele.

Mittetulundusühingu Tartumaa Arendusselts põhikiri on kinnitatud asutamiskoosolekul 27. juulil 2006.a. Tartus, Aleksandri 14 ja muudetud 13. juunil 2008.a. Reolas, Tartumaal.

V Ä L J A V Ö T E

TARTUMAA ARENDUSSELTSI ÜLDKOOSOLEKU PROTOKOLL nr 1

Ülenurme vald, Reola kultuurimaja

13.juuni 2008

Algus 15.25, lõpp 17.25.

Koosoleku juhataja valimine.

Lembit Toru ettepanek – koosoleku juhatajaks valida Viktor Muuli. Poolt 56 häält, vastu ja erapooletuid ei ole – koosoleku juhatajaks valiti Viktor Muuli.

Koosoleku protokollija valimine.

Viktor Muuli ettepanek – protokollijaks valida Ene Zirk. Poolt 56 häält, vastu ja erapooletuid ei ole – koosoleku protokollijaks valiti Ene Zirk.

Häälte lugejate valimine.

Viktor Muuli ettepanek – häälte lugejateks valida Väino Kivirüüt ja Reelika Viljamaa. Poolt 56 häält, vastu ja erapooletuid ei ole – üldkoosolekul häälte lugejateks valiti Väino Kivirüüt ja Reelika Viljamaa.

Viktor Muuli esitas päevakorra projekti, milline oli saadetud liikmetele koos üldkoosoleku kutse ja materjalidega. Päevakorra projektile muudatus- ja parandusettepanekuid ei olnud.

Poolt 56 häält, vastu ja erapooletuid ei ole - kinnitati p ä e v a k o r d:

-
2. TAS-i 2008-2013 strateegia vastuvõtmine.
.....

* * *

.....
Päevakorrapunkt 2

TAS-i 2008-2013 strateegia vastuvõtmine.

Ettekandja MTÜ Tartumaa Arendusseltsi tegevjuht Kristiina Liimand.

K.Liimand selgitas, et strateegiale täiendusettepanekud esitati maikuu jooksul. Täiendused on strateegiakomisjonis läbi arutatud ja sisse viidud. Osa ettepanekuid on meetmelehtede küsimused ja neid kajastatakse seal.

Küsimus: kui suur on väikeettevõtte? Vastus – see on oma otsustada, milline on. Väikeettevõtte määratlus on täpsemalt meetmelehes.

Varasema kogemuse olemasolu – kuidas mõõta? Vastus – kogemuse määratlus samuti meetmelehele.

Meil on strateegias kuus meedet, millised tuleb jagada kolme nn telje alla, v.a. asukohapõhine tegevus.

Rakendatava strateegia korral on projekti pikkus 36 kuud.

Oluline oli strateegias piirkonna ühisosa määratlemine – Tartumaa piirkonniti erinev, tekkis neli piirkonda, millede kohta on tehtud täiendused strateegiasse.

Kasulikud olid välisreiside kogemused strateegia koostamisel.

Aksel Kivi – Kuidas saavad ühingu liikmed strateegiaga tutvuda? Vastus K.Liimandilt – kavandame trükkida 20 eksemplari – igasse valda ja CD igale liikmele, koduleheküljel on strateegia samuti üleval.

Arvamused- Aime Güsson (strateegiat oleks hea kasutada kui saaks kopeerida teksti), Viktor Muuli (dokument ei tohiks olla muudetav). Arutleti, millises formaadis avaldada dokument. V.Muuli – CDle ka *Wordis*.

Viktor Muuli – strateegia viimases variandis püüdsime vältida kindlate numbrite sissekirjutust. Strateegiat võimalik muuta alles 2010.a. Meetmelehele saab teha muudatusi.

Andu Tõrva tegi ettepaneku esitatud strateegia dokument vastu võtta.

O T S U S T A T I : (poolt 59 häält, vastu ja erapooletuid ei ole) **vastu võtta ja kinnitada mittetulundusühingu Tartumaa Arendusselts strateegia aastateks 2008-2013.**

.....

/allkiri/
Viktor Muuli
Koosoleku juhataja

/allkiri/
Ene Zirk
Protokollija

VÄLJAVÕTE ÕIGE

Viktor Muuli
Juhatuse liige
MTÜ Tartumaa Arendusselts
“27.” juuni 2008

TARTUMAA ARENDUSSELTSI TEGEVUSPLAAN STRATEEGIA KOOSTAMISEKS**EESMÄRK: Strategia valmis ja esitatud juuni 2008****PERIOOD: november 2006 - juuni 2008**

Jrk nr	Tegevus	Tulemus/ väljund	Ajakava	Vastutav isik	Tulemus
1.	Ümarlauad I ring	Strateegia teemad	november 2006 – aprill 2007	Tegevjuht	5 peamist strateegia teemat valitud
2.	Teemariühmade moodustamine	5 teemariühma	03. mai 2007	Tegevjuht	5 teemariühma moodustatud
3.	Strateegia koostamise algus – seminar	Koolitus/seminar	29–30. mai 2007	Tegevjuht	Strateegia koostamine alustatud
4.	Visioon ja eesmärgid	Esialgse visiooni ja eesmärkide sõnastamine	29–30. mai 2007	Tegevjuht	Esialgne visioon ja eesmärgid sõnastatud
5.	Sotsiaalmajandusliku olukorra kirjeldus	Ülevaade tegevuspiirkonna sotsiaalmajanduslikust olukorrast	20. juuni 2007	Tegevjuht	Ülevaade integreeritud strateegia dokumenti
6.	Probleemide kaardistamine	Määratletud hetkeolukord ja probleemid	24. juuli 2007	Tegevjuht	Hetkeolukord määratletud, probleemid analüüsitud, valitud alateemad
7.	Strateegia dokument I kirjutamine	Strateegia dokument I versioon valmis	10. august 2007	Tegevjuht	I versioon valmis
8.	Välismõjude seminar	Välismõjude kaardistamine	17. oktoober 2007	Tegevjuht	Välismõjud kirjeldatud
9.	Strateegia koostamise protsessi juhtimine	Strateegia koostamise protsess on juhitud, tegevused toimuvad	november 2006 – 30. juuni 2008	Tegevjuht	Strateegia koostamise protsess on juhitud, tegevused on toimunud plaanipäraselt, strateegia on

Jrk nr	Tegevus	Tulemus/ väljund	Ajakava	Vastutav isik	Tulemus
		plaanipäraselt			planeeritud kinnitada üldkoosolekul 13.06.2008.
9.1.	Kava strateegia koostamise juhtimiseks	Strateegia juhtimiskava ja juhatuse kinnitus	tähtaeg 6. november 2007	Tegevjuht	Valmis 06.11.
9.2.	Lisatööjõu palkamine: projektijuht strateegia kirjutamiseks ja töörühmade juhtimiseks; välisekspert, kes annab kõrvaltvaataja hinnangu; ümarlaudadeks lektor, kes valdab meetodikat, teab tagapõhja ja on seminari juhtimises tugev.	Tööjõud palgatud, tööülesanded ja tasu kokku lepitud	tähtaeg 26. november 2007	Tegevjuht	Lepingud allkirjastatud strateegia kirjutajaga (Andres Agan, Indrek Golberg), Valdade seminaride moderaatorid: Siim Ausmees, Indrek Golberg ja Andres Agan. Eksperdid valitud: Anu Reiljan, Sirje Simmo – lepingud allkirjastatud
9.3.	Strateegiaprotsessi juhtimine	Tegevused toimuvad plaanipäraselt, vajalikud muutused, täiendused tehakse jooksvalt ajakavasse	pidev tegevus 01.nov. 2007–30.juuni 2008	Tegevjuht	Strateegiaprotsess on juhitud, tegevused on toimunud plaanipäraselt, strateegia on plaanitud kinnitada üldkoosolekul 13.06.2008.
9.5.	Tegevusplaani uuendamine	Uuendatud tegevusplaan perioodiks 05. veebruar 2008 – 30. juuni 2008	07. jaanuar 2008, siduda juhatuse koosolekuga, nädal enne koosolekut plaan valmis ja juhatusele saadetud	Tegevjuht	Uuendatud 11.01.2008
9.6.	Organisatsiooni tegevuskava e arenduskava integreerimine strateegiadokumenti.	Organisatsiooni tegevuskava on kajastatud strateegia dokumendis	05. veebruar 2008 lisamine valminud strateegia osale, jätkuv integreerimine	Tegevjuht koostöös juhatusega	Organisatsiooni tegevuskava olemas, vajab vormistamist ja integreerimist strateegiasse
9.7.	Sihtgruppide informeerimine ja kaasamine	Sihtgrupid on teavitatud ja kaasatud	pidev protsess, plaani järgi alates november 2007	Tegevjuht	Valdade seminaride jaoks inimesed teavitatud ja kaasatud, töö jätkub; märtsis algab strateegia

Jrk nr	Tegevus	Tulemus/ väljund	Ajakava	Vastutav isik	Tulemus
					avalikustamine
10.	Tegevused november 2007 – 5. veebruar 2008				
10.1.	Ümarlaud/seminarid II ring	Prioriteetid meetmetele, võtmetegevused, visiooni ja eesmärkide täpsustamine	07. jaanuar – 31. jaanuar 2008	Tegevjuht	Seminarid toimunud, meetmed prioriseeritud.
10.1.1.	Töörühma seminar: Ümarlaudade tehniline külg (otsustada ära korralduslik pool: seminari koht, üldine ajakava, tüüp, päevakava, sihtgruppide informeerimise kanalid) – teeb strateegia töörühm, kaasatud on koolitaja. Ümarlaudade juhtimine ja sisu – teeb strateegia töörühm, kaasatud on koolitaja. Töörühma seminar on 1-päevane ja peab toimuma vahemikus: 19. – 22. november.	Ümarlaudade tehniline ja sisuline tegevusplaani	tähtaeg 26. november 2007, ümarlaudade tegevusplaani viimane täiendamine vastavalt strateegia parandamisele 21. detsembriks. 2007	Tegevjuht koostöös strateegiatöörühmaga	Seminar toimus 30. nov. Leppisime kokku plaani valdade jaoks ja avalikustamise ja kaasamise plaani kogu järelejäänud strateegia koostamise protsessi jaoks.
10.1.2.	Töörühma seminar: avalikustamise, sihtgruppide kaasamise ja teavitamise tegevusplaani koostamine ümarlaudade jaoks – teeb strateegia töörühm, kaasatud on koolitaja. Avalikustamise, sihtgruppide kaasamise ja teavitamise tegevusplaani koostamine kogu järelejäänud strateegiaprotsessi jaoks 3 tähtsamat osa.	Avalikustamise, teavitamise ja kaasamise tegevusplaani. NB! Kõik sihtgruppid kaasatud.	tähtaeg 26. november 2007	Tegevjuht koostöös strateegia töörühmaga	Leppisime kokku avalikustamise ja kaasamise plaani kogu järelejäänud strateegia koostamise protsessi jaoks.
10.1.3.	Sihtgruppide (KOV, väike-ettevõtjad, noored jne) teavitamine ümarlaudadest – artiklid,	Kõik sihtgruppid kaasatud	26. november – 21. detsember 2007	Tegevjuht	Kuulutused: vallalehed, Tartu Postimees, Peipsirannik Artikkel: Peipsirannik

Jrk nr	Tegevus	Tulemus/ väljund	Ajakava	Vastutav isik	Tulemus
	pressiteade, infolehed, helistamised, kutsed jms. Artikli kirjutamine.				Infoleht Info kodulehtedel: Maavalitsus, TAS, vallad, Kodukant Intervjuu: Kuku; E-post liikmetele; tel: juhatus
10.1.4.	Ümarlauad II ring	Meetmete prioriteetid, võtmetegevuste määratlemine, visiooni ja eesmärkide täpsustamine	07. jaanuar – 31. jaanuar 2008	Tegevjuht	Seminarid toimunud, meetmed prioritseeritud.
10.1.5.	Ümarlaudade tulemuste ja ankeetide analüüs ja integreerimine strateegiadokumenti	Täiendatud strateegiadokument II	05. veebruar 2008	Tegevjuht	Analüüs valmis, esitatud aruanne 04.02.2008
10.2.	Ekspertiis strateegiale	I eksperthinnang: strateegiadokumendile ja parandusettepanekud	tähtaeg detsember 2007	Tegevjuht	Ekspertid on saatnud enda arvamuse.
10.3.	Õppereis Põlvamaal: tutvumine Põlvamaa Partnerluskogu tööga ja rahastatud projektidega	Kogemused	23. jaanuar 2008	Tegevjuht	Külastasime Põlvamaa Partnerluskogu kaasabil läbiviidud turismi- ja ettevõtlusealaseid projekte Mooste vallas ja Veriora vallas.
10.4.	Aruanded: Meeste projekt ja MES projekt	Aruanded esitatud	tähtaeg 30. jaanuar	Tegevjuht	Aruanded esitatud
10.5.	Maine- ja suhtluskomisjoni koosolek "Head suhted". Otsustajad, koostööpartnerid – suhtluse planeerimine, tööjaotus	Kommunikatsiooniplaan	veebruari esimene nädal	Tegevjuht koostöös maine- ja suhtluskomisjoniga	Kommunikatsiooniplaan täiendatud
10.6.	Valdadelt saadud ankeetide analüüsimine ning integreerimine	Täiendatud strateegia dokument II	tähtaeg 05. veebruar 2008	Tegevjuht	Ankeedid edastati strateegia kirjutajatele jaanuaris, ankeedid analüüsiti ja integreeriti 05.02.
10.7.	Välismõjude kaardistamine, töö koolituste materjalidega, lünkade määratlemine, lünkade täitmine,	Mõjutavate ja ohustavate tegurite analüüs. Täiendatud strateegia	tähtaeg 05. veebruar 2008	Tegevjuht teeb kokkuvõtte ja edastab edasiseks	Välismõjude aruande koostas tegevjuht ja edastas strateegia kirjutajatele 04.veeb

Jrk nr	Tegevus	Tulemus/ väljund	Ajakava	Vastutav isik	Tulemus
	koostöö eksperdiga.	dokument II		tööks	
10.8.	Uuring 1 – analüüs, uuring tegevuspiirkonna arenguvõimaluste kohta – kuidas siamaani on neid võimalusi kasutatud ja kuidas tulevikus peaks. Uuring 2 – programmid, arengukavad, teised strateegilised dokumendid, mis mõjutavad meie strateegilisi valikuid, koostada ülevaade piirkondlike arengukavade puutepunktidest; analüüs piirkonna ühisosa leidmiseks.	Piirkonna ühisosa kirjeldatud; piirkonna arengupotentsiaal kirjeldatud	tähtaeg 05. veebruar 2008	Tegevjuht	Mõlemad uuringud valmisid 05.veebruar ja on esitatud strateegias.
10.9.	Vajalike uuringute kaardistamine	Uuringute kava koos ajakavaga	tähtaeg 05. veebruar 2008	Tegevjuht	Uuringud, ekspertarvamused on planeeritud strateegia seire ja uuendamise protsessis, täpne uuringute kava koostatakse strateegia rakendamise käigus
10.10.	Strateegia parandamine ja täiendamine vastavalt ekspertiisidele	Täiendatud strateegia dokument II	tähtaeg 05. veebruar 2008	Tegevjuht	Strateegia dokument II valmis 05.02.2008
10.11.	Rahvusvaheline koostöö: partnerotsingud Tšehhi ja Hispaaniaga. Viisariga kokku leppida projektide hindamise õppereis Soomes.	Koostööpartnerid leitud ja alustatud suhtlust; selgunud võimalikud õppereiside ajad	tähtaeg 05. veebruar 2008	Tegevjuht	Suhtlus võimalike uute välispartneritega algas jaanuaris, õppereiside ajad selgusid veebruari jooksul. Kokku 4 õppereisi: 1. Soome – Viisari; 2. Tšehhi – 2 tegevusgrupi külastus; 3. Läti/Leedu – Kretinga TG külastus; 4. Itaalia– Verde Irpinia ja Gargano külastus Lõuna-Itaalias
11.	Tegevused 05. veebruar – 15. aprill 2008				
11.1.	Juhatuse koosolek		8. veebruar 2008	Tegevjuht	Toimus 08. veebruaril, päevakorras oli: tegevuse aruanne, eelarve

Jrk nr	Tegevus	Tulemus/ väljund	Ajakava	Vastutav isik	Tulemus
					täitmine, kommunikatsiooniplaan, koolitused ja õppereisid
11.3.	Strateegia töörühma seminar: vallaseminaride tulemuste ülevaatamine; strateegiliste valikute ülevaatamine. Visioon, prioriteetid, eesmärgid.	Strateegilised valikud täpsustatud	13. veebruar 2008	Tegevjuht	13.02. toimus strateegiakomisjoni koosolek, vaatasime üle vallaseminaride kokkuvõtte ja meetmed ning ka visiooni, prioriteetid ja eesmärgid, otsustasime, et töötame edasi 9 meetmega ja järgmisel komisjoni koosolekul täpsustame veelkord visiooni.
11.4.	PRIAle kuluaruanne		alates 13. veebruar 2008	Tegevjuht	PRIA kuluaruanne esitati 28.03.2008.
11.5.	Kohtumine Tartu maavalitsuses	Koostööpartnerite prioriteetid meetmetele. Täiendatud strateegia dokument II	03. märts 2008; 24. märts 2008	Tegevjuht	03. märtsil ja 24. märtsil toimusid strateegia nõupidamised koostööpartneritega. Osalesid Tartu Maavalitsuse, Tartumaa Omavalitsuste Liidu, Tartumaa Noortekogu, Tartumaa Turismi, Peipsi Koostöö Keskuse, Tartu Ärinõuandla, Kodukant Tartumaa ja Tartu Linnavalituse esindajad. Koostööpartneritele tutvustati LEADER programmi, strateegia koostamise protsessi ja meetmeid. Seejärel toimus aktiivne arutelu meetmete täiendamiseks.
11.6.	Strateegiaprotsessi ja meetodika kirjeldamine, järgides eksperdi soovitusi	Strateegia koostamise protsess strateegias on kirjeldatud algus- lõpp	pidev täiendamine 01.nov. 2007– 30.juuni 2008	Tegevjuht	Valmis 07. aprill
11.7.	Strateegia oodatavate tulemuste kirjeldamine	Strateegia oodatavad tulemused	veebruar 2008	Tegevjuht	Oodatavad tulemused valmis 27. veebruar, tutvustati strateegiakomisjonis

Jrk nr	Tegevus	Tulemus/ väljund	Ajakava	Vastutav isik	Tulemus
11.8.	Tegevuskava ja eelarve koostamine	Tegevuskava ja eelarve	veebruari 2008	Tegevjuht	Tegevuskava ja eelarvega töötas strateegiakomisjon veebruaris ja märtsis, viimane versioon valmis 07.04
11.9.	Strateegia elluviimise planeerimine	Strateegia rakenduskava	veebruari 2008	Tegevjuht	Töötati veebruar–märts, viimane versioon valmis 07.04
11.10.	Rahandus- ja arenduskomisjoni koosolek: arenduse planeerimine; pangalaen, et tagada rahastus pärast 30. juunit 2008; eelarve ülevaatamine	TASi arendusplaan	12. veebruar 15:00–17:00	Tegevjuht, teeb rahandus- ja arenduskomisjon	12.02.toimus komisjoni koosolek, otsustati, et TAS peaks tegelema edaspidi ka arendustegevusega. Veel otsustati, et pangalaenulepingut tuleb pikendada septembris 2008
11.11.	Strateegia töörühma seminar: 1. Oodatavad tulemused; 2. Tegevuskava ja eelarve; 3. Rakendamiskava. Põhiline eeltöö on tehtud, strateegia töörühm tuleb kokku selleks, et üle vaadata ja läbi rääkida, parandada ja täiendada.	Tegevuskava, eelarve, rakendamiskava valmis	27. veebruar 2008, 9:00–12:00	Tegevjuht	27. veebruaril toimus strateegiakomisjoni koosolek, vaadati veelkord üle visioon ja missioon ning tehti lõplik otsus, abiks oli strateegia ekspert Anu Reiljan. Seejärel vaadati üle eelarve ja meetmed koos abikõlblike tegevustega, arutleti sobiva rakendamise üle ja otsustati, et strateegia koostajad teevad 2–3 võimalikku varianti ja saavad strateegia töörühmale tagasisideks selle kohta, milline variant sobib. E-posti teel lõplikku otsust teha ei õnnestunud; meetmed ja eelarve vaadati üle veel strateegia töörühma koolitustel 18.03 ja 26.03 ja koosolekutel.
11.12.	Juhatuse koosolek		04. märts 2008, kell 14:00	Tegevjuht	04.03. toimus juhatuse koosolek, päevakorras tegevuse aruanne, eelarve täitmine, õppereisid, muud

Jrk nr	Tegevus	Tulemus/ väljund	Ajakava	Vastutav isik	Tulemus
					olulised küsimused
11.13.	Õppereis Soome: projektide hindamine	Kogemus projektide hindamise kohta	10–13. märts	Tegevjuht	Toimus õppereis Soome, osalesid Kristiina Liimand ja Indrek Golberg. 11.03. toimus töö Viisari kontoris, kus tutvuti Viisari strateegiaga ja büroo tööga; 12.03. toimus kohtumine Jyväskylä Ülikooli Bioenergia Keskuses Tapani Sauraneni ja Erkki Anttoneniga, räägiti TASI strateegiast ja võimalikest kokkupuutepunktidest ja koostööhuvist; Pealelõunal sõitsime Kinnulasse, kus toimus Viisari juhatuse koosolek.
11.14.	Liikmete koolitus: üldistest arengusuundumustest ja ettevõtjatele fondidest	Liikmete koolitus toimunud	14. märts	Tegevjuht	Koolitus "Tartumaa tulevik – meie võimalused seda kujundada", lektorid olid Erik Terk Tuleviku-uuringute Instituudist, Krista Habakukk liikumisest Kodukant; Siim Ausmees Tartu Ärinõuandlast. Modereeris Marju Unt Euromanagement Institute'ist
11.15.	Strateegia ekspertiis ja täiendamine	Strateegia nõrgad kohad analüüsitud vastavalt MAKis toodud hindamiskriteeriumidele. Tegevuskava vastavus eesmärkidele. Strateegia täiendatud	18. märts	Tegevjuht	18. märtsil esitasid strateegia ekspertiisid mõlemad strateegia eksperdid – Sirje Simmo ja Anu Reiljan; Tegevjuht edastas ekspertiisid strateegia kirjutajatele
11.16.	Infopäev LEADER-meetme kohta (Sirje Simmo)	Teadmine LEADER-meetme määruse kohta	18. märtsil, kell 14:00	Tegevjuht	Toimus infopäev juhatusele LEADER-meetme määruse kohta ja vaadati läbi strateegia ekspertiisi,

Jrk nr	Tegevus	Tulemus/ väljund	Ajakava	Vastutav isik	Tulemus
					seejärel koondati sarnased meetmed üheks. Jäi 5 meedet, hiljem lisandus 6. meede arendustegevuse jaoks
11.17.	Arenduskomisjoni koosolek	Otsused strateegia rakendamise ja Itaalia õppereisi kohta	17–20. märts	Tegevjuht	Toimus 25.03, otsustasime strateegia rakendamiseks vajaliku tööjõu, samuti oli arutlusel õppereis Itaaliasse, otsus teha 2-päevane ringsõit ja külastada 2 tegevusgruppi
11.18.	Strateegia töörühma seminar: 1. Projektide hindamine, hindamiskriteeriumid; 2. Avalikustamine, teavitamine ja kaasamine; 3. Seire ja uuendamine; 4. Riigisisene ja -väline koostöö. Eeltöö on tehtud, strateegia töörühm tuleb kokku, et kõik läbi rääkida ja teha täiendusi ja muutusi.	Projektide hindamine; sihtgruppide teavitamine ja kaasamine; strateegia seire ja uuendamine; riigisisene ja -väline koostöö peatükid valmis	26.märts 9:00–12:00	Tegevjuht	Arutati lõplikku eelarve jaotust, projektide hindamiseni ja kriteeriumideni veel ei jõudnud, otsustasime, et edasine töö toimub strateegiakomisjonis e-posti teel. Strateegia hindamine, kaasamine ja koostöö kirjeldatakse ära strateegiadokumendis ja edastatakse e-posti teel strateegiakomisjonile ning komisjon annab enda arvamuse, vajadusel korraldatakse veel üks komisjoni koosolek
11.19.	Üritus Kivi Puhkemajades: "(T)ööprogramm"	Ühistöö	29. märts 2008	Aksel Kivi	Jäi ära paksu lume tõttu
11.20.	Õppereis Pärnumaale, Roheline Jõemaa LEADER-kogemused	Kogemused	aprilli algus	Tegevjuht	04–05.aprillil toimus juhatuse õppereis ja ühisseminar tegevusgrupiga Roheline Jõemaa
11.21.	Teavitamine ja kaasamine strateegia avalikustamiseks vastavalt plaanile	Sihtgrupid on teavitatud ja kaasatud	märts–mai	Tegevjuht	Artikkel ja kuulutus avalikustamise kohta vallalehtedele esitatud 02.aprillil; kuulutus märtsi TASi infokirjas; kuulutus mai infokirjas, lugu Postimehes, lugu Maalehes, artiklid vallalehtedes
11.22.	Projektide hindamiskriteeriumid ja	Kriteeriumid	märts 2008	Tegevjuht	Valmis 07. aprillil

Jrk nr	Tegevus	Tulemus/ väljund	Ajakava	Vastutav isik	Tulemus
	hindamisprotsess	hindamiseks			
11.23.	Avalikustamine, kaasamine, teavitamine strateegia rakendamise protsessis	Avalikustamise, kaasamise, ja meediaplaan perioodiks 2008–2013	märts 2008	Tegevjuht	Valmis 07. aprillil
11.24.	Strateegia vastavus MAKi hindamiskriteeriumidele	Strateegia peatükk "Vastavus hindamiskriteeriumidele"	märts 2008	Tegevjuht	Esialgne kokkuvõte valmis 07. aprillil, täiendatud kokkuvõte peab valmima 11. juuniks
11.25.	Kodu- ja välismaise koostöö planeerimine	Üldine koostööplaan	märts 2008	Tegevjuht	Valmis 07. aprillil; täieneb, kui kõik õppereisid tehtud, viimane täiendamine 11. juuni
11.26.	Strateegia hindamine, seire ja uuendamine	Hindamise ja uuendamise kava koos ajakavaga	märts 2008	Tegevjuht	Valmis 07. aprillil
11.27.	Strateegiadokumendi vormistamine	Vormistatud valmis strateegiadokument, lisatud kasutatud kirjandus, sõnaraamat, lisad	aprilli algus 2008	Tegevjuht	Valmis 07.aprillil, lisamist vajab sõnaraamat ja lisade täpne vormistamine (mais, juuni alguses)
11.28.	Maine- ja suhtluskomisjoni koosolek, avalikustamisplaani ülevaatamine ja täiendamine	Täiendatud plaan	07. aprill kell 16:00 TASi kontoris	Tegevjuht	Valmis plaan strateegia avalikustamiseks
11.29.	Arenduskomisjoni koosolek: eelarve läbivaatamine ja "sabade" planeerimine	Eelarve jäägid üle vaadatud ja otsused tehtud	08. aprill, kell 13:00 Tartu vallamajas	Tegevjuht	Planeeritud, eelarve täitmisega kõik korras
11.30.	Juhatuse koosolek		08.aprill 2008, kell 14:00		Toimus 08.04 Kõrvekülas, Tartu vallamajas

11.31.	Maainfo Keskuse strateegia seminar Waide motellis	Meetmete abikõlblikkus hinnatud	9–10. aprill 2008	Osalevad tegevjuht, Andres Agan, Indrek Golberg	TAS osales, toimusid rühmatööd, hinnati näidismetmete kattuvust MAKi telgede ja meetmetega
11.32.	Strateegia ekspertiis, parandamine, täiendamine, trükkimine	Strateegia nõrgad kohad analüüsitud vastavalt MAKis toodud hindamiskriteeriumidele ja lähteülesandele	tähtaeg 15. aprill 2008	Tegevjuht	11. aprilliks olid esitatud mõlemad ekspertiisid; eksperdid andsid TASI strateegiale positiivse hinnangu.
12.	Tegevused 15. aprill – 30. juuni 2008				
12.1.	Vaadete avamine Pangodis	Ühistöö	19. aprill, kell 10.00	Taivo Prants	Jäi ära halva ilma tõttu
12.2.	Avalikustamine Tartumaa Omavalitsuste Liidus 16. aprillil; strateegia on valdades kõigile tutvumiseks	Sihtgrupid on tutvunud strateegiaga	aprilli 3. nädal kuni juuni algus	Tegevjuht	Tegevjuht tutvustas strateegiat, eelarve täitmist ja TASI edasist tegevuskava
12.3.	Õppereis Tšehhi	Kogemused, koostöö	22. – 26. aprill 2008	Tegevjuht	Tšehhis toimusid kohtumised Põllumajandusministeeriumis ja tegevusgruppidega Ruze ja Posazavi
12.4.	Strateegia esitlus ja avalik arutelu, kutsutud on kogu sihtgrupp, koostööpartnerid ja otsustajad	Strateegia on avalikult tutvustatud	29. aprill kl 10.00 Raadimõisa hotellis	Tegevjuht	Osales 40 inimest, tutvustati strateegiat ja toimus arutelu
12.5.	Juhatuse koosolek		06. mai 2008		Toimus 06. mail
12.6.	Tegevusgruppide kohtumine ja ühiseminar: TAS, Võrtsjärve Ühendus, Piiriveere Liider	Koostöövõimalused selgitatud, koostöökokkulepe	09. – 10. mai 2008	Tegevjuht	Toimus, kõigepealt esitlesid töögrupid strateegiaid ja seejärel määratleti koostöösuunad
12.7.	Strateegiasse paranduste ja täienduste tegemine	Täiendatud strateegia	mai – juuni 2. nädal	Tegevjuht	On kogutud parandusi ja täiendusi ja edastatud strateegia kirjutajatele
12.8.	Õppereis Leedus, kohtumine Leedu tegevusgruppidega Palangas ja Mažeikiais, osaleb tegevjuht	Kogemused	14–16. mai 2008	Tegevjuht	Kohtumised Kretinga ja Mažeikiai – üks turismi-, teine tööstuspiirkond. Koostööd jätkatakse. Tutvuti juba ellu viidud projektidega.

12.9.	Õppereis Itaaliasse, külastame tegevusgruppe Lõuna-Itaalias: Verde Irpinia ja Gargano	Kogemused	19–24. mai 2008	Tegevjuht	Kohtumised Itaalias – Garganos ja Bisaccias. Külastasime LEADER-rahastamisel ellu viidud projekte ja toimusid arutelud.
12.10.	Intervjuu Maalehele	artikkel	30. mai	Tegevjuht	Toimus 30. Mail, artikkel ilmus 12.06.
12.11.	Arenduskomisjoni koosolek	Ettepanekud juhatusele	30. mai	Tegevjuht	Toimus 30.mail, arutati läbi tegevuskava ja eelarve kuni 30. juunini.2008 ja kuni 31. detsembrini.2008. Samuti oli arutlusel koostöö INTERREG suunal Läti tegevusgrupiga Kandava Partnership
12.12.	Strateegiakomisjoni koosolek Tartu Maavalitsuses	Täiendatud strateegia	02. juuni	Tegevjuht	Toimus 02. juunil, vaadati läbi kõik strateegiale esitatud parandus- ja täiendusetpanekud
12.13.	Juhatuse koosolek		03.juuni 2008		Toimus 03.06.
12.14.	ETV "Suvehommik" saate asjus kohtumine Jänedal	Klipp ETVs TASi piirkonnast	06. juuni	Tegevjuht	Osales Liilia Raimets, ETV ootab TASi ettepanekuid TV-klipi tegemiseks
12.15.	Õppereis Lätis	Kogemused, koostöö	06–07. juuni	Tegevjuht	Toimus kohtumine tegevusgrupiga Kandava Partnership, määratleti edasised tegevused koostöö alustamiseks
12.16.	Strateegia täiendamine	Strateegia valmis	11. juuni 2008	Tegevjuht	Strateegia täiendatud ja valmis 11. juunil.2008
12.17.	Strateegia kinnitamine üldkoosolekul	Strateegia kinnitatud	13. juuni 2008	Tegevjuht	Strateegia kinnitatud 13. juunil.2008 ja esitatud juunis.

Tartumaa Arendusseltsi kommunikatsiooni- ja avalikustamisplaan

TAS ja LIIKMED

Kanal	Vastutaja
Üldkoosolek: toimub 2 korda aastas.	Tegevjuht
Infokiri (e-post): mis toimunud ja mis toimumas; strateegia koostamine, rahastamisinfo, teated liikmetelt. Ilmub 1 kord kuus.	Tegevjuht
E-mail: saadetakse välja vaid siis, kui on mingi aktuaalne ja pakiline kohtumine, koolitus või seminar.	tegevjuht, juhatus
Kodulehekülg: meediaväljundiks kõikidele liikmetele, liikmete koostöö läbi TASI.	Tegevjuht
Personaalne suhtlemine liikmetega: isiklik suhtlus, kontakteerumine telefonitsi ja kohtumised.	tegevjuht, juhatus
Koolitused, ümarlauad, seminarid: toimuvad vastavalt vajadusele strateegia koostamise protsessis ja liikmete koolitustel.	tegevjuht, seminari korraldajad, koolitajad

TAS ja AVALIKKUS

Kanal	Vastutaja
Vallaleht: iga kuu alguses ülevaade vallalehtedele. Väga oluline teavitamiskanal; artiklid peavad kätkema strateegiat ja LEADERit.	tegevjuht
Maakonnaleht: 2 korda peab suvel avaldama.	tegevjuht
Raadio: Tartu Kuku, Elmar. 2 korda strateegia koostamise jooksul eesmärk, 1 kord kohustus.	tegevjuht
Televisioon: Teiste tegevusgruppidega koostöös, nt Maahommikus	tegevjuht, juhatus esimees
Internet: Kalev meedia, maakonna koduleht	tegevjuht
Kodulehekülg: oluline info, foorum vaja tööle panna	tegevjuht
Infoseminarid: tulema peavad kokku need, kes oskavad ja tahavad LEADERi seisukohast kaasa rääkida.	tegevjuht

TASI JUHATUS

KOMMUNIKATSIOON JUHATUSES

Kanal	Vastutaja
Koosolekud: iga kuu esimese täisnädala teisipäev kell 14.00, lisaks elektroonilised ja erakorralised koosolekud vastavalt vajadusele.	juhatus
E-mail: igapäevane suhtlus, huvipakkuva ja olulise info edastamine juhatus liikmetel omavahel, samuti tegevjuhile.	juhatus
Telefon: olulise info edastamine, kui vaja saada kiire tagasiside või jagada selgitusi.	juhatus
Juhatus komisjonide koosolekud: peavad olema ette teada kõigile juhatus liikmetele, selleks, et oleks võimalus ka neil osaleda, kes teatud komisjoni ei kuulu.	juhatus

JUHATUS JA TEGEVMEESKOND

Kanal	Vastutaja
Üldinfo jagamine juhatuse koosolekutel: aruanne tegevustest ja plaanitavatest tegevustest.	tegevjuht
Infokiri: ilmub üks kord kuus.	tegevjuht
E-mail: paluda juhatuse liikmetelt tagasisidet kirjadele, panna kirjadele peale lugemisraport. Tegevjuht saadab juhatusele vajalikku informatsiooni, samuti üldist infot, mis võiks olla huvipakkuv. Komisjonide esimehed saavad infot vastavalt teemavaldkondadele.	tegevjuht, juhatus
Telefon: oluline, kiire info; tagasiside.	tegevjuht, juhatus
Koosolek juhatuse esimehega: juhatuse esimees (aseesimees) ja tegevjuht kohtuvad 1 x nädalas. Kui tegevjuhil on vaja kiiresti otsust vastu võtta ja vaja abi otsustamisel, siis pöördub tegevjuht juhatuse esimehe, aseesimehe või vastava komisjoni esimehe poole.	tegevjuht, juhatuse esimees
Koosolekud komisjonidega: organiseerib tegevjuht vastavalt vajadusele.	tegevjuht, komisjonid
Dokumendikeskkond: juhatuse koosoleku protokollid ja muud vajalikud dokumendid paneb keskkonda üles tegevjuht.	tegevjuht

JUHATUS JA KOMISJONID

Kanal	Vastutaja
Juhatus koosolek: informatsioon ja ettepanekud komisjonidest tuuakse juhatuse koosolekule, kus tehakse otsus	juhatus
Komisjoni koosolek: komisjonide koosolekute toimumisajad peavad olema teada kõigile. Ülejäänud töökorra määrab iga komisjon ise. Komisjonide koosolekud peavad olema protokollitud ja kokkuvõtted kõigile kättesaadavad.	juhatus

TAS ja KOOSTÖÖPARTNERID

Kanal	Vastutaja
E-mail, telefon: suhtlemine vastavalt vajadusele, ühisürituste ja seminaride organiseerimine. Töö strateegiaga.	tegevjuht
Kodulehekülg: oluline info, foorum	tegevjuht
Nõupidamised ja seminarid: esimene seminar 03. märtsil 2008.	tegevjuht
Infokiri: kõigile koostööpartneritele, ka maavalitsusele ja linnavalitsusele.	tegevjuht

TAS ja OTSUSTAJAD

Kanal/instantsid	Vastutaja
Vallad, vallajuhid: positiivsetest asjadest kirjutamine, toimuvaga kursis hoidmine	tegevjuht, juhatus
TOL: iga kuu teise täisnädala kolmapäev, TOLi juhatuse koosolekul osalemine.	tegevjuht, juhatuse esimees
PRIA: aruannete asjus ja jooksvad küsimused. Suhtlemine posti, e-posti, telefoni teel, vajadusel isiklik kontakt.	tegevjuht
Maavalitsus: taustainfo, uuringud, strateegia.	tegevjuht
Linnavalitsus: luua koostöösidesmed.	tegevjuht
Põllumajandusministeerium: seadusloomes osalemine, koosolekud, seminarid ja infopäevad.	tegevjuht, juhatuse esimees

TAS ja TEISED TEGEVUSGRUPID

Kanal	Vastutaja
Õppereisid: vastastikune kogemuste vahetamine, koostöö arendustegevuses, koostööprojektides osalemine: Roheline Jõemaa, Piiriveere Liider, Põlvamaa partnerluskogu, Võrtsjärve Ühendus, jt.	tegevjuht, juhatus
Nõupidamised, seminarid, kohtumised: ühisseminarid, nõupidamised telefoni ja e-posti teel.	tegevjuht, juhatus
Koostöö seadusloomes: vaja teha koostööd, koos oleme tugevamad, ühiselt ettepanekute esitamine	tegevjuht